

Univerzita Palackého v Olomouci
Právnická fakulta

Iva Hladíková

Velká Británie a počátky evropské integrace (1940-1949)

Diplomová práce

Olomouc 2014

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma Velká Británie a počátky evropské integrace (1940-1949) vypracovala samostatně a citovala jsem všechny použité zdroje.

V Olomouci dne

.....

Iva Hladíková

Poděkování

Touto cestou bych ráda poděkovala vedoucímu diplomové práce, doc. PhDr. Vlastimilu Fialovi, CSc, za odborné vedení, rady a připomínky.

Obsah

Seznam použitých zkratk	6
Úvod	7
1. Teoretické zakotvení práce	13
1.1. Základní pojmy a instituty teorie mezinárodních vztahů.....	13
1.1.1. Teorie vs. historie mezinárodních vztahů.....	13
1.1.2. Aktéři mezinárodních vztahů.....	14
1.1.3. Hegemonie	14
1.2. Realismus	15
1.2.1. Hlavní představitelé realismu	18
1.2.2. Kritika realismu	21
1.3. Neorealismus	22
1.3.1. Hlavní představitelé neorealismu	23
1.3.2. Kritika neorealismu	25
1.4. Studená válka v pojetí mezinárodních vztahů.....	25
2. Spojenecká jednání během II. světové války (1940 – 1945)	27
2.1. Velká Británie a pokusy o integraci Evropy	27
2.1.1. Britští federalisté	27
2.1.2. Plán na vytvoření francouzsko-britské unie a důvody jeho neúspěchu.....	28
2.2. Angloamerické spojení během války	29
2.3. Možnosti poválečného uspořádání světa.....	30
2.3.1. Churchillova vize uspořádání světa	30
2.3.2. Rooseveltův postoj k evropskému sjednocení.....	31
2.4. Velká Trojka vyjednává	32
3. Změna vztahů mezi velmocemi po II. světové válce (1945 – 1949)	35
3.1. Poválečné Spojené státy americké	35
3.1.1. Politika izolacionismu	35
3.2. Poválečná Velká Británie	36
3.2.1. Nástup Labouristů k moci	36
3.2.2. Hospodářská situace Velké Británie vs. hospodářská situace Spojených států amerických.....	38
3.2. Zahraniční zájmy Velké Británie po válce.....	39

3.3. Aktivita Winstona Churchilla	40
3.4.1. Projev Winstona Churchilla ve Fultonu	41
3.4.2. Projev Winstona Churchilla v Curychu	42
3.5. Kongres v Haagu a Rada Evropy	43
3.6. Postoj Velké Británie k myšlence evropské integrace	44
3.7. Otázka zajištění bezpečnosti Evropy	46
4. Velká Británie a Spojené státy americké v počátcích studené války	48
4.1. Bevinova zahraniční politika	48
4.1. Zahraniční politika Spojených států amerických	50
4.2. Měla Velká Británie vliv na změnu zahraniční politiky Spojených států amerických?	52
4.3. Trumanova doktrína	53
4.4. Marshallův plán	55
4.5. „Kdo koho víc ovlivnil a jak moc?“	56
4.6. „Zvláštní vztah“, výmysl nebo realita?	58
4.6.1. Pojem a kořeny „zvláštního vztahu“	58
4.6.2. Kritika a hodnocení „zvláštního vztahu“	60
4.7. Pozice Velké Británie od roku 1949	62
5. Analytická část	64
5.1. Kritérium 1. Porovnání diplomatických kontaktů	65
5.2. Kritérium 2. Porovnání vzájemně uzavřených dohod	68
5.3. Kritérium 3. Porovnání vztahů USA vs. UK vs. Evropa (FR)	74
5.3.1. Postoj k dekolonizaci	74
5.3.2. Postoj k Evropě	76
5.3.3. Vztahy USA vs. FR vs. UK po válce	79
5.3.4. Otázka jaderné bezpečnosti	81
5.3.5. Postoj k bezpečnostním otázkám	82
Závěr	85
Abstrakt a klíčová slova	90
Abstract and key words	90
Seznam použitých zdrojů	91
Příloha	101

Seznam použitých zkratk

AUS - Austrálie

BE – Belgie

CAN - Kanada

ES/EU – Evropské společenství/Evropská unie

FR – Francie

GR – Řecko

IT - Itálie

LU - Lucembursko

mj. – mimo jiné

MV – mezinárodní vztahy

např. – například

NATO – Severoatlantická aliance

NL – Nizozemí

NZ – Nový Zéland

OECE – Organizace pro evropskou hospodářskou spolupráci

OSN – Organizace spojených národů

resp. – respektive

SSSR – Svaz sovětských socialistických republik

tj. – to je

tzv. – takzvaně

USA – Spojené státy americké

UK – Velká Británie

Úvod

Na Evropskou unii lze pohlížet z mnoha perspektiv a lze ji také chápat jako do značné míry žádoucí a neodmyslitelný stav, jehož počátky se datují do 50. let minulého století. Nicméně předchůdce a průkopníky ideje sjednocené Evropy nalezneme již ve starověku. Důležitou roli při integraci Evropy po II. světové válce sehrály státy západní Evropy, tj. Belgie, Francie, Itálie, Lucembursko, Německo, Nizozemsko. Zvláštní pozici při formování Evropy zaujala Velká Británie (dále též jako „Británie“ a „UK“), která jakožto neokupovaný a vítězný stát po II. světové válce chtěla zaujmout pozici třetí velmoci ve světě vedle Spojených států amerických a Sovětského svazu. Tato diplomová práce se zaměřuje právě na pozici Británie v zahraniční politice s důrazem na evropskou integraci v letech 1940-1949, ale také na její vztah se Spojenými státy americkými (dále jako „Spojené státy“ a „USA“).

Diplomová práce analyzuje zahraniční politiku UK v počátcích evropské integrace v rozmezí od 1940 – 1949 jakož i její postavení v mezinárodních vztazích. Účelem této práce je tedy podat komplexní analýzu zahraničních zájmů UK v letech 1940 – 1949 v komparaci se zahraniční politikou USA. Práce si stanovuje dvě výzkumné otázky a dvě hypotézy, na něž se soustřeďuje a hledá na ně prostřednictvím primárních, ale i sekundárních zdrojů uspokojivou odpověď. Výzkumné otázky práce jsou:

Promítla se zahraniční politika Spojených států amerických do politiky Velké Británie v letech 1940 – 1949?

Měla americká zahraniční politika vliv na změnu postoje Velké Británie k evropské integraci?

S otázkou, zda se promítla zahraniční politika Spojených států amerických do politiky Velké Británie v letech 1940 – 1949, souvisí i následující hypotéza:

Změna americké zahraniční politiky po roce 1940 se zásadně nepromítla do evropsko-britské politiky.

S další otázkou, zda měla americká zahraniční politika vliv na změnu postoje Velké Británie k evropské integraci, se pojí druhá hypotéza:

Společný zahraniční zájem Velké Británie a Spojených států amerických během a po II. světové válce není důkazem existence zvláštních vztahů mezi oběma zeměmi.

Výše zmíněné hypotézy dotvářejí výzkumný rámec práce. Hypotézy jsou definovány takovým způsobem, aby se jednalo o vztah mezi dvěma proměnnými, přičemž by byla podoba jejich vztahu následně upřesněna empirickým ověřováním. Obecně tedy dojde k vytvoření průniku tříd, jehož výsledkem je jejich průnik, tzn. operace, díky níž se z tříd A a B vytváří třída C, o níž platí, že je podtřídou všech pronikajících tříd. Jinými slovy dojde ke zkoumání průniku mezi zahraniční politikou USA a zahraniční politikou UK, přičemž bude zkoumán výsledný průnik mezi oběma státy. Současně budou sledována místa, ve kterých dochází ke styčným průnikům, tj. kde se politiky vzájemně více či méně střetávají, což následně povede k potvrzení či vyvrácení stanovených hypotéz. Je však třeba na dané hypotézy nahlížet s jistou rezervou a pojímat je spíše jako určité domněnky, jež jsou v průběhu práce ověřovány.

Práce obsahuje jakoby dvě případové studie, které spolu úzce souvisí, nicméně každá se vydává trochu jiným směrem. Pro přehlednost jej proto lze dělit na dvě, a to dle výše zkoumaných otázek a s nimi souvisejících hypotéz. Z výše uvedených důvodů lze předpokládat, že i když se jedná o historické téma, jemuž bylo věnováno hodně pozornosti, stále zde existují určitá bílá místa, která čekají na své odkrytí. Cílem autora je tedy napsat takovou práci, která by poskytovala ucelený pohled na danou problematiku, zároveň by byla neutrální, ověřovala stanovené hypotézy, přinesla nový pohled na britsko-americkou politiku a v konečném důsledku by tak posunula znalosti případného čtenáře a jeho vnímání světa očima UK.

Téma vlivu anglo-amerických vztahů na zapojení UK k evropské integraci v letech 1940 – 1949 včetně komparace se zahraniční politikou USA nebylo dosud v širším rozsahu uceleně zpracováno ať už v české nebo zahraniční literatuře. Autoři se zpravidla věnují buď vztahu UK k Evropskému společenství nebo vztahu UK a USA či se zabývají zahraniční politikou UK velmi obecně, přičemž upřednostňují britskou domácí politiku a detailnější pohled na věc chybí. Obecně se hovoří o tom, že UK je jen „prodlouženou rukou USA“. Média také často UK označují za pouhou „loutku“ USA. Tyto premisy jsou tedy všeobecně přijímány, nicméně neexistuje mnoho vědeckých prací, jež by se je snažily vyvrátit.

Zhodnotíme-li dosavadní zpracování tématu, je nutné zmínit Davida Reynoldse, který se řadí mezi nejvýznamnější autory, jež se daným obdobím zabývají. Reynolds se ve svých pracích specializuje na druhou světovou válku, jakož i na válku studenou. Z jeho děl lze jmenovat *Britania Overruled: British Policy and World Power in the 20th Century* (1991) či *From World War to Cold War: Churchill, Roosevelt, and the International History of the 1940s* (2006). Z dalších autorů se velký význam přisuzuje britskému historikovi Jeremy Blackovi, který je považován za „jednoho z nejpłodnějších historiků naší doby“. I když se ve své práci soustředí spíše na Británii v období 18. století, některé jeho knihy se zabývají i pozdějšími událostmi, jako je např. *Modern British History since 1900* (2000). Z dalších autorů lze jmenovat Davida Childse a jeho knihu *Britain since 1939. Progress and decline* (1995), ve které se soustřeďuje zejména na kroky UK v době války. Ve své další práci *Britain since 1945. A political History* se sice některým aspektům zahraniční politiky UK věnuje, ale spíše jen okrajově a převládá u něj politika domácí.

V 90. letech se problematice anglo-amerických vztahů věnoval John Baylis, který spolu s Marshem vydal práci *The Anglo-American „Special Relationship“*. Tzv. zvláštnímu vztahu bylo později věnováno i několik dalších vědeckých článků. Zde lze zmínit Raymonda Raye a jeho *The U.S. – UK Special relationship in historical context: lessons of the past* (2010) či Johna Dumbrella a jeho práce *The US-UK 'Special Relationship' in a World Twice Transformed* (2004). Z dalších zahraničních publikací zabývajících se zahraniční politikou USA v souvislosti s UK lze jmenovat např. knihu od Martina Follyho *U.S. Diplomacy from World War I through World War II* (2012) či Waltera Lippmana a jeho dílo *Zahraniční politika a válečné cíle Spojených států* (1946) nebo Henryho Kissingera a jeho *Umění diplomacie: od Richelieua k pádu Berlínské zdi* (1997). Politiku UK analyzuje i profesor mezinárodní historie John Young ve své knize *Britain and european unity 1945 – 1999* z roku 2000. Je však nutné podotknout, že zkoumanému období se věnuje velmi stručně a převládá u něj období 60. a 70. let. Další autoři se zahraniční politice UK věnují spíše sporadicky a převládá u nich obecný popis mezinárodních vztahů. Mimoto si nelze nepovšimnout, že publikace věnující se čistě zahraniční politice UK v daném období nejsou v českém prostředí příliš rozpracovány. Z českých autorů lze jmenovat Bohuslava Literu, který se sice převážně věnuje moderním dějinám Ruska, nicméně přehledně rozpracovává období studené války ve své monografii *Studená válka. Ucelený pohled na tehdejší dobu*

také podává historická literatura, kam nepochybně patří Churchillův odkaz v podobě vydání jeho šesti svazků, jež zaznamenávají UK v době války z Churchillova pohledu. Za významnou historickou publikaci lze také považovat *Historii Velké Británie* (2008) od Morgana Kennetha, který však nepřisuzuje zahraniční politice UK takový význam a spíše se soustředí na historická fakta, tj. od Římské Británie až k přelomu tisíciletí.

Obecně lze shrnout, že „největší boom zkoumání“ proběhl v 60. a 90. letech a na začátku nového tisíciletí. Dokladem o tom, že dané téma ještě nebylo vyčerpáno, svědčí i dosud nejnovější kniha amerického investigativního novináře Thomase Maiera, která vyšla v listopadu 2014 a nese název *When Lions Roar: The Churchills and the Kennedys*, v níž poprvé zveřejňuje některé dosud utajované informace z dané doby. Tato kniha sice přináší nové poznatky a poskytuje čtenáři téměř vyčerpávající pohled na dlouhé období anglo-amerických vztahů, nicméně organizace jednotlivých kapitol dle mého názoru do určité míry komplikují čtenáři orientaci v dané problematice.

Diplomová práce tedy vychází z klasických politologických a historických prací a zejména z některých výše uvedených autorů, jež považuje za hodnotné a využitelné, kromě mnohých dalších pramenů. Zdrojem jsou i novější práce, zejména pak kniha z roku 2010 *The origins and development of the european union 1945 – 2008*, jejímž autorem je Martin Dedman, který se ve své práci zabývá definicí a teorií evropské integrace, jakož i vlivy a významy evropských federalistických hnutí a řeší i podmínky v Evropě z pohledu britských zájmů. Co se týče teoretického zakotvení práce, bude převážně čerpáno z knižních zdrojů českých, ale i zahraničních autorů. Pro nástin teorií mezinárodních vztahů jsou žádoucí obzvláště publikace Petra Druláka *Teorie mezinárodních vztahů*, Oskara Krejčího *Mezinárodní politika* či Pavla Pšejji *Přehled teorií mezinárodních vztahů*. Ze zahraničních autorů lze jmenovat Kennetha Waltze. Další autoři jsou následně zmiňováni u jednotlivých citací přímo v textu.

Na první pohled by se mohlo zdát, že z výše uvedeného výčtu publikací je problematika zahraniční politiky UK prozkoumána a tím pádem autor nemá možnost přijít s ničím novým či objevným, nicméně právě toto je ambicí autora v dané práci. Navíc může velké množství publikací vést ke ztížené orientaci mezi nimi, co do jejich zaměření a kvality, přičemž jsou často určité historické události (Suezská krize apod.) před zkoumaným tématem upřednostňovány.

V práci bude použito několik metodologických východisek, které budou zvoleny dle konkrétních potřeb jednotlivých částí práce. Jelikož se diplomová práce zabývá historickým tématem, o kterém existují empirické doklady, je logické, že zde bude použit empiricko-analytický přístup, jakož i metoda obsahového rozboru dokumentů, tj. historických událostí. Současně bude použita i metoda diachronní komparace s ohledem na vývoj během druhé světové války a po ní, v rámci kterého lze práci vnímat z pohledu dvou období, a to v letech 1940 – 1945 a 1945-1949, což napříště umožňuje tyto dva úseky porovnat. V práci bude aplikována metoda interpretace. Samozřejmě zde bude použita i metoda deskripce a to zejména v první kapitole vztahující se k teoretickému zakotvení práce. Při psaní bude také využita metoda analýzy stejně jako metoda syntézy, která poslouží k výkladu či získání nových poznatků. Bude se tedy jednat o případovou studii, která by se neobešla bez metody komparace, jež umožňuje poznat, v čem se zkoumaný jev liší od ostatních a v čem se naopak shoduje. Také bude využita metoda diskurze. Současně budou aplikovány tradiční metody výkladu, tj. historický, jazykový či systematický. K vyvrácení či potvrzení výše zmíněných hypotéz poslouží empirický výzkum zakládající se na argumentaci uznávaných autorů, zabývajících se daným tématem. Při definování závěrečných tvrzení bude použita metoda dedukce, resp. odvozování z jednoho či více jiných tvrzení, a to s uplatněním pravidel formální logiky.

V celé práci se tedy promítnou výše uvedené metody zkoumání, díky nimž budou uvedeny konkrétní postoje a aktivity UK a v menším měřítku i USA, přičemž budou následně analyzovány jejich cíle a motivace, jichž mělo být díky jejich aktivitám v dané době dosaženo. Při psaní práce bude čerpáno z českých, ale zejména ze zahraničních publikací a vědeckých článků. A v neposlední řadě budou využity i relevantní internetové zdroje.

Pro přehlednost bude práce rozdělena do pěti kapitol, které jsou následně členěny do dalších podkapitol. První kapitola je věnována teoretickému zakotvení práce. Úvodní část tedy pojednává o teoretickém východisku reflexe mezinárodních vztahů. V této kapitole budou představeny základní pojmy a instituty, jež jsou pro zkoumané téma relevantní. Jedná se tedy o realismus a neorealismus, tj. o jeho charakteristiku včetně zásadních myšlenek, hlavních představitelů a kritiky nevyjímaje.

Druhá kapitola práce se soustředí na problematiku mezinárodního řádu a mezinárodních změn v kontextu práce, tedy UK v době války a při počátečních snahách o sjednocení Evropy.

Třetí kapitola se zaměří zejména na změnu vztahů mezi velmocemi po druhé světové válce, tj. především nástin historického pozadí, přičemž budou identifikovány ty nejdůležitější rysy dané doby. Tato kapitola by tak měla přispět k seznámení se a objasnění soudobých událostí, které určitým způsobem ovlivnily britskou zahraniční politiku.

Čtvrtá kapitola pojednává o vztahu mezi UK a USA, tj. zabývá se jejich zahraniční politikou v počátcích studené války. Zároveň podává pohled na jejich tzv. „zvláštní vztah“.

Ke stěžejní části práce patří kapitola pátá, jež představuje analytickou část práce, přičemž se snaží potvrdit či vyvrátit stanovené hypotézy. Na základě poznatků provedených dle zvolené metodologie budou zodpovězeny výše uvedené výzkumné otázky. Následně bude v závěru shrnuto, jakých výsledků bylo díky výzkumu dosaženo a jaké závěry je možné vyvozovat.

1. Teoretické zakotvení práce

1.1. Základní pojmy a instituty teorie mezinárodních vztahů

Teorie mezinárodních vztahů slouží jako určité vodítko pro další zkoumání. Hlavním úkolem teorie je objasnit určité jevy a události, predikovat další vývoj či možné důsledky a současně i naznačovat vhodný stav a možnosti jeho dosažení. Mimoto lze konstatovat, že teorie jsou sice ovlivňovány praxí, nicméně na ní rovněž mohou mít vliv. Příkladem může být i pojem mocenská rovnováha, která na hlavy států působila natolik, že se jí snažily docílit i v praxi. Mocenská rovnováha se tak dostala na přední místa v případech utváření zahraniční politiky mnoha států.¹

Co je to tedy teorie mezinárodních vztahů? Jedná se o systematický přístup ke studiu mezinárodních vztahů, tedy mezinárodního systému, mezinárodní politiky, zahraniční politiky, atd. Cílem teorie mezinárodních vztahů je formulace hlavních témat a metod studia mezinárodních vztahů.²

1.1.1. Teorie vs. historie mezinárodních vztahů

Rozdíl mezi pojmy teorie mezinárodních vztahů a historie mezinárodních vztahů, lze hledat v rozdílném přístupu k času. Historie se zaměřuje na jedinečnost konkrétních událostí, kdežto teorie je pojímá z hlediska jejich nadčasovosti. Historie se zabývá určitou událostí, jako byla např. druhá světová válka a snaží se ji postihnout z pohledu její jedinečnosti, jejích příčin, ale i důsledků. Naproti tomu teorie se zabývá několika událostmi, které však mají určité společné rysy, např. války obecně. Současně se teorie blíží k monokauzalitě. Jinými slovy jde o vykládání jevů plynoucích z jedné nebo více příčin. Historie naopak tíhne k multikauzalitě, tzn. k zjišťování možných příčin. Nicméně oba pojmy spolu koexistují a jeden nemůže fungovat bez druhého. Teorie se neobejde bez historických dat, díky nimž může předkládat konstanty či vzorce a pro historii jsou zase nepostradatelné abstraktní pojetí a koncepce, jež jsou nezbytné pro pochopení a charakterizování historické události. „Například teorie hlásající, že demokratické státy spolu neválčí, by byla bezcenná, pokud by se nemohla odvolat na historická fakta dokazující výjimečnost ozbrojených konfliktů mezi demokratickými státy. Naopak bez ujasnění

---

¹ DRULÁKOVÁ, Radka a kol. *Mezinárodní vztahy I. Úvod do studia*. Nakladatelství Oeconomica, 2010. s. 15 - 16.

² WAISOVÁ, Šárka. *Úvod do studia mezinárodních vztahů*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2004. s. 14 – 15.

pojmu války a bez hypotéz o možných příčinách války by historické pochopení např. první světové války nebylo možné.“³

1.1.2. Aktéři mezinárodních vztahů

K aktérům mezinárodních vztahů se řadí státy, ale i nestátní organizace, jako např. mezinárodní, vládní a nevládní organizace nebo nadnárodní společnosti. Lze sem zařadit i významné osobnosti. Je však důležité mít na paměti, že jednotlivé teorie mezinárodních vztahů se mohou lišit v tom, koho za aktéry považují. V případě realismu jsou aktéry státy. Ostatní organizace a instituce byly v jeho pojetí považovány jako nástroj států nebo se jednalo o subjekty s minimálním významem.⁴

1.1.3. Hegemonie

Dvacátému století dominovaly tři světové konflikty - I. a II. světová válka a studená válka. Každý z konfliktů, resp. z jeho aktérů, měl stejný cíl, a to stát se hegemone. Hegemonie znamená takové uspořádání světového politického systému, ve kterém se nachází jedno mocenské centrum, jež je natolik silné, že dokáže konkurovat ostatním státům tak i jejich možným aliancím. Takový stát disponuje autoritou a schopnostmi stanovit základní pravidla světové politiky, a to takovým způsobem, aby je ostatní státy dodržovaly. Nutno však dodat, že i přes jeho silné postavení se nejedná o neomezeného panovníka. Obecně lze moderní dějiny charakterizovat jako boj o zabránění vzniku hegemonie a současně i boj o jeho vytvoření. Příkladem mohou být snahy o habsburskou nadvládu, Napoleonova tažení, snahy Německa v období dvou světových válek, ale i USA a SSSR v průběhu studené války.⁵

K typickým znakům hegemonie patří, že hegemone je zárukou stabilního prostředí, ve kterém vznikají normy a společné instituce, jež poskytují možnost mezinárodní spolupráce. Dále se podílí na tvorbě různých veřejných statků (mezinárodní bezpečnost, přeprava atd.). Na druhou stranu působnost hegemonie představuje odklon od anarchického uspořádání a stejně tak i částečnou hierarchizaci mezinárodního řádu. Je však nutné dodat, že i když je hegemonistické uspořádání trvalé, jeho obsazení se v čase mění. I když většina realistů upřednostňuje mocenskou rovnováhu jakožto základní princip mezinárodního řádu,

---

³ DRULÁK, Petr. *Teorie mezinárodních vztahů*. Praha: Portál, 2003. s. 32 – 33.

⁴ DRULÁKOVÁ, Radka a kol. *Mezinárodní vztahy I. Úvod do studia*. Nakladatelství Oeconomica, 2010. s. 24.

⁵ KREJČÍ, Oskar. *Mezinárodní politika*. Ekopress, 2001. s. 159.

i přesto se někteří kloní ke konceptu hegemonie, který staví na tom, že moc je „koncentrována v rukou jediného aktéra“. Příznivci mocenské rovnováhy kritizují hegemonii, neboť v případě ovládnutí systému byť i jedním aktérem, by se jednalo pouze o dočasnou situaci, protože každá hegemonie, jež nemá nepřítel, je sebezničující a po určitém čase nejedná racionálně. Zároveň se svým nerozumným chováním oslabuje a současně svým postavením i provokuje další aktéry a tím je nepřímo povzbuzuje k jejich mocenskému růstu.⁶

Gilpin se domnívá, že k udržení hegemonistické pozice ve světovém řádu je zapotřebí trvalý ekonomický růst, který je předpokladem nezbytných zdrojů k zajišťování nutných potřeb, jako je vojenská síla, financování spojenců, rozvoj zahraniční pomoci, jakož i udržení mezinárodní ekonomiky.⁷

Základy svého hegemonistického postavení stavělo UK na hospodářské převaze, jakož i na nadvládě v zámoří, a stejně tak hrálo důležitou roli prostředníka Evropy. UK vévodilo světovému obchodu, těžilo dvě třetiny světové produkce uhlí a produkovalo polovinu železa a textilií. Své dominantní postavení na světě tak opíralo o vědu a technologii. Nicméně již před I. světovou válkou stálo UK před otázkou jak zabránit pádu svého hegemonistického postavení. Nabízely se dvě varianty. První spočívala ve zvýšení ekonomických zdrojů a druhá v novém uspořádání svého impéria. UK se tak muselo vyrovnat námořním i pozemním jednotkám na všech mořích a kontinentech.⁸

1.2. Realismus

Na úvod je vhodné stručně charakterizovat situaci po první světové válce, kdy byla založena Společnost národů a Briand-Kellogův pakt zakazoval válku jako prostředek řešení konfliktů mezi státy. Mezinárodní prostředí tak bylo zahaleno do optimismu, idealismu a pacifismu, přičemž docházelo ke kritice realistického vnímání světa. Nicméně již ve 30. letech začal poválečný optimismus slábnout a aktéři mezinárodního systému si s nástupem Hitlera či s japonským útokem na Čínu nedovedli poradit. Právě v tomto období přichází se svým přelomovým dílem Edward Carr,⁹ který zavádí pojem realismus.¹⁰

---

⁶ DRULÁK, Petr. *Teorie mezinárodních vztahů*. Praha: Portál, 2003. s. 149 - 150.

⁷ GILPIN, R. *War and Change in World Politics*. Cambridge: Cambridge University Press, 1981. s. 156 – 157.

⁸ KREJČÍ, Oskar. *Mezinárodní politika*. Ekopress, 2001. s. 161 - 162.

⁹ Carr definuje realismus jako protiklad k utopismu, resp. idealismu. Ve svém díle staví do protikladu teorii a praxi, intelektuály a byrokraty, radikály a konzervativce, levici a pravici, jakož i etiku a politiku.

Stejně jako ostatní směry tak i realismus prošel obdobími vzestupu i poklesu. Realismus se tedy stal v mezinárodních vztazích určujícím směrem zejména v 30. až 50. letech 20. století. Předmětem bádání realistického paradigmatu se stal svět v podobě jaký je a ne jaký by měl být. Zastánci realismu tedy nemají zájem měnit zákony nebo formu světa, nýbrž ji chtějí využít. Naproti tomu stojí idealistické paradigma, jehož předmětem výzkumu není svět ve své konkrétní formě, ale jeho zájem se upírá k tomu, jaký by svět měl být. Cílem idealistů je hledání způsobů jak odstranit nebo alespoň omezit mocenskou rovnováhu.¹¹

Realismus je možné rozdělit do několika skupin. Existuje mnoho dělení. Například Dunn a Schmidt dělí realismus dle jeho zaměření na Strukturální realismus I. (Thukydides), Historický/praktický realismus (Morgenthau, Carr), Strukturální realismus II (Waltz) a Liberální realismus (Hobbes). Vzhledem k účelu práce se však vhodněji jeví rozdělení dle časového hlediska, v němž lze rozlišovat historický/předrealistický realismus (do 20. století); Klasický/moderní realismus (1939 – cca 1979) a Neorealismus (1979 - ...).¹²

Přesná a všeobecně uznávaná definice realismu neexistuje, nicméně i přesto jej lze obecně charakterizovat následujícími znaky. Základním kamenem mezinárodních vztahů je **problematika moci**, od níž se odvíjí ostatní otázky. Moc jako takovou lze samozřejmě uchopit z mnoha pohledů, nicméně rozhodující je její **materiální základna**, tedy nejčastěji jde o vojenskou sílu. **Státy** jsou považovány za dominantní aktéry mezinárodních vztahů. Mezi aktéry mezinárodních vztahů panuje stále **nepřátelství nebo rivalita**, tudíž je otázka možné spolupráce či míru vyloučena. Státy využívají ostatní aktéry, jako jsou např. mezinárodní organizace či korporace, jako nástroj k dosažení svých národních zájmů. Nutno dodat, že je třeba na státy pohlížet jako na aktéry, kteří jednají racionálně, a na základě této premisy lze dále předpovídat jejich jednání.¹³

Jak již bylo výše naznačeno, mocenskou rovnováhu lze chápat jako „celkovou charakteristiku mezinárodního řádu, podle níž je moc v systému více méně

Později přišel Morgenthau, jenž posunul teorii realismu ještě na vyšší stupeň a vytvořil šest základních principů realismu. Viz kapitola Hlavní představitelé realismu.

¹⁰ PŠEJA, Pavel a kol. *Přehled teorií mezinárodních vztahů*. Masarykova univerzita v Brně, 2005. s. 30 - 31.

¹¹ KREJČÍ, Oskar. *Mezinárodní politika*. Ekopress, 2001. s. 478.

¹² PŠEJA, Pavel a kol. *Přehled teorií mezinárodních vztahů*. Masarykova univerzita v Brně, 2005. s. 25 - 26.

¹³ DRULÁK, Petr. *Teorie mezinárodních vztahů*. Praha: Portál, 2003. s. 55.

rovnoměrně rozložena mezi několika hlavními aktéry.¹⁴ Není podmínkou, aby moc byla rozložena rovnoměrně, nesmí však dojít k takovému stavu, který by byl i jednomu aktéru dovoloval ovládnout ostatní. Protikladem mocenské rovnováhy by byla centralizace majoritní moci v rukou jednoho aktéra. Obecně tak mocenská rovnováha zajišťuje stabilitu, nezávislost aktérů a současně nabízí půdu, na níž mohou vzniknout mezinárodní organizace. Válka není v případě mocenské rovnováhy vyloučena, nicméně v konečném důsledku je její povaha limitována, neboť nesměřuje ke zničení protivníka, jelikož by jeho zánik mohl znamenat významné ohrožení mocenské rovnováhy. V případě studené války lze použít koncept **rovnováhy strachu**. Jinými slovy na základě výhrůžek o vzájemném zničení vzniká stabilní vztah. Celkově je mocenská rovnováha blízká jak některým klasickým realistům, tak i neorealistům. V konkrétním pojetí se tak jedná o to, že každý aktér se snaží o co největší možné naplnění svých cílů, přičemž se o systém jako celek nezajímá. I přesto však na základě interakcí těchto aktérů dojde k vytvoření rovnováhy, bez ohledu na to, zda se jednalo o jejich cíl či nikoliv. Na druhou stranu zde existuje podmínka vlastní bezpečnosti, o kterou je třeba se ze strany aktérů snažit.¹⁵

Příkladem mohou být USA, jež zastávají roli hegemona a disponují vojenskou převahou. Příznivci mocenské rovnováhy argumentují, že převaha USA je pouze dočasná, a v budoucnu opět dojde k mocenské rovnováze. Může tak vzniknout multipolární systém, ve kterém již USA nebudou hrát hlavní roli, ale budou součástí systému společně s ostatními velmocemi,¹⁶ které budou americkou moc vyvažovat.¹⁷

Lze tedy shrnout, že realisté zejména zdůrazňovali moc, přičemž morální i právní stránky vztahů mezi státy se již příliš nezabývaly. Hlavním aktérem je tedy stát, jehož primárním cílem je prosazování svých zájmů, které nejčastěji spočívají v jeho přežití. Jinými slovy se východiskem zahraniční politiky stává otázka bezpečnosti státu. Stěžejním bodem práce realistů je pochopit střety zájmů, jež mohou vyústit k válce.

---

¹⁴ BULL, Hedley. *The Anarchical Society: A Study of Order in World Politics*. London: Macmillan, 1977.

¹⁵ EVANS, G., NEWNHAM, J. *Dictionary of International Relations*. London: Penguin, 1998. s. 41 – 44.

¹⁶ V úvahu připadá Evropská unie, Rusko, Čína, Indie.

¹⁷ DRULÁK, Petr. *Teorie mezinárodních vztahů*. Praha: Portál, 2003. s. 157.

1.2.1. Hlavní představitelé realismu

Thúkydídés i Machiavelli jsou považováni za předchůdce realismu, neboť právě od nich se odvozuje důraz na působnost zájmů a moci v mezinárodní politice. Dále lze jmenovat i Thomase Hobbesa či Imannuela Kanta. Jedná se však pouze o jeho předchůdce, neboť se vyjma Machiavelliho problematice mezinárodních vztahů věnovali jen minimálně.¹⁸

K hlavním představitelům realismu patří nepochybně **Edward Hallett Carr**, historik a znalec SSSR, který ve svém díle *Dvacetiletá krize* staví realismus do protikladu vůči utopismu. Carr tvrdí, že utopismus je *voluntaristický*, tzn., že doufá v možnost extrémní změny reality činem vůle. Naproti tomu stojí realismus, který je *deterministický*, tzn., že realita lze identifikovat, nelze ji ovšem radikálně měnit. Dle Carra je utopie klíčem k vytvoření nového světa, kdežto realismus spočívá již v nastolené praxi. Mimoto Carr kritizuje možnost států mít trvalé a společné zájmy, jež se odráží ve Společnosti národů či versailleském uspořádání. Toto smýšlení o tzv. společných zájmech je pouhou zástěrkou pro státy, které mají z dané situace prospěch a nemají nejmenší zájem ji měnit. Naopak aktéři, kteří z dané situace neprofitují, ji chtějí změnit. „Mír, který je postaven na podobných tezích, se tak mění na mezinárodní tyranii maskovanou vznešenou idealistickou rétorikou. Carr ukazuje, že liberální přesvědčení o harmonických zájmech mezi národy uskutečňovaných cestou svobodného obchodu pouze odráželo mocenské zájmy UK v 19. století, nikoli však zájmy ekonomicky slabších partnerů.“¹⁹

V návaznosti na tyto kroky později dochází k vyostření mezinárodní situace a v konečném důsledku může docházet k ohrožení mezinárodní stability a míru. Potencionální válka je tak dominantním faktorem mezinárodní politiky. Jelikož Carr spatřuje slabost v obou paradigmatech, je dle jeho názoru důležité, aby politické myšlení bylo vystavěno na vzájemném doplňování utopismu, tedy hodnot, a současně i na realitě, tedy moci. Carr: „Využití moci vždy rodí hlad po více moci... Války, které začaly z bezpečnostních důvodů, se rychle staly agresivními válkami a válkami sobeckými... Čistý realismus nemůže nabídnout nic víc než holý boj o moc, který činí nemožným každý druh mezinárodní společnosti.“²⁰

---

¹⁸ PŠEJA, Pavel a kol. *Přehled teorií mezinárodních vztahů*. Masarykova univerzita v Brně, 2005. s. 13.

¹⁹ DRULÁK, Petr. *Teorie mezinárodních vztahů*. Praha: Portál, 2003. s. 56.

²⁰ CARR, H. Edward. *The Twenty Years' Crisis. 1919 – 1939*. London: Macmillan and Co., 1962. s. 93 a 112.

Hans Morgenthau se zabýval realismem ve svém díle *Politika mezi národy*. Morgenthau ve své práci konfrontuje idealismus a realismus, přičemž definuje šest principů politického realismu. Patří sem:

- *Politika je ovládána objektivními pravidly zakořeněnými v lidské přirozenosti*
- *Státy, jakožto hlavní aktéři mezinárodních vztahů, racionálně vymezují své mocenské zájmy*
- *Mocenský, resp. národní zájem je objektivní a univerzálně platnou kategorií*
- *Bezpodmínečnou prioritou každého státu je jeho přežití*
- *Realismus tkví zejména v mocenských zájmech státu*
- *Politika ztělesňuje autonomní sféru reality s vlastními pravidly, jež jsou odlišné od ekonomiky, práva a morálky.*²¹

Morgenthau: „mezinárodní politika, právě tak jako každá politika, je bojem o moc ... Státníci a národy mohou koneckonců usilovat o svobodu, bezpečnost, prosperitu nebo přímo o moc. Mohou určovat své cíle v náboženských, filozofických, ekonomických nebo sociálních ideálech... Ale pokaždé, když se pokoušejí dosáhnout svých cílů metodami mezinárodní politiky, činí tak bojujíce o moc... Boj o moc je univerzální v čase i prostoru a je to nepopiratelný fakt historické zkušenosti.“²²

Kenneth Waltz napsal v roce 1959 dílo s názvem *Člověk, stát a válka* a zařadil se tak k uznávaným představitelům klasického realismu. Nicméně na konci sedmdesátých let publikoval svou práci nesoucí název *Teorie mezinárodní politiky*, díky níž se stal zakladatelem neorealismu, tedy směru, který vychází z realismu a obsahuje prvky scientismu. Ve svém raném díle Waltz hledá příčiny válek a následně identifikuje tři roviny. První rovina představuje jednotlivce, tj. lidskou sobeckost. Druhá je spatřována ve státním uspořádání, tj. v nedemokratickém či imperialistickém charakteru státu. Třetí rovina spočívá na úrovni systému, tj. nedostatku vyšší moci v rámci systému svrchovaných států.²³

Waltz pohlíží na mezinárodní vztahy jako na strukturální teorii, která podstatně ovlivňuje chování států. Strukturální realismus je postaven na unitárních aktérech, tedy státech, jejichž cílem je v mezinárodním prostředí přežít. Změny struktury a tedy

---

²¹ MORGENTHAU, Hans. *Politics Among Nations: The Struggle for Power and Peace*. Revised by K. W. Thompson. New York: Knopf, 1985. s. 4 – 16.

²² KREJČÍ, Oskar. *Mezinárodní politika*. Ekopress, 2001. s. 521.

²³ DRULÁK, Petr. *Teorie mezinárodních vztahů*. Praha: Portál, 2003. s. 60.

změny mezinárodního systému se odvíjí od změn v počtu velmocí.²⁴ Příkladem může být firma, jež uvažuje racionálně, tudíž její hlavní prioritou je maximalizace svého zisku. Stejně tak i stát usiluje o vlastní bezpečnost. Pokud si však stát nezajistí vlastní bezpečí, může stejně jako firma nedbající o zisk zaniknout. Waltz charakterizuje strukturu mezinárodních vztahů třemi prvky, tj. *anarchická struktura*²⁵ (v čele mezinárodních vztahů nestojí žádný suverén), dále se jedná o *stejnorodost jednotek* (aktivity států se v mnoha případech často překrývají), třetím prvkem je *rozložení moci* (je ovlivněno počtem velmocí v mezinárodním systému). Waltz tedy považuje za hybatele mezinárodních vztahů právě změny v rozložení moci, a to především přechody mezi multipolaritou (více velmocí) a bipolaritou (dvě velmoci). Zásadní zlom v mezinárodních vztazích dochází dle Waltze ve 20. století, protože místo původního multipolárního uspořádání, nastupuje po druhé světové válce uspořádání bipolární.²⁶

K dalším významným autorům, kteří se zabývali realismem, se řadí **Reinhold Niebuhr** (dílo: *Povaha a osud člověka; Morální člověk a imorální společnost: etická a politická studie.*) Niebuhr byl toho názoru, že je nutné do mezinárodních vztahů zapojit morálku, spravedlnost a etiku, jež by vedly k jejich zdokonalení.²⁷

Dále sem patří **George Kennan**, který varoval před expanzionistickými sklony Sovětského svazu a nutností jim zabránit. Kennan se inspiroval Morgenthauem a realistické myšlenky zkombinoval s historickým přístupem. K jeho dílům se řadí *Americká diplomacie* nebo *Stav americké zahraniční politiky*. Kennana lze považovat za duchovního otce americké politiky zdržování.²⁸

K dalším realistům patří **Henry Kissinger**, americký diplomat a profesor dějin diplomacie, který ve své práci vycházel zejména z evropské diplomatické tradice a pracoval s konceptem nejvyššího státního zájmu. Současně v mezinárodní roli vyzdvihoval roli diplomacie, jakožto nástroje k udržení rovnováhy sil ve světě a k zajištění světového míru, neboť právě díky diplomacii je možné zajistit

---

²⁴ WALTZ, N. Kenneth. The Origins of War in Neorealist Theory. *Journal of Interdisciplinary History*, 1988, Vol. 18, No. 4., p. 618.

²⁵ V takovémto systému platí logika mocenské rovnováhy, což znamená, že v případě zřetelného posílení jednoho státu, se začnou ostatní státy sdružovat, přičemž se nespolehají na možné sliby daného státu a začnou uzavírat protialianci.

²⁶ WALTZ, N. Kenneth. *Theory of International Politics*. Reading MA: Addison-Wesley Publishing Company, 1979. s. 186 – 189.

²⁷ PŠEJA, Pavel a kol. *Přehled teorií mezinárodních vztahů*. Masarykova univerzita v Brně, 2005. s. 36.

²⁸ KENNAN, F. George. The Sources of Soviet Conduct. *Foreign Affairs*, 1987, Vol. 65, No. 4, p. 852 – 868. (publikováno pod pseudonymem „X“) Viz níže v textu.

mezinárodní dohody, díky nimž nedojde k totálnímu zničení některého z aktérů války. Na rozdíl od Kennana se stavěl za politiku detente, jež spočívala ve vzájemném uvolňování vztahů mezi Sovětským svazem a Spojenými státy. Mezi jeho díla patří *Umění diplomacie* či *Jaderné zbraně a americká zahraniční politika*.²⁹

1.2.2. Kritika realismu

Realismu bylo hojně vyčítáno, že se až moc zaměřuje na státy a jejich mocenskou politiku místo toho, aby braly v úvahu hodnoty, jako jsou morálka, etika či ekonomika. Mnohdy byl nazýván jako příliš konzervativní, cynický či pesimistický. Často byl kritizován za to, že je deterministický a že „ospravedlňuje stávající systém mezinárodních vztahů“, přičemž neposkytuje nějakou možnost reformy. Také se považuje za příliš státocentrický, tzn., že se koncentruje zejména na státy a jinými aktéry se nezabývá. Realismus ignoruje nejen význam ekonomiky a idejí, ale i mezinárodního práva a stejně tak i dalších norem mezinárodních vztahů.³⁰

Realismus je kritizován i za své pojetí státu, ale také z pohledu jeho funkce. Jinými slovy je koncepce státu v podání realistů spatřována jako příliš unitární, protože si stát dle mnohých kritiků nepočíná jednotně a vždy se tak spíše jedná o různé zájmy různých skupin. Dále je slovy kritiků funkce státu v mezinárodní politice slabší a málo významná než tak, jak se jeví realistům, neboť význam nestátních aktérů ve světové politice narůstá. Keohan kritizuje realismus za jeho slabost při klasifikaci změn uvnitř světového systému a to zejména tehdy, jedná-li se o vnitřní či ekonomickou politiku státu.³¹ R. Tucker dodává, že slabou stránkou realismu je jeho „neochota přiznat, že mezi liberálně demokratickými státy lze válku jako prostředek řešení střetu zájmů téměř vyloučit, nebo že jaderné zbraně mohou vyloučit možnost většího válečného konfliktu mezi státy, které je vlastní.“³² S. Hoffmann zase tvrdí, že realismus je neúspěšný kvůli tomu, že „vidí svět jako statické pole, v němž se mocenské vztahy reprodukuje v nekonečné monotónnosti“.³³

I přes výše zmíněnou kritiku byl klasický realismus považován za nejlepší a nejpřijatelnější teorii, jež byla schopna vysvětlit druhou světovou válku a později

---

²⁹ PŠEJA, Pavel a kol. *Přehled teorií mezinárodních vztahů*. Masarykova univerzita v Brně, 2005. s. 37 – 38.

³⁰ DRULÁK, Petr. *Teorie mezinárodních vztahů*. Praha: Portál, 2003. s. 70.

³¹ KREJČÍ, Oskar. *Mezinárodní politika*. Ekopress, 2001. s. 527 - 528.

³² JONES, W. S., ROSEN, S. J. *The Logic of International Relations*. Boston, Toronto: Little, Brown, and Co., 1982. s. 287.

³³ KREJČÍ, Oskar. *Mezinárodní politika*. Ekopress, 2001. s. 527 - 528.

i studenou válku. Jedinečný byl v tom, že nenavrhoval mírová řešení, nýbrž poskytoval vysvětlení mezinárodní politiky.³⁴

1.3. Neorealismus

Od 70. let 20. století se na mezinárodní scéně objevuje neorealismus. Vznik neorealismu je spojen s reakcemi na změnu sociálního prostředí díky technologickým změnám, zvyšování počtu a významu i nestátních aktérů a také rostoucí vzájemné závislosti států. Dalším aspektem je i rozmach systémové teorie a behaviorální revoluce v teorii mezinárodních vztahů.³⁵

Neorealismus se od realismu odlišuje objektem zájmu mezinárodních vztahů, ale také lepší propracovaností a celkově se tak více podobá reálnému fungování mezinárodního prostředí. Lze konstatovat, že neorealismus vychází z realistických myšlenek, které jsou následně rozvíjeny. Na druhou stranu se však v některých bodech s realismem rozchází.³⁶

Neorealisté se upínají více ke struktuře systému, jenž determinuje chování státu mnohem více než lidská touha po moci. Z tohoto důvodu se neorealismu také někdy přezdívá strukturální realismus. Neorealisté ctí primární myšlenku realistů o mocenské rovnováze. Dle zastánců neorealismu je hlavním aktérem mezinárodních vztahů stát, který může kontrolovat vše, na čem je závislý, tzn. i mezinárodní organizace a instituce.³⁷

Neorealisté tedy realistické paradigma upravují, přičemž jejich hlavní myšlenky spočívají v tom, že:

- *Stát je základním a klíčovým aktérem světové politiky*
- *Stát je považován za jednotného aktéra, jehož chování se vyznačuje paušální linií a jednou skupinou nebo jednotlivcem*
- *Stát je v podstatě racionálním aktérem konkretizujícím svůj zájem*
- *V otázkách zahraniční politiky vévodí otázka národní bezpečnosti*
- *Jednání státu je determinováno charakterem systému*³⁸

---

³⁴ PŠEJA, Pavel a kol. *Přehled teorií mezinárodních vztahů*. Masarykova univerzita v Brně, 2005. s. 41.

³⁵ KREJČÍ, Oskar. *Mezinárodní politika*. Ekopress, 2001. s. 525.

³⁶ PŠEJA, Pavel a kol. *Přehled teorií mezinárodních vztahů*. Masarykova univerzita v Brně, 2005. s. 63 - 64.

³⁷ VIOTTI, R. Paul, KAUPPI, V. Mark. *International Relations Theory: Realism, Pluralism, Globalism. and Beyond*. New York: Macmillan, 1987. s. 56.

³⁸ KREJČÍ, Oskar. *Mezinárodní politika*. Ekopress, 2001. s. 526 - 527.

Rozhodujícími prvky při analýze systémů států je pro neorealisty: *struktura, anarchie, rovnováha moci, svépomoc a bezpečnost*. Při bližším zkoumání tedy vyplývá, že je pro neorealisty struktura mezinárodního systému anarchická, tzn., že zde neexistuje nějaká instituce, která by byla nadřazená všem aktérům a současně by byla zárukou jejich bezpečnosti.³⁹ Tudíž se státy musí postarat svépomocí o vlastní přežití.⁴⁰

I když neorealismus nevysvětluje důvod válek, dokáže však interpretovat důvody jejich opakování. Právě opakování válek neorealisté ilustrují na struktuře mezinárodního systému. Jakákoliv válka se dá vysvětlit při hlubším zkoumání zvláštností ve struktuře mezinárodního politického systému, tj. situace, chování a vzájemné interakce mezi státy.⁴¹

Lze tedy shrnout, že neorealismus obsahuje prvky realismu (zájem státu na své bezpečnosti). Neorealisté se zaměřují na strukturální charakteristiku mezinárodního systému. V otázkách mezinárodní spolupráce se aktéři rozhodují na základě relativních zisků, jež mohou ze spolupráce plynout. Státy tak kontrolují, zda možná spolupráce nenaruší rozdělení moci v mezinárodním systému.

1.3.1. Hlavní představitelé neorealismu

Neorealismus v podání **Kennetha Waltze** obsahuje prvky scientismu, ale i klasického realismu. Z druhého jmenovaného Waltz „přebírá mj. myšlenku neměnné a násilné povahy MV, koncept mocenské rovnováhy, zaujetí vojenskou silou a nadřazenost bezpečnostní dimenze MV. Scientistická kritika vede Waltze k vyřazení tradičního realistického předpokladu zkažené lidské přirozenosti, k přijetí principu falzifikace a k použití modelů neoklasické ekonomie.“⁴² Waltz spatřuje v anarchii, mocenské rovnováze a mezistátním systému hlavní prvky mezinárodní politiky, která je podrobena zákonům, jež se odvíjí od zákonů neoklasické mikroekonomie. K jediné změně tak může dojít v počtu velmocí, který může být redukován či naopak a to v důsledku válek. Obecně lze konstatovat,

---

³⁹ V případě realistů se jedná o moc.

⁴⁰ WAISOVÁ, Šárka. *Úvod do studia mezinárodních vztahů*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2004. s. 44.

⁴¹ DRULÁKOVÁ, Radka a kol. *Mezinárodní vztahy I. Úvod do studia*. Nakladatelství Oeconomica, 2010. s. 23.

⁴² WALTZ, N. Kenneth. *Theory of International Politics*. Reading MA: Addison-Wesley Publishing Company, 1979. s. 186 – 189.

že neorealismus v podání Waltze přiznává změnu mezinárodního systému jen v jednom případě. A tím je změna rozložení moci způsobená válkou.⁴³

K dalším autorům zabývajících se neorealismem patří **Robert Gilpin**, který se věnuje změnám rozložení moci v systému. Gilpin dochází k závěru, že tyto změny jsou důsledkem „mocichtivosti a technologických změn“. Gilpin se snaží vyložit válku z pohledu teorie velmocenského růstu a poklesu, přičemž zásadní bod v mezinárodní změně hraje nerovnoměrný růst moci mezi státy, tzn., že v případě zvětšení moci jednoho aktéra se sníží moc druhých aktérů. Takováto nerovnoměrnost poté omezuje vznik stálé a stabilní rozložení moci. Dle Gilpina patří mezi zásadní zdroje mocenského růstu ekonomika a technologie. Obecně se tedy Gilpin zabývá změnami v rozložení moci a naopak od Waltze, jenž se dynamice příliš nevěnuje, nabízí kauzální mechanismus, který tyto změny vysvětluje.⁴⁴

Stephen Walt je rovněž neorealista, který se zabýval otázkou vyvažování. Walt se domnívá, že strategie vyvažování je klíčová, protože vytvořením vyvažující aliance dojde ke zbrzdění potenciálního agresora. Na druhou stranu také počítá s opačným chováním států, tzn., že státy schvalují agresivitu hrozícího státu. Walt tak identifikuje situace, za kterých se do této pozice ohrožený stát může dostat. Zaprvé se jedná o situaci, kdy bude stát téměř jistě poražen. Zadruhé stát nemůže vytvořit alianci z důvodu své slabosti, nebo protože žádného spojence nemá. Dle Walta si v takovýchto případech státy raději zvolí cestu ústupků vůči agresorovi. Na rozdíl od Waltzovy rovnováhy moci navrhuje koncept **rovnováhy hrozeb**, dle kterého se vnímání hrozby odvíjí od úmyslů, ideologie ale i geografického postavení.⁴⁵

K předním reprezentantům strukturálního neorealismu je také řazen **John Mearsheimer** a jeho práce *Návrat do budoucnosti: Nestabilita v Evropě*. Mearsheimer nedůvěřoval systému kolektivní bezpečnosti, kdy se aktéři snaží nést co nejmenší náklady a stejně tak se mohou lišit i jejich národní zájmy.⁴⁶

Z dalších přívrženců neorealismu je možné jmenovat **Josepha Grieca**. Grieco se zabývá pojetím relativních a absolutních zisků, přičemž je toho názoru, že státy

---

⁴³ Tamtéž ...

⁴⁴ GILPIN, R. *War and Change in World Politics*. Cambridge: Cambridge University Press, 1981. s. 156 – 158.

⁴⁵ DRULÁK, Petr. *Teorie mezinárodních vztahů*. Praha: Portál, 2003. s. 68.

⁴⁶ BURCHILL, Scott a kol. *Theories of International Relations*. London: Palgrave, 2001. s. 36.

mají zájem o oba typy zisků. Grieco spatřuje dvě základní bariéry v mezinárodní spolupráci, a to strach z porušování dohod a získání relativních zisků jinými státy.⁴⁷

1.3.2. Kritika neorealismu

Za zakladatele neorealismu se považuje díky svému dílu *Teorie mezinárodní politiky* Kenneth Waltz. Kriticky se k Waltzově neorealismu postavil **Andrew Linklater**, který tvrdil, že Waltz ve svém strukturálním realismu opomíjí oblast systémové změny, která může být způsobena samotnými jednotkami. Jinými slovy není v silách států změnit systém, ve kterém se snaží přežít. Jiní odpůrci zase tvrdí, že Waltz přehlíží zvětšující se ekonomickou provázanost států, která ohrožuje anarchickou strukturu mezinárodního prostředí.⁴⁸

Další zpochybnění neorealisticke teorie přichází s koncem osmdesátých let, kdy dochází k rozpadu bipolárního světa, čímž došlo k zásadní změně mezinárodního systému. Tudíž je dle kritiků neorealismus považován za statický, což se projevilo právě díky své neschopnosti takovouto událost předpovědět či přímo zaznamenat změny, jež jí předcházely.⁴⁹

Jak již bylo řečeno neorealismus je v porovnání s realismem propracovanější a snaží se ukázat příčiny trvalosti mezinárodního systému prostřednictvím specifikace jeho struktury. Na druhou stranu však někteří jeho přívrženci jej nadhodnocují a nedoceňují postavení států a jejich schopnost změnit mezinárodní systém.

1.4. Studená válka v pojetí mezinárodních vztahů

Konkrétní pojednání o studené válce lze nalézt na dalších stranách práce, nicméně z pohledu mezinárodních vztahů je důležité říci, že díky soupeření dvou supervelmocí, tj. SSSR a USA, vznikla podivná situace a dle některých se nejednalo ani o mír, ani o válku. Vysvětlení počátku studené války je z teoretického pohledu poněkud kontroverzní, neboť neexistuje jednoznačná odpověď na otázky:⁵⁰ proč a kdy studená válka začala a skončila.

---

⁴⁷ PŠEJA, Pavel a kol. *Přehled teorií mezinárodních vztahů*. Masarykova univerzita v Brně, 2005. s. 69 – 70.

⁴⁸ BOOTH, Ken, SMITH, Steve. *Současné teorie mezinárodních vztahů*. Brno: Barrister & Principal, 2001. s. 155.

⁴⁹ PŠEJA, Pavel a kol. *Přehled teorií mezinárodních vztahů*. Masarykova univerzita v Brně, 2005. s. 67 – 68.

⁵⁰ Na rozdíl od druhé světové války, kde lze na tyto otázky nalézt jednoznačnou odpověď.

Kennan, jakožto zastánce klasického realismu, je „autorem“ politiky zadržování komunismu. Kennan byl toho názoru, že dojde-li k uzavření komunismu ve svých hranicích, SSSR se zhroutí. Kriticky se k názorům Kennana staví Walter Lippmann,⁵¹ který považuje za hlavní východisko sovětské zahraniční politiky vojenskou sílu. Dle Lippmana je SSSR klasickým mezinárodním aktérem, jenž má stanovené určité mocenské cíle a jehož chování je možné diplomaticky ovlivnit. Celkově se však Kennan s Lippmanem shodují na tom, že studená válka je „velmocenským střetem vyvolaným sovětskou expanzí.“⁵²

Dle Waltzova neorealismu je „studená válka nevyhnutelným důsledkem existence dvou supervelmocí v anarchickém systému.“⁵³

Dle Morgenthaua se studená válka odlišovala od jiných mezinárodních konfliktů dvěma základními rysy. Zaprvé se vyznačovala nemožností řešit spory diplomatickou cestou, neboť zájmy byly na obou stranách zcela odlišné. Zadruhé byly právě tyto zájmy prosazovány všemi možnými prostředky ať už ekonomickými, diplomatickými, vojenskými, avšak vždy bez přímého užití síly vůči sobě navzájem.⁵⁴

---

⁵¹ Lippmann se staví proti politice zadržování. Podrobněji LIPPMANN, Walter. *Zahraniční politika a válečné cíle Spojených států*. Praha: Družstevní práce, 1946. 288 s.

⁵² DRULÁK, Petr. *Teorie mezinárodních vztahů*. Praha: Portál, 2003. s. 178.

⁵³ WALTZ, N. Kenneth. *Theory of International Politics*. Reading MA: Addison-Wesley Publishing Company, 1979. s. 186 – 189.

⁵⁴ NOVOTNÝ, Adolf. *Teorie a praxe mezinárodních vztahů*. Bratislava: Eurokódex, 2011. s. 57.

2. Spojenecká jednání během II. světové války (1940 – 1945)

2. 1. Velká Británie a pokusy o integraci Evropy

2. 1. 1. Britští federalisté

Britská federalistická literatura⁵⁵ ovlivnila v letech 1939-1941 kontinentální federalisty, zejména ty italské. Překvapivě silný zájem o evropskou federaci projevovalo UK mezi lety 1939-1940. Důvod byl jasný – vypuknutí války. V té době zesílila debata o státní suverenitě a úloze Společnosti národů, které by byly schopny zastavit rozpínající se Německo. V důsledku toho byla obhajována myšlenka určité evropské federální struktury a v UK patřila v prvním roce války mezi hlavní témata diskuse. Např. Clement Attlee, lídr Labouristů a poválečný předseda vlády, v roce 1939 prohlásil, že „Evropa se musí federalizovat nebo zahynout“.⁵⁶ Koncept federální unie UK uskutečnilo v návrhu na vytvoření britsko-francouzské unie, který byl předložen v březnu 1940.

Mezi britské federalisty lze jmenovat Arnolda Toynbeeho, historika, který mínil, že UK je nedílnou součástí Evropy včetně jeho dějin, a proto není moudré se od něj distancovat. Základním kamenem měla být dle jeho názoru obranná aliance, která by vedla ke vzniku federální unie. Dalším byl např. labourista Kim Mackay, který v roce 1940 vydal knihu *Federální Evropa*, k níž připojil i jím zpracovaný návrh evropské ústavy. Hnací sílu federalizované Evropy spatřoval ve FR, UK a Německu.⁵⁷

Jak je tedy možné, že britský zájem o evropskou federaci byl v roce 1939-1940 tak silný a později v podstatě klesl na nulu? Kroky směřující k federalizaci jako v roce 1940 již v následujících letech UK neopakovalo, a to ze dvou základních důvodů. Zprv je nutno zmínit, že britská zkušenost z války se liší od té evropské, neboť UK zůstalo od druhé poloviny roku 1940 až do léta 1941 samo v boji proti Německu. UK Německu nepodlehlo, což zesílilo jeho pocit národní hrdosti a samostatnosti na rozdíl od většiny okupované Evropy. UK své počínání chápalo jako ospravedlnění a upřednostňovalo národní suverenitu. Odstrašujícím příkladem pro něho působil i rychlý rozpad kontinentálních demokracií v letech 1939-1940,

⁵⁵ Lord Lothian *Konec Armagedonu*; Arnold Toynbee *První a Druhá úvaha o mírovém uspořádání*; Ivor Jennings *Myšlenka Spojených států evropských* či *Federace pro západní Evropu*.

⁵⁶ DEDMAN, J. Martin. *The origins and development of the european union 1945-2008. A History of European integration*. Taylor & Francic Books, 2010. s. 17.

⁵⁷ VEBER, Václav. *Dějiny sjednocené Evropy*. Lidové noviny, 2012. s. 157 - 159.

což v něm podněcovalo obavu z možného budoucího spojení s nimi. Zadruhé zde hrály roli USA, neboť představovaly hlavní zdroj vojenské pomoci a byla jen otázka času, kdy se do války zapojí. Nehledě na to byl kladen důraz i na možnou anglo-americkou unii. Po válce se pozornost veřejnosti upírala mnohem více na atlantické a světové vazby než na Evropu, což bylo do jisté míry způsobeno anglo-americkým spojenectvím formovaným za války. Britové sebe sami viděli jako součást tzv. světové velké trojky – tj. USA, SSSR a UK místo účasti v evropské velké trojce.⁵⁸

2. 1. 2. Plán na vytvoření francouzsko-britské unie a důvody jeho neúspěchu

Během války se v mnoha zemích formovala různá odbojová hnutí⁵⁹, která pojímala myšlenku evropského sjednocení různě, nicméně jejich cíl byl jednotný, a to společný postup proti nacismu. UK přišlo v průběhu války s myšlenkou integrované Evropy v podobě projektu francouzsko-britského spojení, které spočívalo v ekonomické, politické a vojenské spolupráci. Tento plán byl vytvořen Jeanem Monnetem a předložen FR Churchillem 16. června 1940.⁶⁰

I přes nevelké nadšení Churchilla byl projekt nabídnut FR s tím, že „obě vlády vyhlásí, že FR a UK od nynějška již nebudou dvěma zeměmi, ale francouzsko-britskou unií. Unie si vytvoří společné orgány pro obranu, zahraniční politiku, finance a hospodářství. Každý francouzský občan bude mít okamžitě stejné postavení jako občan UK a každý britský občan se stane občanem francouzským. Obě země budou v oblasti škod způsobených válkou nést společně odpovědnost všude tam, kde k nim na jejich území dojde, a za tímto účelem budou rovněž použity zdroje obou zemí dané do společného užívání. V průběhu války bude jen jedna válečná vláda a veškeré síly UK a FR, ať již na zemi, na moři nebo ve vzduchu, jí budou řízeny. Vláda bude sídlit v místě, jež bude pro tyto účely nejvíce vhodné. Oba parlamenty budou formálně sloučeny ...“⁶¹ Myšlenka spojení však byla záhy

---

⁵⁸ DEDMAN, J. Martin. *The origins and development of the european union 1945-2008*. A History of European integration. Taylor & Francis Books, 2010. s. 17-19.

⁵⁹ V souvislosti s aktivitou odbojových hnutí byly následně založeny organizace, jejichž cílem bylo šíření sjednocené Evropy. Jednalo se např. o britské United Europe Movement, francouzské Nouvelles Équipes Internationales, švýcarská Europa-Union, nizozemská Europeesche Actie či německý Europa-Bund.

⁶⁰ FIALA, Petr, PITROVÁ, Markéta. *Evropská unie*. 2. doplněné a aktualizované vydání. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2009. s. 38-43.

⁶¹ GERBET, Pierre. *Budování Evropy*. Univerzita Karlova v Praze: Nakladatelství Karolinum, 2004. s. 34.

odmítnuta v souvislosti s obsazením FR Německem. UK tak muselo čelit Hitlerovi samo, což v ní vyvolalo značnou nedůvěru vůči Evropě.⁶²

Poté co byla FR na jaře roku 1945 osvobozena, UK Paříži oznámilo, že svůj návrh francouzsko-britské unie stahuje. Zde se tedy projevil určitý postoj UK k evropské integraci. Nicméně jej nelze chápat jako prointegrační či profederalistický. Mnoho autorů⁶³ zastává názor, že se jednalo pouze o podporu FR v boji proti nacistickému Německu, tedy o určité opatření, které vycházelo z daných okolností.⁶⁴

2. 2. Angloamerické spojenectví během války

V roce 1940 formálně patřilo Britské impérium k největším na světě a UK bylo jak veřejností, tak politiky napříč zeměmi považováno za světovou velmoc.⁶⁵ Když v květnu roku 1940 propukla válka, Churchill prohlásil, že nastala nová éra anglo-amerických vztahů. I když byly USA před válkou neutrální a platil zde zákaz z 3. září 1939 na dodávky zbraní kterékoliv válčící straně, schválil Kongres v roce 1941 návrh zákona o půjčce a pronájmu, který byl pro UK zásadní v boji proti nacistickému Německu.⁶⁶

Díky Smlouvě o půjčce a pronájmu dosáhlo UK na velké množství munice, lodí a dalších nezbytných vojenských dodávek. Nicméně na konci války čítal dluh UK vůči USA 21 000 milionů dolarů. Nadto muselo UK během války prodat více než 1/3 jeho zámořských výhod a 1/3 jeho rezerv zlata, přičemž se válečný dluh vyšplhal na 3,5 miliard liber. Ve prospěch UK hovořil fakt, že ekonomika západní Evropy a Japonska byla v troskách. Navzdory válečným ztrátám a finančním problémům zůstávalo v roce 1945 UK jednou z nejbohatších zemí. V Evropě měly navrch jen neutrální země jako Švédsko či Švýcarsko a mimo Evropu to byly USA a CAN.⁶⁷

UK a USA nejenže spolu během války úzce spolupracovaly, ale byly i vázány společným jazykem, kulturou a liberální politickou doktrínou. Někteří autoři spatřovali od roku 1941 hladký přechod vedoucí úlohy UK nad západními demokraciemi na USA. Jiní naopak nerozlišovali obě mocnosti a považovali „anglo-americké“ spojenectví za jednu sílu. I přesto se ve všech otázkách tyto státy neshodovaly.

---

⁶² VEBER, Václav. *Dějiny sjednocené Evropy*. Lidové noviny, 2012. s. 160-161.

⁶³ Trevor Salmon či William Nicoll spatřují ve francouzsko-britské unii pouze „imaginativní gesto“

⁶⁴ FIALA, Petr, PITROVÁ, Markéta. *Evropská unie*. 2. doplněné a aktualizované vydání. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2009. s. 42-43.

⁶⁵ COXALL, Bill, ROBIN, Lynton. *British politics since the war*. St. Martin's press, inc., 1998. s. 11.

⁶⁶ CHURCHILL, Winston. *Druhá světová válka*. Jejich nejskvělejší hodina, II. díl. Lidové noviny, 1993. s. 531 - 545.

⁶⁷ COXALL, Bill, ROBIN, Lynton. *British politics since the war*. St. Martin's press, inc., 1998. s. 14.

Dělila je problematika budoucnosti kolonialismu a hospodářské politiky a USA také často kritizovaly britský preferenční obchodní systém. Stále se však jednalo o dva suverénní státy se svými strategickými zájmy, což pro UK nebylo jednoduché, neboť se od roku 1944 dostávalo do pozice méněcennosti. Co se týče vztahů UK se SSSR, nebyly tak blízké a vřelé jako s USA.⁶⁸

2.3. Možnosti poválečného uspořádání světa

V roce 1941 mezi sebou UK a USA uzavřely Atlantickou chartu, jejímž prostřednictvím si stanovily zásady probíhajícího válečného konfliktu. Tento dokument později posloužil jako možný plán k poválečnému uspořádání světa.⁶⁹

V období mezi roky 1941-1942 byly představeny dva scénáře, jež byly pro anglo-americké poválečné uspořádání schůdné a zároveň by zajišťovaly světový mír a bezpečnost. První se opíral o funkci dvou světových policistů – UK a USA, později byl rozšířen na čtyři – UK, USA, SSSR, Čína. Druhý sestával z myšlenky tří regionálních či kontinentálních organizací a současně by zahrnoval i nadnárodní orgán pro Evropu.⁷⁰

2.3.1. Churchillova vize uspořádání světa

Vztahy mezi USA a UK, resp. mezi Rooseveltem a Churchillem v průběhu války posilovaly. Churchill byl pozván do Bílého domu, kde nějakou dobu pobýval a byl vyzván k projevu v Kongresu roku 1941 a později i v Kanadské Ottavě.⁷¹ Další návštěvy a projednávání společného postupu na sebe nenechaly dlouho čekat. Otázka poválečného uspořádání byla tedy řešena i během války. Dne 22. května 1943 proběhla diskuse na toto téma na britském velvyslanectví v USA. Hlavním úkolem bylo zajištění možné budoucí agrese ze strany Německa či Japonska.⁷²

Churchillova vize spočívala na tříčlenném svazku – USA, UK a SSSR, který bude představovat záruku míru. Tyto tři mocnosti by se měly spojit s dalšími světovými mocnostmi a vytvořit tak nejvyšší světovou radu, jíž by se zodpovídaly tři regionální rady – pro Evropu, pro západní polokouli a pro Tichomoří. Churchill viděl budoucnost Evropy ve vytvoření regionální evropské rady, která by se sestávala

---

⁶⁸ YOUNG, W. John. Britain and european unity 1945-1999. Macmillan press Ltd., 2000. s. 5 – 6.

⁶⁹ NATO. *The Atlantic Charter* [online]. The Atlantic Treaty Organization, 1941 [cit. 23. října 2014]. Dostupné na <http://www.nato.int/cps/en/natolive/official_texts_16912.htm>.

⁷⁰ DEDMAN, J. Martin. *The origins and development of the european union 1945-2008*. A History of European integration. Taylor & Francic Books, 2010. s. 20.

⁷¹ CHURCHILL, Winston. *Druhá světová válka*. Velká Aliance, III. díl. Lidové noviny, 1993. s. 651-655.

⁷² CHURCHILL, Winston. *Druhá světová válka*. Karta se obrací, IV. díl. Lidové noviny, 1994. s. 794-799.

asi ze 12 států nebo konfederací. Důležitou součástí jeho myšlenky byla také obnova silné FR, která by napříště stála mezi SSSR a UK. Mimoto by měl každý evropský stát nominovat svého zástupce do evropské rady, což by dalo vzniknout určité formě Spojených států evropských. Dle Churchillových představ měla na podobném principu fungovat i regionální rada pro USA, jejímž členem by byla CAN a současně by v ní reprezentovala UK. Zmíněné regionální rady by byly součástí světové rady. Churchill také vyslovil přání, aby se USA staly členy i evropské regionální rady. Avšak konečné slovo by měla mít světová rada, která by řešila záležitosti, jež by nebyly schopné vyřešit rady regionální.⁷³

Celkově vzato tedy Churchillovou hlavní myšlenkou bylo vytvoření světové rady, která by se opírala o tři regionální rady. Přičemž Churchill kladl důraz na regionální princip, kdy předpokládal, že případné konflikty dotčených zemí si nejlépe vyřeší dané země a v případě nemožnosti dosažení řešení by zasáhla světová rada. Churchill také počítal s vytvořením minimálního stavu ozbrojených sil, které by se dělily na dvě části. První část by zabezpečovala ochranu země a druhá by spadala pod správu regionálních rad. Churchill si byl vědom, že k udržení míru v Evropě bude nutná určitá angažovanost ze strany USA a byl toho názoru, že pouze spolupráce v rovině bratrského svazku mezi USA a UK může tento úkol splnit.⁷⁴

K Churchillovi je nezbytné ještě dodat, že jeho názory se formovaly v době slávy britského impéria. Churchill byl přesvědčen, že UK je světovou velmocí a stojí na jiné úrovni než evropské země. Než vstoupil v roce 1900 do parlamentu, nechal se slyšet, že jedním z jeho politických cílů je zachovat nebo pokud možno rozšířit britské impérium. V roce 1932 se vyjádřil, že by UK nemělo mít žádné závazky vůči Evropě, které by USA nepodporovaly. Vzhledem k tomu, že USA nebyly členy Společnosti národů a nejevily o evropské problémy zájem, Churchill předpokládal, že by UK mělo dělat totéž.⁷⁵

2.3.2. Rooseveltův postoj k evropskému sjednocení

Roosevelt sice nepodporoval americký izolacionismus, ale současně nebyl přesvědčen o nutnosti americké angažovanosti v nějaké světové mírové organizaci.

---

⁷³ CHURCHILL, Winston. *Druhá světová válka*. Karta se obrací, IV. díl. Lidové noviny, 1994. s. 794-799.

⁷⁴ Tamtéž ...

⁷⁵ BIDELEUX, Robert, TAYLOR, Richar. *European Integration and Disintegration*. East and West. Routledge, 1996. s. 36 – 37.

Evropská federace ho nezajímala, preferoval spolupráci mezi UK a SSSR.⁷⁶ Roosevelt upřednostňoval realistický intervencionalismus před idealistickým izolacionismem. Jeho hlavní idea tak spočívala v konceptu mocenské rovnováhy, kdy se měly USA ucházet o světové panství.⁷⁷

Nicméně Roosevelt jasnou představu o pojetí Evropy neměl. Rooseveltova politika spočívala ve schvalování Stalinových postojů stavějících se negativně k jakýmkoli plánům na evropskou federalizaci či asociaci. Původně zamýšlel přenechat správu Evropy Stalinovi, přičemž by se o zbytek světa staraly USA. Z tohoto důvodu se různým evropským konceptům spíše vyhýbal nebo se k nim nevyjadřoval. Obecně tak Rooseveltova politika vůči Stalinovi spočívala na spolupráci obou zemí, jakož i na mnohých ústupcích ze strany USA vůči Sovětským požadavkům. Změnu provedli až jeho nástupci.⁷⁸

2.4. Velká Trojka vyjednává

Na konferenci v Teheránu se poprvé sešli tři čelní představitelé Velké Trojky, tj. Churchill, Roosevelt a Stalin, k projednání postupu vedoucího k ukončení války a současně se věnovali i možnému poválečnému vývoji. Roosevelt navrhl, aby byl mír po válce zabezpečen tzv. „čtyřmi policisty“ – SSSR, USA, UK a Čínou. Stalinovi se tento plán příliš nezamlouval a navrhoval vytvoření dvou výborů - pro evropské záležitosti a pro Dálný východ. Tato myšlenka se tak velmi podobala Churchillovu návrhu regionálních rad. V Teheránu byla také řešena otázka poválečného Německa, kdy jej prezident Roosevelt navrhl rozdělit na 5 samostatných států. Jednalo se však pouze o předběžné plány, o kterých se mělo dále jednat.⁷⁹

Churchill hrál hlavní roli při vyjednávání na všech spojeneckých konferencích, které se konaly mezi lety 1941-1945. Churchill se považoval za rovného partnera Stalina i Roosevelta. Jednou přirovnal UK k „ubohému malému anglickému oslíku“ sedícímu mezi „velkým ruským medvědem“ a „velkým americkým buvollem“. Avšak byl to právě „osel“, kdo na Teheránské konferenci věděl, kterou cestou se vydat.⁸⁰

---

⁷⁶ DEDMAN, J. Martin. *The origins and development of the european union 1945-2008. A History of European integration.* Taylor & Francic Books, 2010. s. 20.

⁷⁷ NOVOTNÝ, Adolf. *Teorie a praxe mezinárodních vztahů.* Bratislava: Eurokódex, 2011. s. 114.

⁷⁸ VEBER, Václav. *Dějiny sjednocené Evropy.* Lidové noviny, 2012. s. 172-173.

⁷⁹ CHURCHILL, Winston. *Druhá světová válka.* Kruh se uzavírá, V. díl. Lidové noviny, 1995. s. 356 – 360, 394.

⁸⁰ SIMPSON, O. William. *Changing horizon.* Britain 1914-80. Nelson Thornes Ltd., 1986. s. 419.

Po Teheránské konferenci a setkání v Káhiře jakoby se vše otočilo a úspěchy začaly dosahovat spojenci.⁸¹ Stejně dobře se prohluboval vztah mezi USA a UK. Ve víru zdaru Sověti na podzim roku 1944 ještě zintenzivněli své úsilí v boji s Německem. Byla již jen otázka času, kdy spojenci zvítězí. Na druhou stranu s postupem SSSR rostly i jeho ambice, které se projevovaly v šíření komunismu a postupném formování sfér vlivu.⁸²

Otázka poválečného uspořádání světa byla podrobněji diskutována na druhé konferenci velké trojky konané v únoru 1945 v Jaltě. Jenže vedoucí představitelé se nedokázali shodnout na konečné dohodě, tudíž zůstala tato otázka otevřena k další diskusi.⁸³ V dalších dvou letech vyjednávání se anglo-sovětské vztahy zhoršily. Od roku 1946 byli Britové a Američané blíže názoru, který později prohlásil i Churchill ve své řeči ve Fultonu, že nad Evropou se roztáhla železná opona.⁸⁴

Churchillovo chování během jara 1945 zůstává dodnes záhadou, neboť jak Reynolds, tak i ostatní argumentují, že Churchill varoval před novým nebezpečím v podobě Stalina, který začal porušovat dohody uzavřené na Jaltské konferenci. Dle některých odtajněných vládních dokumentů Churchill zkoumal možné vyhlídky na další válku, tentokrát se SSSR, přičemž si uvědomoval, že by jej ani s americkou podporou nešlo zastavit, a proto upřednostňoval spíše cestu diplomatickou před tou vojenskou. Dle Reynoldse právě tyto myšlenky zahalil do pojmu „železná opona“ ve svém projevu ve Fultonu s nadějí, že u USA získá podporu.⁸⁵

Nutno dodat, že to byla právě Jaltská a Postupimská konference, které položily základní kámen k poválečnému mezinárodnímu uspořádání. Byla založena Organizace spojených národů a mj. i mezinárodní měnový a obchodní pořádek v podobě tzv. brettonwoodského systému. Mj. byl i v Bretton Woods schválen nový mezinárodní peněžní systém, kterému vévodily USA se svým dolarem. UK tak přišlo

---

⁸¹ Úspěšné vylodění u Anzia, zmocnění se Říma, úspěšná operace „Overlord“ a „Dragoon“.

⁸² CHURCHILL, Winston. *Druhá světová válka*. Triumf a tragédie, VI. díl. Lidové noviny, 1995. s. 205-207.

⁸³ PLECHANOVÁ, Běla, FIDLER, Jiří. *Kapitoly z dějin mezinárodních vztahů 1941-1995*. Institut pro středoevropskou kulturu a politiku, 1997. s. 20 – 22.

⁸⁴ SIMPSON, O. William. *Changing horizon*. Britain 1914-80. Nelson Thornes Ltd., 1986. s. 427 - 428.

⁸⁵ REYNOLDS, David. *From World War to Cold War*. Churchill, Roosevelt, and the International History of the 1940s. Oxford University Press, 2006. s. 253.

o své postavení ve světové ekonomice, kde ho během příštích let USA postupně vytlačily ze světových trhů.⁸⁶

---

⁸⁶ PLECHANOVÁ, Běla, FIDLER, Jiří. *Kapitoly z dějin mezinárodních vztahů 1941-1995*. Institut pro středoevropskou kulturu a politiku, 1997. s. 37.

3. Změna vztahů mezi velmocemi po II. světové válce (1945 – 1949)

3. 1. Poválečné Spojené státy americké

Porážka Německa znamenala klíčovou změnu ve vztazích mezi komunistickým SSSR a západními demokraciemi. Německo totiž představovalo společného nepřítele, který mocnosti stmeloval. Navíc po smrti Roosevelta na jeho místo nastoupil Truman a prioritou Washingtonu po kapitulaci Německa bylo nevtažení USA do dalšího evropského konfliktu. USA v tu dobu upřednostňovaly postavení prostředníka či arbitra mezi UK a SSSR, jenž by pomohl najít shodu nejenom v otázkách Polska a Rakouska.⁸⁷ Ironií osudu je, že to byla nakonec Evropa, která sehrála roli prostředníka mezi USA a SSSR.

S tím, jak se blížil konec války, se i nevyhnutelně blížilo rozhodnutí o budoucím postavení USA v mezinárodním uspořádání. USA byly nadvakrát během půlstoletí vtaženy do světového válečného konfliktu, jehož původcem byla Evropa, přičemž se samy evropské státy díky druhé světové válce mocensky degradovaly. UK dýchalo z posledního a stálo na pokraji finančního krachu. Naopak ekonomická situace v USA byla více než dobrá. Před USA tak stála opět otázka, zda se stáhne a bude opětovně aplikovat politiku izolacionismu anebo se ujme role světové velmoci.⁸⁸

3.1.1. Politika izolacionismu

Zahraniční politika USA byla dlouhou dobu postavena na politice izolacionismu na základě Monreovy doktríny, jež byla přijata v roce 1823. Již prezident George Washington varoval své nástupce, aby se vyhýbaly spojenectví s Evropany, kteří by mohli USA vtáhnout do evropských válek, popř. přenést tyto války na americký kontinent. USA se od té doby po téměř 150 let vyhýbaly nějakým aliančním závazkům. Monreova doktrína tedy deklarovala, že se USA nebudou angažovat v evropských válkách a současně, že se Evropané nebudou pokoušet rozšířit svůj vliv na západní polokouli. Po propuknutí první světové války však USA svůj postoj změnilly a do války se zapojily. Nicméně po jejím skončení opět zaujaly svou politiku

---

⁸⁷ CHURCHILL, Winston. *Druhá světová válka*. Triumf a tragédie, VI. díl. Lidové noviny, 1995. s. 550.

⁸⁸ PLECHANOVÁ, Běla, FIDLER, Jiří. *Kapitoly z dějin mezinárodních vztahů 1941-1995*. Institut pro středoevropskou kulturu a politiku, 1997. s. 57 - 61.

izolacionismu. Opětovně ji porušily až se vstoupením do druhé světové války v prosinci 1942, kdy byly napadeny Japonci.⁸⁹

USA v rámci své zahraniční politiky balancovaly mezi izolacionismem a intervencionalismem, přičemž byl brán v úvahu národní zájem, okolnosti i aktuální politické dění. Jelikož je zahraniční politika USA spojená s konkrétní osobou amerického prezidenta, který vždy přichází se svou vlastní politikou a je na jeho osobě, zda bude klíčovým faktorem zahraniční politiky: hodnoty nebo moc, ideologie nebo státní zájem, idealismus nebo realismus.⁹⁰ Henry Kissinger: „...američtí vůdcové považují své hodnoty za natolik samozřejmé, že téměř nedokáží pochopit, jak revolučně a znepokojivě mohou tyto hodnoty působit na jiné“.⁹¹

Období 1945 – 1946 se stalo pro USA přelomové, neboť právě v tomto čase docházelo k přehodnocování dosavadní politiky izolacionismu. Administrativa Roosevelta a následně Trumana opustila tradiční politiku izolacionismu. Rozdíl mezi americkou politikou v roce 1918 a 1945 byl ten, že jak Roosevelt, tak Truman byli podporováni ze strany Kongresu, ale i dalších vlivných lidí. Naopak v roce 1918 prezident Wilson takovou podporu neměl.⁹²

Co tedy přimělo USA, aby se opět nestáhly a neaplikovaly tak znovu svou politiku izolacionismu? Jednak USA urgoval Winston Churchill, jenž byl znepokojen politikou SSSR, ale také to byl George Kennan, odborník na SSSR, varoval před možnou Ruskou expanzí na západ. Americká politika tudíž musí zasáhnout a stanovit Stalinovi jasné meze. Kennan tvrdil, že Sověti si testují USA, kam až mohou zajít. Pokud USA dají jasně najevo, kde jsou hranice, SSSR dále pokračovat nebude.⁹³

3.2. Poválečná Velká Británie

3.2.1 Nástup Labouristů k moci

Churchillův úspěch a jeho válečná pověst stejně jako průzkumy mínění poukazyvaly na vítězství konzervativců. Překvapením bylo, když zvítězili labouristé. Jejich úspěch byl založen i díky národní touze po sociálních změnách, které byly

---

⁸⁹ HEINEMAN, A. Robert a kol. *American Government*. 2nd Edition. New York: McGraw-Hill, 1995. s. 315 – 316.

⁹⁰ NOVOTNÝ, Adolf. *Teorie a praxe mezinárodních vztahů*. Bratislava: Eurokódex, 2011. s. 116.

⁹¹ KISSINGER, Henry. *Umění diplomacie*. Od Richelieua k pádu Berlínské zdi. Prostor, 1994. s. 16

⁹² URWIN, D. William. *Western Europe since 1945*. A Short Political History. 3rd edition. Longman Group Limited, 1982. s. 51.

⁹³ Viz dále. CONLIN, R. Joseph. *The American past. A Brief History*. San Diego: Harcourt Brace Jovanovich, 1991. s. 551.

nastartovány během druhé světové války. Jedním z důvodů bylo i to, že Labouristická strana byla v očích lidí spojována s otázkou sociálního zlepšení, zatímco v Konzervativcích lidé viděli nezaměstnanost a appeasement z let 1930.⁹⁴ Labour Party byla vůdčí stranou evropské socialistické levice a volby vyhrála s heslem „Spojených socialistických států Evropy“. Labouristi tak působili jako strana zaměřená na obyčejné lidi, která dává naději na lepší časy. Jejich cílem bylo za pomoci socialistické rétoriky vycházet a komunikovat se SSSR a současně by jednání s ním mohlo být použito jako významný komunikační prostředek ve vztahu k USA.⁹⁵

Novým předsedou se tedy stal Clement Attlee. Labouristi byli u vlády po následujících šest let a položili tak základy britské hospodářské a zahraniční politiky pro dalších třicet let.⁹⁶ Poprvé ve své historii měla Labour Party ve Sněmovně většinu a podařilo se jí prosadit svůj volební program. Mimoto se může pochlubit i tím, že během svého vládnutí ji uvnitř nepostihly nějaké závažné rozkoly či rozdělení.⁹⁷

Attleeho vláda se soustředila především na domácí problémy, tj. na rekonverzi válečného hospodářství, sociální reformy či na reorganizaci Britského společenství. Kromě zděděných válečných problémů se UK potýkalo s rozsáhlými záplavami, s krizí projevující se vysokým růstem nezaměstnanosti a s propadem produkce. Mimoto mělo také UK větší zodpovědnost než kdykoliv předtím, a to ať se již jednalo o Německo, Rakousko či Řecko. Vláda musela činit tvrdá opatření, která byla srovnatelná se stavem za války. Avšak do karet hrálo UK to, že Německo a Japonsko, tj. možní konkurenti, byly válkou zdevastované a byly proto prakticky mimo hru.⁹⁸

Bevin jakožto nový ministr zahraničí byl loajální vůči Attleemu a Attlee na druhou stranu sdílel Bevinovy názory na zahraniční politiku. Nicméně prioritou vlády bylo ekonomické přežití země, což se zvýšilo i po oznámení Trumana v srpnu 1945 o ukončení Smlouvy o půjčce a pronájmu. Britové byli i nadále závislí v dovozu

---

⁹⁴ COXALL, Bill, ROBIN, Lynton. *British politics since the war*. St. Martin's press, inc., 1998. s. 19.

⁹⁵ VEBER, Václav. *Dějiny sjednocené Evropy*. Lidové noviny, 2012. s. 179 - 181.

⁹⁶ COXALL, Bill, ROBIN, Lynton. *British politics since the war*. St. Martin's press, inc., 1998. s. 19.

⁹⁷ SIMPSON, O. William. *Changing horizons*. Britain 1914-80. Nelson Thornes Ltd., 1986. s. 380 - 381.

⁹⁸ CHILDS, David. *Britain since 1939*. Progress and decline. Macmillan press Ltd., 1995. s. 88 - 90.

na celé řadě produktů na USA, což vedlo k nutnosti vyjednání další půjčky až do doby zotavení UK.⁹⁹

3.2.2. Hospodářská situace Velké Británie vs. hospodářská situace Spojených států amerických

UK po válce silně zasáhla ekonomická krize. Hospodářská situace byla neúnosná, např. byl silně narušen export a v některých případech byly domácí výrobky nahrazeny těmi importními. Životní podmínky byly dokonce horší než během války. Deficit UK se vyšplhal na 443 milionů liber a UK již nebylo nadále schopno financovat britskou okupační zónu v Německu ani finančně podporovat vlády v GR a Turecku.¹⁰⁰

UK se postupně ztrácelo ve stínu USA. Téměř veškerá rétorika týkající se britské suverenity, o které se hovořilo od roku 1940, byla spíše jen řečnickou výzvou ignorující skutečný stav. Již v roce 1940 Lord Halifax, ministr zahraničních věcí, oznámil Kabinetu, že budoucnost UK bude závislá na pomoci USA.¹⁰¹

I když prezident Roosevelt předpokládal pokračování Smlouvy o půjčce a pronájmu UK i po válce s cílem obnovení jeho hospodářství, nový prezident Truman ji ukončil. Attleeho vyjednávači však byli optimističtí a doufali v její obnovení. Britové očekávali od USA vděk za to, že se v roce 1940 postavili a bojovali sami proti nacistickému Německu. Jenže USA to vnímaly jinak a měly pocit, že byly proti svému přesvědčení znovu vtaženy do války. V UK tak spíše spatřovaly staromódní imperialistickou mocnost, která se snaží využít americkou štědrost na záchranu svého rozpadajícího se impéria. Někteří Američané tak na Attleeho vládu pohlíželi s jistými rozpaky.¹⁰²

Hospodářství USA vzkvétalo, rozrostl se americký průmysl i zemědělství a USA se rázem staly nejbohatší zemí světa. USA již v roce 1945 vlastnily kapacity na výrobu jaderných zbraní. UK na tom bylo oproti USA ekonomicky špatně a bylo nuceno jednat s USA o další půjčce.¹⁰³

Je možné usuzovat, že UK tak žilo z iluze svého velmocenského statusu nebo spíše neslo jeho břemeno. Nicméně stále mělo značný vliv na mezinárodní dění,

---

⁹⁹ SIMPSON, O. William. *Changing horizons*. Britain 1914-80. Nelson Thornes Ltd., 1986. s. 380 - 381.

¹⁰⁰ BOOKER, Christopher, NORTH, Richard. *Skryté dějiny evropské integrace: od roku 1918 do současnosti*. Barrister & Principal, 2006. s. 62.

¹⁰¹ CHILDS, David. *Britain since 1945. A Political History*. 7. vydání. Routledge, 2012. s. 10 - 12.

¹⁰² Tamtéž ...

¹⁰³ SIMPSON, O. William. *Changing horizons*. Britain 1914-80. Nelson Thornes Ltd., 1986. s. 419 - 420.

a to jak z historického tak i z geografického hlediska, kdy bylo spojeno se západní Evropou, stálo v centru Commonwealthu a hlásilo se k USA a jejich tzv. zvláštnímu vztahu.¹⁰⁴

Nicméně Hearden píše, že poválečné ekonomické plánování USA začalo již na začátku druhé světové války. Během války američtí zákonodárci diskutovali nad různými koncepty, které by poskytly ekonomickou a finanční pomoc Evropě, a to na základě předpokladu, že bude nacistické Německo poraženo. Logicky byly tyto plány stavěny tak, aby z nich měly USA prospěch. Hovořilo se o vytvoření exportních trhů v Evropě, nebylo však vyloučeno, že by tyto trhy mohly ohrozit ekonomickou hegemonii USA. Amerika tak byla rozpolcená v otázce, zda je nebo není ekonomické sjednocení Evropy v nejlepším zájmu USA. USA se nakonec rozhodly podpořit hospodářskou obnovu a integraci v Evropě a současně také usnadnit vznik mezinárodního obchodního režimu, který by podpořil americký hospodářský růst a posloužil by k liberalizaci světového obchodu.¹⁰⁵

3.2. Zahraniční zájmy Velké Británie po válce

UK vzešlo z války jako vítěz a předpokládalo, že bude vedle USA a SSSR zastávat pozici třetí velmoci. Vůči kontinentální Evropě mělo UK pocit nadřazenosti. Zahraniční politika UK stála na třech pilířích, a to na vztazích s Commonwealthem, s USA a evropským kontinentem. Otázkou bylo, jak tyto vztahy vyvážit. UK tedy nadřazovalo vztahy s Commonwealthem a s USA nad vztahy s Evropou. Pro UK hrály dominia a kolonie zásadní roli, neboť mu umožňovaly hrát světovou roli a v jeho zájmu tedy bylo jejich zachování a potlačení pokusů o nezávislost. UK cílilo na privilegované vztahy s USA. Z těchto důvodů udržovalo s Evropou spíše vztahy na bilaterální bázi. Mimoto na myšlenku sjednocení pohlíželo se značnou skepsí a nedůvěrou. Spolupráce by byla možná jen v souladu s britskými potřebami a zájmy. Zapojení do nějaké struktury, jež by omezovala suverenitu státu, nepřicházelo v úvahu.¹⁰⁶

Po volbách byli Churchill a Eden nahrazeni Attleem a Bevinem. Kontinuita britské zahraniční politiky byla zachována, což dokládá i korespondence vedená

---

¹⁰⁴ SIMPSON, O. William. *Changing horizon.* Britain 1914-80. Nelson Thornes Ltd., 1986. s. 419 - 420.

¹⁰⁵ HEARDEN, J. Patrick. Early American Views Regarding European Unification. *Cambridge Review of International Affairs*, 2006, Vol. 19, No. 1, p. 67-78.

¹⁰⁶ GERBET, Pierre. *Budování Evropy.* Univerzita Karlova v Praze: Nakladatelství Karolinum, 2004. s. 49.

mezi Churchillem a Attleem, kdy druhý zmiňovaný ve svém dopisu pokládá: „tuto jednotu za velkou veřejnou výhodu pro zachování a prezentaci zahraniční politiky ve světě, jež byla přes pět let praktikována.“¹⁰⁷

Poté, co se Bevin stal ministrem zahraničí, od něj Labouristická vláda očekávala, že skončí s tradiční britskou zahraniční politikou a vystaví novou na socialistických principech. Nicméně to se nestalo a Bevin pokračoval v politice, kterou dělal Churchill.¹⁰⁸ S nástupem nové vlády se tedy žádné radikální změny v zahraniční diplomacii neděly a prioritním zájmem zahraniční politiky zůstaly národní zájmy. Bevin spatřoval národní zájmy UK v těchto oblastech: bezpečnost UK, stejně jako jeho zámořských území před vnějším napadením; pokračující finanční, ekonomickou a politickou nezávislost; právo občanů na volný obchod s ostatními zeměmi světa, stejně jako zajištění zaměstnanosti a standardní životní úrovně. K dosažení svých zájmů se muselo UK vyrovnat se změnami na mezinárodní scéně. Od předválečného světa se ten nový lišil novým rozdělením dominantního postavení, které držel na jedné straně SSSR a na druhé USA. Mimoto se vzedmula vlna nacionalismu ve starých koloniálních říších UK, ale i NL a FR.¹⁰⁹

Mezi priority ministra zahraničních věcí Ernesta Bevina rozhodně nepatřila otázka federace či konfederace Evropy. Bevin se stavěl proti společnému evropskému exekutivnímu orgánu a stejně tak byl rezervovaný i vůči evropskému shromáždění. Přijatelné řešení viděl ve společných konzultacích a spolupráci mezi vládami, podobající se konceptu Commonwealthu, založeném na pravidelném dialogu mezi nezávislými vládami.¹¹⁰ Obecně Konzervativní strana stejně jako strana Labouristická nepodporovala evropskou integraci. Názor byl takový, že jednotná Evropa ano, ale v čele s UK,¹¹¹ které bude mít rozhodující slovo při její podobě a přinese mu co největší zisk.¹¹²

3.3. Aktivita Winstona Churchilla

Obecně vzato z Churchillových projevů neplyne jasná koncepce sjednocené Evropy ani úloha UK. Ohlas jeho projevů byl v Evropě velký, na rozdíl od UK,

---

¹⁰⁷ SIMPSON, O. William. *Changing horizons*. Britain 1914-80. Nelson Thorne Ltd., 1986. s. 426.

¹⁰⁸ MELISSEN, Jan, ZEEMAN, Bert. Britain and Western Europe, 1945-51: opportunities lost? *International Affairs*, 1986/1987, Vol. 63, No. 1, p. 81 - 83.

¹⁰⁹ SIMPSON, O. William. *Changing horizons*. Britain 1914-80. Nelson Thorne Ltd., 1986. s. 422.

¹¹⁰ Bevinova pozice vůči Evropě byla v letech 1948-1950 téměř neměnná.

¹¹¹ Obava z izolace.

¹¹² GERBET, Pierre. *Budování Evropy*. Univerzita Karlova v Praze: Nakladatelství Karolinum, 2004. s. 49-50.

kde jako politik stál v opozici. U moci byli labouristé, kteří prosazovali sociální stát a krok za krokem se blížili k nálepce antievropské a nacionalistické straně, která byla mj. jedinou antievropskou socialistickou stranou v tehdejší Evropě. Labour party dala červenou Churchillovým výzvám. Důsledkem toho vznikl v UK na konci roku 1946 pouze Britský výbor za sjednocenou Evropu a v čele stál Duncan Sandys,¹¹³ který vyvíjel úsilí k širší podpoře Churchillovy iniciativy.¹¹⁴

3.4.1. Projev Winstona Churchilla ve Fultonu

I po prohraných volbách v roce 1945 se Churchill stále aktivně angažoval v politice a důraz kladl na posílení angloamerické spojení vůči tlaku ze SSSR. V návaznosti na uzavírání dvoustranných dohod o vzájemné pomoci s Polskem, Rumunskem, Maďarskem, Československem, Bulharskem, Albánií, Finskem a následné postupné komunizování vlád těchto zemí Churchill 5. května 1946 ve Fultonu¹¹⁵ prohlásil, že: „Nad Evropou se zatáhla železná opona od Štětína až po Terst.“¹¹⁶

Churchill si byl vědom, že britská pozice ve vztahu k USA během druhé světové války jak ekonomicky tak vojensky oslabila. Přesto byl přesvědčen, že by UK mohlo a mělo zůstat imperiální velmocí. I z tohoto důvodu použil hrozbu komunismu a argument padesátiletého spojení mezi USA a UK k udávání světového kurzu. Základním bodem pro Churchilla bylo pokračování spolupráce s USA, které by pomohly pozvednout oslabené britské impérium.¹¹⁷

Churchill ve svém projevu vyzýval k obnovení anglo-amerického spojení namířenému proti ruskému expanzionismu. Churchill se snažil podnítit USA k „atomové diplomacii“ prostřednictvím níž by SSSR donutily stáhnout se z východní Evropy. Truman se však nedlouho poté od projevu distancoval i proto, že někteří kritici podezřívali Churchilla z toho, že chce USA pouze využít k obnovení britského impéria.¹¹⁸

Americká veřejnost však nepřijala Churchillův projev ve Fultonu s nadšením, neboť ještě nepovažovala SSSR za neúprosného nepřítele. Spousta amerických

---

¹¹³ Zeť W. Churchilla.

¹¹⁴ VEBER, Václav. *Dějiny sjednocené Evropy*. Lidové noviny, 2012. s. 189 – 191.

¹¹⁵ Stát Missouri

¹¹⁶ GERBET, Pierre. *Budování Evropy*. Univerzita Karlova v Praze: Nakladatelství Karolinum, 2004. s. 47-48.

¹¹⁷ BIDELEUX, Robert, TAYLOR, Richar. *European Integration and Disintegration*. East and West. Routledge, 1996. s. 40.

¹¹⁸ LITERA, Bohuslav. *Studená válka*. Mezinárodní vztahy 1945 – 1963. Nakladatelství a vydavatelství H&H, 1993. s. 26.

senátorů byla z Churchillovy ostré kritiky směřující k Moskvě ohromena. Západ tedy nepřijímal jeho projev s všeobecným nadšením, neboť mnoho Američanů stále věřilo, že bude možné se svými ruskými válečnými spojenci v otázkách míru dohodnout. Na druhou stranu však určité znepokojení z ruské politiky již tehdy ve vládě panovalo, nicméně veřejnost o něm byla informována až o rok později s vyhlášením Trumanovy doktríny.¹¹⁹

3.4.2. Projev Winstona Churchilla v Curychu

Idea sjednocené Evropy se po válce jevila jako jediný možný prostředek její obnovy a udržení míru. K povzbuzení evropských snah přispěl i Winston Churchill svým projevem na univerzitě v Curychu z 19. září 1946, kde vyslovil myšlenku, že: „Pokud se evropským zemím podaří sjednotit, jejich 300 až 400 milionů obyvatel zakusí prostřednictvím plodů společného dědictví prosperitu, slávu a štěstí, jež nebudou omezovat žádné limity a hranice. Je zapotřebí, aby se evropská rodina, nebo alespoň co možná největší část evropské rodiny, reformovala a znovu upevnila své svazky, tak aby se mohla rozvíjet v míru, bezpečí a svobodě. Je třeba, abychom vytvořili něco podobného jako Spojené státy evropské. Prvním nezbytným krokem je vytvoření Evropské rady. Abychom tento naléhavý úkol zdárně splnili, je zapotřebí, aby se Francie a Německo usmířily, stejně jako Velká Británie, ta rodina britských národů, mocná Amerika a upřímně doufám, že i Sovětský svaz -, protože až bude všechno vyřešeno, budou muset být přáteli a ochránci této nové Evropy, budou muset hájit svá práva na život a prosperitu.“¹²⁰

Winston Churchill myšlenku Spojených států evropských hlásal i ve svých dalších projevech, ať už se jednalo o Londýn (1947), Haag (1948) či Štrasburk (1949). Spojené státy evropské měly být vystavěny na spojení svrchovaných států.¹²¹

Churchill spatřoval roli UK jakožto podporovatele francouzsko-německého spojení, potažmo evropského sjednocení. Nicméně podpora neznamená účast a prioritou UK i nadále zůstávaly vztahy vůči Commonwealthu a USA, neboť v té době UK disponovalo silným postavením v rámci zahraničního obchodu,

---

¹¹⁹ KEYLOR, R. William. *The Legacy of World War Two: Decline, Rise and Recovery* [online]. bbc.co.uk, 17. únor 2011 [cit. 3. listopadu 2014]. Dostupné na <http://www.bbc.co.uk/history/worldwars/wwtwo/legacy_01.shtml>

¹²⁰ GERBET, Pierre. *Budování Evropy*. Univerzita Karlova v Praze: Nakladatelství Karolinum, 2004. s. 41.

¹²¹ BOOKER, Christopher, NORTH, Richard. *Skryté dějiny evropské integrace: od roku 1918 do současnosti*. Barrister & Principal, 2006. s. 55.

kde mnohem více převládaly kontakty se zámořím než s kontinentální Evropou.¹²² Churchill ve svém projevu v Londýně v roce 1947 představil svůj pohled na zajištění světového míru, který by byl zabezpečován 4 velmocí – USA, SSSR, „Sjednocené státy evropské“ a UK s Commonwealthem. Jinými slovy mělo dojít ke zformování Spojených států evropských bez účasti UK, což byla v podstatě jediná věc, na které se Churchill s Monnetem shodovali.¹²³

Na druhou stranu, i když Churchill vyzýval ke sjednocené Evropě, resp. ke Spojeným státům evropským, jeho činy tomu neodpovídaly. Příkladem může být i rok 1944, ve kterém se chystala invaze spojeneckých vojsk do FR a Churchill polemizoval se svým poradcem, Duffem Cooperem, o podobě zahraniční politiky UK. Cooper se vyslovil pro sjednocení Evropy, která by tak stála mezi USA a SSSR. Nicméně Churchill na jeho názor nedbal, podporoval politiku Roosevelta a při setkání s de Gaullem dal jasně najevo, že v případném výběru mezi spojenectvím s USA či nějakou konkurenční evropskou organizací upřednostní UK USA, na což, jak se později ukázalo, de Gaulle nezapomněl. Lze shrnout, že Churchill na integrovanou Evropu pohlížel z hlediska vůdčího postavení, ovšem bez pevného svazku UK a spíše ji dával doporučení.

3.5. Kongres v Haagu a Rada Evropy

V roce 1947 bylo založeno tzv. Hnutí za sjednocenou Evropu¹²⁴, jehož čestným předsedou se stal Winston Churchill, a které významně přispělo ke svolání konference¹²⁵ známé pod názvem Evropský kongres, jež se konala 7. května 1948 v Haagu. UK bylo nakonec na kongresu zastoupeno 140 reprezentanty. UK chtělo převzít vedoucí roli, avšak kamenem úrazu se stal spor mezi konzervativci a labouristy. Clement Attlee nebyl stoupencem Churchillových aktivit.¹²⁶ Celkově tedy Attlee oponoval jak Churchillovi, tak i výsledkům haagského kongresu, které byly dle něj zbytečné a předčasné. Trval na tom, že veškeré dohody je nutné řešit

¹²² FIALA, Petr, PITROVÁ, Markéta. *Evropská unie*. 2. doplněné a aktualizované vydání. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2009. s. 42-43.

¹²³ BOOKER, Christopher, NORTH, Richard. *Skryté dějiny evropské integrace: od roku 1918 do současnosti*. Barrister & Principal, 2006. s. 56.

¹²⁴ Hnutí podporovalo myšlenku vytvoření Evropského Commonwealthu.

¹²⁵ Na konferenci se sešlo bezmála 800 osobností ze států západní Evropy, největší počet zástupců pocházel z FR a UK – ovšem chyběla zde většina labouristických zástupců, kteří byli vyzváni Labour Party k neúčasti na kongresu pořádaném pod záštitou W. Churchilla, tedy předsedou konzervativní opozice.

¹²⁶ Attlee a Churchill, jakožto političtí protivníci, spolu komunikovali zejména přes média nebo soukromou korespondenci, a to i navzdory tomu, že Attlee byl za Churchilla náměstkem předsedy vlády.

diplomatickou cestou na mezivládní úrovni. Na protest nepřijal ani britskou delegaci, která se kongresu účastnila.¹²⁷

Nicméně na konferenci se diskutovalo o budoucí podobě sjednocené Evropy a zároveň došlo ke střetu názorů mezi přívrženci mezivládní spolupráce (unionisté)¹²⁸ na jedné straně a na zastánce nadnárodního modelu (federalisté) na straně druhé.¹²⁹ Bylo to právě UK, které se zasazovalo po boku se severskými státy o mezivládní spolupráci a stavělo se tak do opozice vůči FR a zemím Beneluxu. Výsledkem kongresu bylo založení Evropského hnutí¹³⁰, které zastřešovalo a koordinovalo činnost již fungujících hnutí za jednotnou Evropu. Mezi zásadní dokumenty, jež byly přijaty, se řadí: Politické prohlášení, Ekonomické a sociální prohlášení a Zpráva Evropanům. Tyto podklady později posloužily jako základ pro založení Rady Evropy¹³¹ a následné přijetí Charty základních lidských práv a svobod.¹³²

Bevin se k projektu Rady Evropy v roce 1949 vyjádřil: „Musíme setrvat, jako jsme to vždy dělali v minulosti, v naší odlišnosti od ostatních zemí Evropy a tedy nepodílet se s nimi na integraci.“¹³³

3.6. Postoj Velké Británie k myšlence evropské integrace

Jaký byl důvod UK nepřipojit se k formování evropské integrace, která se později stala Evropskou unií? V roce 1940 nemohl nikdo tušit, jaký výsledek takováto integrace přinese, nicméně i kdyby tomu tak bylo, stále zde visel otazník nad UK, které se v té době od Evropy lišilo a bylo jí celkem vzdálené. Ochota UK byla snížena o odhodlání zachování své nezávislosti a s podezřívavostí pohlíželo i na federalistické koncepce.¹³⁴

USA chtěly, aby Evropa vyvinula určité snahy a integrovala se. Vytvořily i kampaň za sjednocení Evropy, ta však neměla valný úspěch, stejně tak nedošlo ani ke vzniku jednotného trhu po vzoru USA a přeměna Organizace pro evropskou hospodářskou spolupráci na nadnárodní orgán se rovněž nekonala. Největší naději

¹²⁷ VEBER, Václav. *Dějiny sjednocené Evropy*. Lidové noviny, 2012. s. 203.

¹²⁸ Převaha mezivládní spolupráce se odrazila ve struktuře a fungování Rady Evropy.

¹²⁹ GERBET, Pierre. *Budování Evropy*. Univerzita Karlova v Praze: Nakladatelství Karolinum, 2004. s. 44-45.

¹³⁰ V jehož čele stanul Duncan Sandys (zeť Winstona Churchilla).

¹³¹ Rada Evropy byla založena 5. května 1949. Jelikož byla postavena na mezivládním modelu, byly její pravomoci a mechanismy jednání akceptovatelné pro větší množství evropských států.

¹³² FIALA, Petr, PITROVÁ, Markéta. *Evropská unie*. 2. doplněné a aktualizované vydání. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2009. s. 40-41.

¹³³ SIMPSON, O. William. *Changing horizons*. Britain 1914-80. Nelson Thornes Ltd., 1986. s. 446.

¹³⁴ BLACK, Jeremy. *Modern British History since 1900*. Macmillan Publishers, 2000. s. 302 – 303.

na vůdčí zemi celého sjednocení vkládali Američané do Britů, ti se však neangažovali a pozornost tak byla upřena k FR. Státy však měly rozdílné zájmy a představy o možném sjednocení.¹³⁵

Britové a Francouzi pohlíželi na sjednocení Evropy z hlediska jejich národních zájmů. Pro FR byla prioritní německá otázka, kdežto u UK převládaly zájmy globálního ekonomického charakteru. Zahraniční politika UK sledovala především hospodářské zájmy země, přičemž obchod s Evropou byl velmi nízký a kolem roku 1950 tvořil pouhých 25 % a byl tak nižší než v roce 1930.¹³⁶

Lze konstatovat, že UK bylo s otázkou evropského sjednocení na vážkách. Jednak neochotně přihlíželo, jak se jeho impérium rozpadá a také váhalo, zda upřednostnit zvláštní vztahy s USA nebo zvolit užší spolupráci s kontinentální Evropou. Jisté však bylo, že z podpory prvního či druhého východiska se snažilo vytěžit co nejvíce.¹³⁷

V každém případě bylo jasné, že představy Evropanů a Britů o integraci se liší. UK chtělo Evropu otevřenou a v souladu s atlantickými a světovými vazbami. Naproti tomu kontinentální Evropa stála o Evropu integrovanou a otevřenou západním zemím Evropy.¹³⁸

Na závěr podkapitoly je nutné ještě dodat, že po téměř dvě století bylo pro UK prioritní využití velkých trhů v rámci svého impéria, jakož i spojení s USA. UK bylo s Evropou spojeno hlavně díky častým válkám, což pravděpodobně vedlo UK k počátečnímu odporu vůči jakékoli formě evropské integrace.¹³⁹ Dle Zeemana a Melissen, zabývajícími se diplomacií a zahraničními vztahy, UK od roku 1948-1949 a dále udržovalo a posilovalo politiku, kterou si samo zvolilo bezprostředně po válce. Dle výše zmíněných autorů tak UK promrhlo několik možností stát se lídrem západní Evropy a dalo tak přednost Commonwealthu a „zvláštnímu vztahu“ s USA.¹⁴⁰

---

¹³⁵ VEBER, Václav. *Dějiny sjednocené Evropy*. Lidové noviny, 2012. s. 199 - 200.

¹³⁶ DEDMAN, J. Martin. *The origins and development of the european union 1945-2008*. A History of European integration. Taylor & Francis Books, 2010. s. 35 - 36.

¹³⁷ VEBER, Václav. *Dějiny sjednocené Evropy*. Lidové noviny, 2012. s. 216.

¹³⁸ COXALL, Bill, ROBIN, Lynton. *British politics since the war*. St. Martin's press, inc., 1998. s. 116.

¹³⁹ HENIG, Stanley. *The Uniting of Europe*. From consolidation to enlargement. Routledge, 2002. s. 8 - 9.

¹⁴⁰ MELISSEN, Jan, ZEEMAN, Bert. *Britain and Western Europe, 1945-51: opportunities lost?* *International Affairs*, 1986/1987, Vol. 63, No. 1, p. 95.

3.7. Otázka zajištění bezpečnosti Evropy

Po skončení války nebyl důvod k setrvání amerických vojáků v Evropě. Tento názor však západní Evropa zdaleka nesdílela. Bevin se angažoval ve vytváření evropského bezpečnostního bloku a doufal, že se mu podaří přesvědčit USA, aby se podílely na bezpečnosti Evropy z důvodu vojenské hrozby ze strany SSSR. Bevinova vize o jednotné Evropě tedy spočívala na spolupráci vzájemně provázaných organizací než na začlenění států do supranacionální organizace. Představoval si nějakou formu „trans-atlantické západní unie“.¹⁴¹

Prvním krokem v tomto směru byl podpis Smlouvy z Dunkirk, kterou UK podepsalo s FR v roce 1947. Skutečný význam této Smlouvy spočívá v tom, že UK bylo ochotné zahájit formální závazek s jinou zemí.¹⁴²

Díky Marshallovu plánu došlo k určité hospodářské stabilizaci západní Evropy. Zbývalo vyřešit otázku bezpečnosti. Prostřednictvím Bruselské smlouvy došlo k posílení bezpečnosti, stále se však nejednalo o dostačující obranu vůči možné Sovětské agresi. Západní Evropa, poučená o hrůzy obou válek se snažila získat na svou stranu USA, které by jí pomohly zajistit nezbytnou bezpečnost.¹⁴³

V dubnu 1949 vstoupila studená válka do nové fáze, neboť byla založena Organizace Severoatlantické aliance. Odpověď SSSR spočívala v založení Varšavské smlouvy, tj. spojení národů východní Evropy v roce 1955.¹⁴⁴

Dále Bevin preferoval hospodářskou spolupráci v rámci OEEC stejně jako atlanticky orientovanou organizaci. To znamená, že si UK v té době, tj. v polovině roku 1948 ještě nebylo jisté evropskou politikou a očekávalo další vývoj. Je tedy možné tvrdit, že rozhodující rozhodnutí o budoucích vztazích UK se západní Evropou bylo učiněno v době, kdy se vytvářel bipolární svět a ne tedy v roce 1950, jak je často myšleno, tedy v době kdy UK odmítlo Schumanův plán. Vztahy tak měly být primárně budovány s Atlantickým společenstvím včetně Commonwealthu.¹⁴⁵

Američané od UK očekávali, že se postaví do čela evropského sjednocování. Dle Bevina toho UK dosáhlo prostřednictvím Bruselského paktu. Ovšem to USA

¹⁴¹ DEDMAN, J. Martin. *The origins and development of the european union 1945-2008*. A History of European integration. Taylor & Francic Books, 2010. s. 34 - 35.

¹⁴² SIMPSON, O. William. *Changing horizon*. Britain 1914-80. Nelson Thornes Ltd., 1986. s. 430 – 431.

¹⁴³ PLECHANOVÁ, Běla, FIDLER, Jiří. *Kapitoly z dějin mezinárodních vztahů 1941-1995*. Institut pro středoevropskou kulturu a politiku, 1997. s. 65.

¹⁴⁴ CONLIN, R. Joseph. *The American past. A Brief History*. San Diego: Harcourt Brace Jovanovich, 1991. s. 552.

¹⁴⁵ MELISSEN, Jan, ZEEMAN, Bert. Britain and Western Europe, 1945-51: opportunities lost? *International Affairs*, 1986/1987, Vol. 63, No. 1, p. 95.

velmi neuspokojilo, neboť si představovaly nějakou formu celní unie či federace. I když bylo od roku 1947 mezi FR a UK vyjednáváno o možnosti celní unie, tato otázka byla následně v lednu 1949 UK oficiálně odmítnuta. Jednalo se tak o zásadní bod, kdy si USA uvědomily, že to nebude UK, které by vedlo ostatní státy k hospodářské integraci Evropy. UK bylo sice připraveno pomoci při ožívání evropské ekonomiky, zároveň však chtělo být silným spojencem USA. UK tak dalo jasně najevo, že vztahy s Evropou jsou pro ni důležité, nicméně vztahy s USA jsou pro něj důležitější.¹⁴⁶

UK bylo následně podrobena kritice, že pro evropskou jednotu nedělá dostatek a navíc i odmítá supranacionální charakter Rady Evropy a OEEC. UK se naopak cítilo neoprávněně nařčeno z dané kritiky, neboť to bylo právě UK, které dalo podnět k vytvoření OEEC, Bruselského paktu a NATA.¹⁴⁷

---

¹⁴⁶ DEDMAN, J. Martin. *The origins and development of the european union 1945-2008. A History of European integration.* Taylor & Francic Books, 2010. s. 35 - 36.

¹⁴⁷ Tamtéž ...

4. Velká Británie a Spojené státy americké v počátcích studené války

4.1. Bevinova zahraniční politika

Bevin odmítal, aby bylo zacházeno s UK jen jako s „jinou evropskou zemí“. Bevinova zahraniční politika byla postavena na spolupráci se západní Evropou, která by zajistila UK mezinárodní postavení na roveň USA a SSSR, přičemž by byla zachována jeho nezávislost. Mnoho historiků, včetně Bevinova oficiálního životopisce Lorda Bullocka, píše, že Bevin se nechtěl vázat k evropské jednotě a toužil po rovném postavení UK vedle USA a SSSR. Na druhou stranu Klaus Larres, profesor historie a mezinárodních vztahů, argumentuje, že od roku 1947, kdy se Bevin zaměřil na Atlantický pakt v čele se USA, které se tedy zapojily do zajišťování bezpečností západní Evropy, se Bevinovo nadšení pro vytvoření západoevropského bloku pomalu rozplynulo.¹⁴⁸

Historikové jako John Baylis nebo Geoffrey Warner trvají na tom, že Bevinova politika vůči evropské integraci byla mnohem sofistikovanější, než se na první pohled zdálo. Profesor mezinárodních vztahů Avi Shlaim ve své práci tvrdí, že Bevinovým záměrem bylo vytvořit mocenskou základnu v Evropě, která by umožnila Británii jednat jako supervelmoc. Již zmiňovaný Baylis se také domnívá, že i když chtěl Bevin britskou samostatnost a nezávislost, zároveň usiloval o vedení západní Evropy. Pozice USA byla od té britské odlišná, dle historika Johna Gaddise USA preferovaly rovné partnerství mezi Evropou a USA, jež by pomohlo obnovit silnou západní Evropu, která by již dokázala stát na vlastních nohou bez další podpory USA.¹⁴⁹

Dle Follyho, britského profesora amerických studií a historie, byl Bevin cílevědomý státník, který se snažil o anglo-americkou alianci. Bevin pevně stál za politikou UK a namísto ústupků USA se ji snažil za každou cenu obhájit. Folly se domnívá, že dle Bevina se Američané chovali nezodpovědně, což pro Brity znamenalo mnoho poválečných problémů. Získání obnovy statusu UK by pak nebylo jen otázkou spravedlnosti, ale i menší závislosti na USA. Nicméně i tak byl Bevin

---

¹⁴⁸ YOUNG, W. John. Britain and european unity 1945-1999. Macmillan press Ltd., 2000. s. 13 - 14.

¹⁴⁹ Tamtéž ...

po Churchillovi ten, kdo rozvíjel tzv. „zvláštní vztah“ mezi oběma zeměmi. Rozdíl mezi nimi lze spatřovat v tom, že Bevin byl vůči USA kritičtější než Churchill.¹⁵⁰

Není však pochyb o tom, že Bevin potřeboval americkou podporu jednak pro evropskou hospodářskou obnovu, ale také jako partnera vůči Sovětské hrozbě. Zde však nelze jednoznačně konstatovat, že by se díky daným okolnostem stalo UK pouhým podřízeným USA. Dle Younga tak sice bylo UK nuceno spoléhat se na USA, ale jen v krátkodobém horizontu, protože v tom dlouhodobém Bevin doufal, že se UK stane opět nezávislé a vyrovná se USA a bude zastávat pozici třetí síly ve světě.¹⁵¹

Dle Bullocka a dalších byl Ernest Bevin hlavním iniciátorem britské zahraniční politiky v období od roku 1945 do 1951. Bevin byl chválen za to, že podporoval vytvoření tzv. úzkého spojení s USA, tj. anglo-americké aliance a údajně odmítal myšlenku levého křídla Labouristické strany spočívající ve vytvoření tzv. „třetí síly“, kdy by UK stálo naroveň USA a SSSR. Proti tomuto tvrzení se však později objevily názory Johna Younga a Johna Kenta, že to byl právě Bevin, kdo viděl potenciál UK stát se třetí velmocí založenou na imperiálním území a využívání zdrojů zejména z Afriky. Snažil se tak ochraňovat pokračující roli UK na světovém poli. Jelikož Bevin si nezaznamenával všechny své myšlenky, lze z jeho korespondence jen těžko rozlišit, které názory byly čistě jeho a které naopak úředníků ministerstva zahraničí.¹⁵²

Lze tedy shrnout, že Bevin mezi lety 1947 až 1948 prosazoval koncept UK, jakožto třetí síly ve světě. Nicméně rozdělení vztahů mezi západními mocnostmi a SSSR, které se stalo v polovině roku 1947 kompletní, nutilo UK chránit své zájmy. V lednu 1948 Bevin prohlásil, že UK nesmí stát mimo Evropu a následně byla zahájena jednání o paktu bezpečnosti s BE, NL a LU.¹⁵³ Zároveň zastával názor, že pokud nebude UK čelit Sovětskému tlaku, celá Evropa bude následně pod ruským vlivem. I z tohoto důvodu se chopil iniciativy a po vyhlášení Trumanovy doktríny se angažoval v Marshallově plánu.¹⁵⁴

---

¹⁵⁰ FOLLY, H. Martin. „The impression is growing ... that the United States is hard when dealing with us“: Ernest Bevin and Anglo-American relations at the dawn of the cold war. *Journal of Transatlantic Studies* (Routledge), 2012, Vol. 10, No. 2., p. 161 -162.

¹⁵¹ YOUNG, W. John. *Britain and european unity 1945-1999*. Macmillan press Ltd., 2000. s. 13.

¹⁵² FOLLY, H. Martin. „The impression is growing ... that the United States is hard when dealing with us“: Ernest Bevin and Anglo-American relations at the dawn of the cold war. *Journal of Transatlantic Studies* (Routledge), 2012, Vol. 10, No. 2., p. 151 - 152.

¹⁵³ YOUNG, W. John. *Britain and european unity 1945-1999*. Macmillan press Ltd., 2000. s. 16.

¹⁵⁴ PEARCE, Robert. Ernest Bevin. *History Review*, 2002, Vol. 44, p. 23.

4.1. Zahraniční politika Spojených států amerických

Harry Truman, nový americký prezident, nastoupil do svého úřadu po smrti Franklina D. Roosevelta, tj. 12. dubna 1945. Když se Truman stal prezidentem, neměl ponětí o mnoha aktivitách Roosevelta, neboť o nich nebyl jednoduše informován. Vzhledem k tomu, že se Truman ujal křesla po Američany tolika milovaném a obdivovaném prezidentovi, nebyl si jistý, zda dát své politice zcela nový kurz nebo pokračovat v té již nastavené. Změnu v zahraniční politice tak učinil vůči východní Evropě. Truman však i přesto věřil, že novou strategii by Roosevelt podpořil, neboť se ve svých posledních týdnech, jak sám Truman zdůraznil, stával více podezřívavý vůči Stalinovi.¹⁵⁵

USA začaly svou zahraniční politiku vůči SSSR přehodnocovat mezi lety 1946 až 1947, kdy přestal být vnímán jako spolehlivý partner, neboť nedbal dohody, která byla uzavřena mezi ním, Rooseveltem a Churchillem na Jaltské konferenci a začal rozšiřovat svůj vliv v Evropě. To následně vyústilo i v rozdělení Německa na dvě části – Východní a Západní.¹⁵⁶ Právě otázka Německa tak vyvolala rozkol mezi bývalými válečnými spojenci a následná blokáda Berlína vyvolala v očích UK a USA obavy o budoucí bezpečnost Evropy proti možné sovětské agresi. Mimoto Stalin v roce 1946 oznámil zhoršení vztahů mezi dosavadními válečnými spojenci, což značně znepokojilo USA, které si vyžádaly z moskevského amerického velvyslanectví vysvětlení postupů zahraniční politiky SSSR. George Kennan ve svém telegramu USA vyjádřil obavu ze sovětské politiky, která se staví negativně vůči kapitalismu a spolupráce obou zemí na základě přátelství a otevřené politiky nebude možná. Jediným řešením, jak mohou být ambice SSSR zastaveny, je hrozba silou. Dá se tedy předpokládat, že právě Kennanův telegram byl základním stimulem pro změnu zahraniční politiky USA.¹⁵⁷

George Kennan zaslal do Washingtonu svou analýzu sovětské politiky. Dle kritiků však obsahovala jen zlomek sovětských postojů a stanovisek. SSSR se v té době cítil bezpečněji než kdykoliv předtím, obával se však ztráty postavení vítězné válečné mocnosti a s tím souvisejících zisků. Kennan ve svém telegramu

---

¹⁵⁵ PATERSON, G. Thomas. *Major problems in American Foreign Policy*. Documents and Essays. Volume II: Since 1914. D. C. Heath and Company, 1978. s. 253.

¹⁵⁶ DEDMAN, J. Martin. *The origins and development of the european union 1945-2008*. A History of European integration. Taylor & Francic Books, 2010. s. 21.

¹⁵⁷ PLECHANOVÁ, Běla, FIDLER, Jiří. *Kapitoly z dějin mezinárodních vztahů 1941-1995*. Institut pro středoevropskou kulturu a politiku, 1997. s. 61 – 62.

více než poválečnou politiku vyobrazoval sovětská stanoviska z konce 20. let, přičemž nešetřil ostrou kritikou směřující vůči SSSR.¹⁵⁸

Na druhou stranu však Kennan nebyl jediný, kdo informoval o postoji SSSR. Britský chargé d'affaires v Moskvě Frank Roberts informoval svou vládu, ale i vyslanectví ve Washingtonu, o jeho politice. Britská analýza se od té americké lišila jednak v tom, že byla mnohem umírněnější a také v tom, že sovětské zájmy byly namířeny zejména proti těm britským a cílily na Střední východ. Roberts dospěl k názoru, že se Sovětský svaz nechystá řešit problematické otázky silou. Kennan se s Robertsem rozcházel v klíčové otázce, kdy Kennan prohlašoval, že dlouhodobá dohoda se Sovětským svazem je nemyslitelná, neboť jeho cílem je zničení nepřítel, které mu zajistí odpovídající bezpečnost. Naproti tomu Roberts tvrdil, že spory mezi Velkou Británií a Sovětským svazem lze vyřešit oboustrannou dohodou o stanovení sfér vzájemného vlivu.¹⁵⁹

Nabízí se tedy otázka, proč byla upřednostněna Kennanova analýza? Dle Lityry však bylo učiněno rozhodnutí o novém směru americké politiky, ještě před Kennanovým telegramem. K tomuto rozhodnutí mohla přispět sovětská jednání spočívající v neochotě stáhnout svá vojska z Iránu, postupné podmanění střední a východní Evropy, rozepře ohledně reparací, podpora levicových stran v GR, či neschopnost se dohodnout na německé otázce. Celkem vzato však Kennanova analýza posloužila jako základ nové politiky USA a zároveň také stvrzovala potřebu pevného a tvrdého přístupu vůči SSSR. Naproti tomu Robertsova analýza přistupovala k SSSR mírněji a stavěla na možném vyjednávání mezi mocnostmi o rozdělení sfér vlivu.¹⁶⁰

Lze tedy shrnout, že dobu, po kterou Trumanova administrativa vládla zemi, je možné zařadit k těm nejbouřlivějším okamžikům americké historie. Neboť během tohoto relativně krátkého časového úseku došlo k ukončení vojenské a politické izolace USA, které se začaly angažovat v Evropě, na Blízkém východě či v Asii. Takovéto ekonomické, vojenské a politické závazky předvíдалo v roce 1945 pravděpodobně jen málo Američanů.¹⁶¹

---

¹⁵⁸ LITERA, Bohuslav. *Studená válka*. Mezinárodní vztahy 1945 – 1963. Nakladatelství a vydavatelství H&H, 1993. s. 23 - 24.

¹⁵⁹ Tamtéž ...

¹⁶⁰ Tamtéž ...

¹⁶¹ DALLEK, Robert. *The American Style of Foreign Policy*. Cultural Politics and Foreign Affairs. Oxford University Press, 1983. s. 185.

4.2. Měla Velká Británie vliv na změnu zahraniční politiky Spojených států amerických?

Poté co tedy došlo k rozdělení mezi „svobodnou a nesvobodnou Evropu“ naléhal Ernest Bevin na USA, aby zasáhly proti sovětské expanzi. Britské velvyslanectví v Moskvě se dne 14. března 1946 obrátilo na tamní vládu s otázkou, zda sovětský komunismus bojuje proti západní evropské sociální demokracii a americkému kapitalismu k ovládnutí světa. Následovalo období, které jednoznačně na tuto otázku odpovídalo. Komunistické síly rostly v GR, Íránu a Turecku a sovětská vláda se čím dál více obracela zády vůči UK.¹⁶²

Britové již nadále nebyly schopni udržet GR a Turecko před hrozbou komunismu a obrátili se tak na USA. USA již neopakovaly svou politiku izolacionismu a zapojily se do bitvy o udržení demokracie. To, že se Amerika nestáhla, bylo pro UK důležitým krokem k udržení svého spojení a zároveň preferovanější než myšlenky evropského sjednocování. UK tak vyzývalo USA, aby se nejenom angažovala v Evropě, ale také v Asii, kde UK v Malajsku čelilo velkému tlaku. Bevinova politika byla za tyto kroky kritizována i z řad labouristů s tím, že UK je až moc závislé na USA.¹⁶³

Francis Williams v roce 1952 napsal, že Bevinovo oznámení o ukončení britské pomoci GR bylo záměrně načasované a cílilo na určitou odezvu ze strany USA. Dle Follyho byl Bevin frustrovaný americkou politikou a snažil se ovlivnit americké postoje těmi britskými, přičemž byl přesvědčen, že UK si podporu USA zaslouží, neboť přineslo mnohé oběti ke splnění společného cíle.¹⁶⁴

Naopak dle Jonese změna zahraniční politiky USA nebyla plánovaná, nýbrž vyvolaná světovým děním. Pomalu docházelo k situacím, jež byly již nějakou dobu predikovány: UK postupně ztrácelo své impérium a nebylo schopné udržet rovnováhu sil v Evropě a pořádek v Asii; západní Evropa byla slabá a nacházela se v nestabilním prostředí; USA směřovaly k hospodářskému a vojenskému prvenství a politické izolaci a SSSR se střetával se západní civilizací.¹⁶⁵

---

¹⁶² BLACK, Jeremy. *Modern British History since 1900*. Macmillan Publishers, 2000. s. 301.

¹⁶³ Tamtéž ...

¹⁶⁴ FOLLY, H. Martin. „The impression is growing ... that the United States is hard when dealing with us“: Ernest Bevin and Anglo-American relations at the dawn of the cold war. *Journal of Transatlantic Studies* (Routledge), 2012, Vol. 10, No. 2., p. 150 - 155.

¹⁶⁵ JONES, M. Joseph. *The Fifteen Weeks (February 21 – June 5, 1947)*. An Inside Account of the Genesis of the Marshall Plan. A Harvest/HBJ Book, 1955. s. 8 – 9.

V roce 1947-48 bylo cílem zahraniční politiky UK sjednotit západní mocnosti včetně USA do nějakého politického, ekonomického a vojenského bloku. Důležitou úlohu při daném vyjednávání sehrál ministr zahraničí Ernest Bevin, který měl vliv i na formování zahraniční politiky USA. Dle některých zdrojů Trumanova doktrína, resp. politika zadržování není čistě „americký výmysl“, ale její zárodky vycházejí právě z UK. Tvrzení dokládají zahraniční státní dokumenty labouristické vlády z roku 1945, které zastávají politiku většího odporu vůči SSSR, než jak to bylo v té době ze strany USA. Dle některých autorů lze konstatovat, že Bevinovy snahy v roce 1947 inspirovaly USA k předložení Trumanovy doktríny a uplatňování politiky zadržování. Jiní autoři zase tvrdí, že změna zahraniční politiky USA byla jen otázkou času a USA k ní postupně směřovaly. Nelze však zpochybnit, že určitou roli v tomto procesu sehrálo UK.¹⁶⁶

4.3. Trumanova doktrína

Vyústěním výše zmíněných událostí spočívalo v přijetí tzv. Trumanovy doktríny, jež byla prezidentem Trumanem představena americkému kongresu 12. března 1947. Byla to právě Trumanova doktrína, jež se stala mezníkem ve vývoji mezinárodních vztahů.¹⁶⁷

Odpovědnost za změnu americké zahraniční politiky a také setrvání USA v Evropě k zajištění míru na sebe vzal právě prezident Truman, který prohlásil: „Jsem přesvědčen, že politikou USA musí být podpora spojených národů, které se brání pokusům o utlačení ozbrojenými menšinami nebo vnějším nátlakem... Jsem přesvědčen, že bychom měli především poskytovat hospodářskou a finanční pomoc, která je nezbytná pro hospodářskou stabilitu a politický pořádek... Sémě totalitního režimu klíčí v bídě a nedostatku. Množí se a roste v nedobré půdě bídy a sváru. Vyrostě do plné výše, když naděje lidu na lepší život je mrtvá. Musíme udržet tuto naději při životě.“¹⁶⁸

V průběhu jara a léta 1947 byla Trumanova doktrína podrobena těžké kritice, že USA nejsou schopné dostát svého závazku všude na světě. Gaddis ve svém článku tvrdí, že na základě Cliffordových a Kennanových písemností, nebyla hlavním cílem Trumanovy doktríny ani tak politika zadržování komunismu, jako spíše

¹⁶⁶ DEDMAN, J. Martin. *The origins and development of the european union 1945-2008. A History of European integration.* Taylor & Francic Books, 2010. s. 32.

¹⁶⁷ PLECHANOVÁ, Běla, FIDLER, Jiří. *Kapitoly z dějin mezinárodních vztahů 1941-1995.* Institut pro středoevropskou kulturu a politiku, 1997. s. 61 – 62.

¹⁶⁸ VEBER, Václav. *Dějiny sjednocené Evropy.* Lidové noviny, 2012. s. 196 - 197.

obnovení rovnováhy sil v Evropě. USA totiž spatřovaly hlavní hrozbu v rovnováze politické a ekonomické moci, nikoliv ve vojenské oblasti.¹⁶⁹

Dle Kennana neměla být politika zadržování politikou stálou. Primárně bylo jejím cílem ukázat SSSR prostřednictvím pomoci nekomunistickým státům, že řešení spočívá v mírovém vyjednávání.¹⁷⁰

Opozice byla vůči prezidentu tvrdá, argumentovala, že GR vláda je nedemokratická a zkorumpovaná, přičemž turecká vláda je rovněž nedemokratická a většinu války byla neutrální. Opozice se tak dotazovala, proč tedy pomáhat takovýmto pochybným vládám nebo proč je nepřenechat SSSR? Někteří také namítali, že program obchází Spojené národy. Truman neměl příliš široký prostor pro manévrování. Argumentoval, že nelze vždy volit mezi černou a bílou.¹⁷¹

Trumanova doktrína tedy byla kritizována. Z pohledu realistické teorie na ni bylo nahlíženo tak, že USA přetěžují své síly a vyčerpávají své zdroje. Současně také jednají takovým způsobem, že se snaží zavléct zemi do sovětského impéria, k němuž se řadí státy, jež zdaleka nereprezentují státy v moderním slova smyslu. Realisté tak žádali, aby byla stanovena kritéria a oblasti, jež by znamenaly životní zájem USA, a ve kterých by byl následně SSSR kladen odpor. Dle realistů měly USA konat podle všeobecně platných obecných principů a tedy „případ od případu“ na základě vlastních zájmů.¹⁷²

Na věci však nic nemění to, že Trumanova doktrína byla skutečným mezníkem v americké zahraniční politice, a to zejména ze čtyř důvodů. Zaprvé prezident Truman zdůraznil pocit strachu z možného ohrožení komunismem, a to jak v USA, tak i v zahraničí, aby tak přesvědčil Američany k opuštění politiky izolacionismu a zapojení USA do mezinárodního dění. Druhým důvodem se stalo posvěcení této politiky americkým Kongresem. Za další USA poprvé v poválečné éře intervenovaly i v jiných státech (GR), což bylo odůvodněno anti-komunistickou rétorikou. Posledním důvodem k obhájení Trumanovy doktríny se stalo ospravedlnění programu pomoci, který by zabránil v možném zhroucení evropských a amerických ekonomik. Dle Trumana a Achesona se Trumanova doktrína stala

---

¹⁶⁹ GADDIS, L. John. Was the Truman doctrine a real turning point? *Foreign Affairs*, 1974, Vol. 52, No. 2, p. 390 – 391.

¹⁷⁰ GADDIS, L. John. Was the Truman doctrine a real turning point? *Foreign Affairs*, 1974, Vol. 52, No. 2, p. 397.

¹⁷¹ FERRELL, H. Robert. *American Diplomacy. A History*. 3rd edition. W. W. Norton & Company, 1975. s. 631.

¹⁷² NOVOTNÝ, Adolf. *Teorie a praxe mezinárodních vztahů*. Bratislava: Eurokódex, 2011. s. 67 – 68.

ideologickým štítem, za nímž se Spojené státy podílely na obnově západního politicko-ekonomického systému, a současně čelila komunismu.¹⁷³

4.4. Marshallův plán

Marshallův plán se stal součástí politiky zadržování. Již po třech týdnech od jeho zveřejnění byla svolána konference v Paříži, na které se jednalo právě o nabídku pomoci USA a jejích podmínkách. Nicméně Molotov, sovětský ministr zahraničních věcí, důrazně odmítl jakoukoliv mezinárodní kontrolu. SSSR tedy odmítl Marshallův plán a současně přesvědčil i jeho satelitní země, aby tuto formu pomoci odmítly. Toto odmítnutí ještě více prohloubilo rozkol mezi východní a západní Evropou. V reakci na Marshallův plán byla založena SSSR v lednu 1949 Rada vzájemné hospodářské pomoci.¹⁷⁴

Dle některých autorů bylo bodem zvratu a tedy i počátkem studené války odmítnutí Marshallovy pomoci SSSR. Bullock se ve své knize zamýšlí, zda byl Marshallův plán opravdu cílen na hospodářské zotavení Evropy nebo byl navržen jako zbraň ve studené válce? A zadruhé byla opravdu zamýšlena účast SSSR na programu pomoci nebo se jednalo spíše o pozvání „na oko“, které bylo již dávno navrženo k rozdělení Evropy a ruské odmítnutí bylo jen využito?¹⁷⁵

Lze konstatovat, že cílů Marshallova plánu bylo hned několik. Primárně to byla hospodářská pomoc evropským státům. Účelem plánu byla i spolupráce států v jeho rozdělení a realizaci, což mělo vést i k znovuzapojení Německa do normálního fungování. Následně byla v roce 1948 založena OECE, která zajišťovala rozdělení finančních prostředků jednotlivým státům.¹⁷⁶

Alan Milward, historik zabývající se evropskými záležitostmi, nepopírá, že účelem Marshallova plánu byla spolupráce západoevropských států s cílem obnovy Evropy, ale zároveň se domnívá, že se jednalo o prostředek USA k formování Evropy k obrazu svému, resp. k vytvoření velkého jednotného trhu.¹⁷⁷

---

¹⁷³ LAFEBER, Walter. *America, Russia, and the Cold War 1945-1990*. 6th edition. McGraw-Hill, 1991. s. 57 – 58.

¹⁷⁴ CVCE. *Historical events in the European integration process (1945 – 2009)*. The Marshall Plan and the establishment of the OEEC [online]. cvce.eu, n. d. [cit. 3. listopadu 2014]. Dostupné na <<http://www.cvce.eu/en/recherche/unit-content/-/unit/02bb76df-d066-4c08-a58a-d4686a3e68ff/84c940fe-a82b-4fe8-ad53-63144bfe30b1>>

¹⁷⁵ SIMPSON, O. William. *Changing horizon*. Britain 1914-80. Nelson Thornes Ltd., 1986. s. 456.

¹⁷⁶ PLECHANOVÁ, Běla, FIDLER, Jiří. *Kapitoly z dějin mezinárodních vztahů 1941-1995*. Institut pro středoevropskou kulturu a politiku, 1997. s. 63 – 64.

¹⁷⁷ YOUNG, W. John. *Britain and european unity 1945-1999*. Macmillan press Ltd., 2000. s. 12.

Jones, člen týmu odpovědného za formulování Marshallova plánu a politiky zdržování, ve své knize zase tvrdí, že Marshallův plán měl pouze dva cíle. Prvním cílem bylo vytvoření podmínek v Evropě a vztahů SSSR a jeho satelitů s USA, které by vedly k vzájemné politické a hospodářské spolupráci nad evropskými otázkami. Druhým cílem bylo posílit západní Evropu a zvýšit její orientaci na USA, které by se tak staly hlavním leaderem a mohly by tak lépe odolávat Sovětskému tlaku v případě, že by odmítl spolupracovat. V té době však nebylo jisté, jak píše Jones, zda první cíl bude dosažen, vše záleželo na SSSR.¹⁷⁸

Co se týče amerických politiků, ti nebyli v daných cílech jednotní. Ti, kteří spatřovali Marshallův plán jako rozšíření Trumanovy doktríny, upřednostňovali cíl druhý. Mezi ně patřil i Dean Acheson, který tvrdil, že vzhledem k vysoké světové poptávce, jež však není v silách USA zajistit celou, bude muset být pomoc soustředěna do nejpotřebnějších oblastí, což zajistí politickou a ekonomickou stabilitu. Marshall však pochyboval, zda nabídnout pomoc celé Evropě, protože nevěděl, jaké by to mělo důsledky, kdyby se SSSR rozhodl podílet na programu obnovy. Acheson argumentoval, že by pro USA byla obrovská chyba, kdyby to byly právě ony, kdo by byl obviňován z rozdělení Evropy a zdálo se tedy na místě nabídnout pomoc všem a vyčkat, kdo se o ni přihlásí.¹⁷⁹

4.5. „Kdo koho víc ovlivnil a jak moc?“

Lze se shodnout na tom, že přelomovým rokem se stal rok 1947. V tomto roce byla vyhlášena Trumanova doktrína, Marshallův plán a začal se vytvářet bipolární systém, kde proti sobě stojí dva bloky. Podpis Severoatlantické aliance a vznik dvou německých republik v roce 1949 signalizoval dokončení bipolárního systému.

Otázkou je, jakou roli v té době sehrála labouristická vláda a Trumanova administrativa, a která z nich měla v politice navrch? Později byla i v souvislosti s vytvořením NATO dánským politologem Nikolajem Petersenem položena otázka: „Kdo koho víc ovlivňuje a jak moc?“¹⁸⁰ Ritchie Ovendale, profesor mezinárodních vztahů na waleské univerzitě, se s touto otázkou vypořádal celkem snadno, když odpověděl, že: „Labouristům se podařilo přesvědčit USA, aby na svět pohlížely

---

¹⁷⁸ JONES, M. Joseph. *The Fifteen Weeks (February 21 – June 5, 1947). An Inside Account of the Genesis of the Marshall Plan.* A Harvest/HBJ Book, 1955. s. 243.

¹⁷⁹ JONES, M. Joseph. *The Fifteen Weeks (February 21 – June 5, 1947). An Inside Account of the Genesis of the Marshall Plan.* A Harvest/HBJ Book, 1955. s. 253 a 279.

¹⁸⁰ MELISSEN, Jan, ZEEMAN, Bert. Britain and Western Europe, 1945-51: opportunities lost? *International Affairs*, 1986/1987, Vol. 63, No. 1, p. 84.

skrz britské brýle.“ I když se na jednu stranu může zdát tato odpověď přijatelná, na druhou stranu se jedná pouze o jednostranné tvrzení, které nemusí platit všeobecně, neboť např. v průběhu války docházelo k procesu prolínání rozhodování mezi americkým a britským vedením.¹⁸¹

V knize Maiera *Když lvi řvou*, byl mj. zveřejněn i dosud utajovaný dokument FBI, který popisuje schůzku Winstona Churchilla s americkým senátorem Stylesem Bridgesem v roce 1947. Dokument tvrdí, že Churchill po senátorovi požadoval, aby přemluvil Trumana k jadernému útoku na Kreml¹⁸², neboť byl přesvědčený, že zničení vedení SSSR by mělo za následek ukončení šíření komunismu ve světě. Churchill vnímal preventivní útok na SSSR za jediné možné řešení, jak zastavit jeho rozpínavost, než se pokusí získat do své sféry vlivu i západní Evropu. Churchill byl toho názoru, že pokud USA SSSR nenapadnou, napadne v dalších dvou až tří let SSSR USA a civilizace tak bude vyhlazena, v lepším případě se vrátí o mnoho let nazpět. Dle zprávy Churchill výslovně řekl, že „jedinou záchranou pro civilizaci by bylo, kdyby prezident USA prohlásil, že SSSR ohrožuje světový mír, a zaútočil na SSSR“. Zpráva pokračuje tím, že „pokud by byla na Kreml svržena atomová bomba a smetla ho, pak by nebyl žádný velký problém zvládnout vyváženost SSSR, které by bylo bez vedení.“¹⁸³

I když byl SSSR za války spojencem UK, i přesto nechal na jejím konci Churchill zpracovat možné plány útoku na něj. Dle plánu se na daném úkolu měli vedle Britů podílet i Američané a Poláci, jakož i jednotky bývalého Wehrmachtu. Akce měla být spuštěna 1. července 1945. Ovšem dle dostupných analýz by takový útok neměl šanci na úspěch, což předznamenává už jen jeho název „Nemožné“. Nicméně americký prezident Truman, který s Churchillem neměl tak vřelé vztahy jako jeho předchůdce Roosevelt, válku odmítl.¹⁸⁴

Lze si také položit otázku, zda UK neobětovalo svou nezávislost ze strachu před sovětskou krizí ve prospěch USA a stalo se tak jejím satelitem.

---

¹⁸¹ MELISSEN, Jan, ZEEMAN, Bert. Britain and Western Europe, 1945-51: opportunities lost? *International Affairs*, 1986/1987, Vol. 63, No. 1, p. 84.

¹⁸² Je důležité si uvědomit, že v této době SSSR nedisponoval jadernými zbraněmi.

¹⁸³ MOONCHILD. *Winston Churchill chtěl atomový útok na Kreml* [online]. freeglobe.parlamentnilisty.cz, 16. listopadu 2014. 1941 [cit. 23. listopadu 2014]. Dostupné na <<http://freeglobe.parlamentnilisty.cz/Articles/14390-winston-churchill-chtel-atomovy-utok-na-kreml.aspx>>.

¹⁸⁴ VAŠEVĚC.CZ. *Churchill chtěl na Kreml svrhnout atomovku* [online]. vasevec.parlamentnilisty.cz, 11. listopadu 2014. [cit. 23. listopadu 2014]. Dostupné na <<http://vasevec.parlamentnilisty.cz/churchill-chtel-na-kreml-svrhnout-atomovou-bombu>>.

Dalo by se i polemizovat, zda si USA UK jednoduše „nekoupily“, resp. prostřednictvím úvěru a následně Marshalova plánu mohly politicky leccos ovlivnit, což se později stalo např. vztažením UK do války v Koreji v roce 1950. Na druhou stranu lze výše uvedené argumenty označit za nedostatečné, neboť to bylo právě UK a ne USA, která upozornilo, že žádná dohoda se SSSR nebude možná. Američanům tak trvalo déle, než si uvědomili, že válečná aliance definitivně skončila. Nedá se ani tvrdit, že by si britští politici a úředníci, vzhledem k ekonomické a vojenské nerovnováze, připadali vůči svým americkým protějškům méněcenní. Následně byla i USA zahraniční politika „popohnána“, když byla po ohlášení UK, že se stahuje z Řecka a Turecka, vyhlášena Trumanova doktrína. Dle Roberta Pearce, britského akademika, USA nenutily UK k zaujmutí určité zahraniční pozice, a co se týče klíčových otázek, dokázalo UK stát za svým názorem. Rozepří mezi oběma zeměmi se stalo britské rozhodnutí o vývoji atomové bomby. Navíc politika UK vůči Evropě rovněž směřovala jiným směrem, než jaký si představovaly USA. Attlee jednou poznamenal, že: „Bevinovým největším úspěchem bylo odolávat Američanům.“¹⁸⁵

4.6. „Zvláštní vztah“, výmysl nebo realita?

4.6.1. Pojem a kořeny „zvláštního vztahu“

UK a USA spolu udržovaly blízký vztah již v průběhu 18. a 19. století. Tehdy se jednalo především o obchodní vztahy, jakož i o podobnou kulturu, jazyk a ideály. Vzájemný vztah však začal nabývat na síle v průběhu druhé světové války, kdy se USA staly pro UK nepostradatelným partnerem v boji proti nacistickému Německu.¹⁸⁶

Pojem „special relationship“ má kořeny v projevu Winstona Churchilla ve Fultonu, kde hovořil o důležitosti vzájemného spojení mezi USA a UK za války, ale i o přátelství, které se z tohoto spojení vyvinulo a bylo udržováno jednak vzájemnými návštěvami, ale i rozsáhlou korespondencí a nabytou důvěrou mezi oběma zeměmi. Později se k tomuto vztahu vyjádřil i Henry Kissinger, pozdější ministr zahraničí USA, kdy se dle jeho slov státníci USA a UK velmi často

---

¹⁸⁵ PEARCE, Robert. *Attlee's labour governments 1945-51*. London: Routledge, 1994. s. 64 – 65.

¹⁸⁶ WITHER, James. *An Endangered Partnership: The Anglo-American Defence Relationship in Early Twenty-first Century*. *European Security*, 2006, Vol. 15, No. 1, s. 48.

navštěvovali a radili, nebylo tak již možné ze strany USA podniknout samostatnou akci bez britského stanoviska.¹⁸⁷

V posuzování anglo-amerického zvláštního vztahu je nutné zabývat se právě slovíčkem „zvláštní“. Do jaké míry byla spolupráce s ostatními partnery USA jiná? Ona zvláštnost však není jediným kritériem posuzování. Je nutné brát ohled na to, zda tento bilaterální vztah byl stejně důležitý pro obě země. Z Churchillova projevu ve Fultonu bylo patrné, že USA představují garanci bezpečnosti, blahobytu, svobody a pokroku na světě. Dle Reynoldse byla výše zmíněná kritéria naplňována od roku 1940 do 1950.¹⁸⁸

William Wallace ve své studii UK zahraniční politiky uvedl příklady vztahu mezi válečným UK a USA, ke kterým se řadilo neformální setkávání politických lídrů obou zemí, úzké konzultace diplomatického personálu, jakož i vojenských a zpravodajských služeb a další úrovně mezivládní spolupráce. Wallace spatřoval vztah postavený na fungujících „ekonomických, sociálních a kulturních vazbách a na společném válečném cíli.“¹⁸⁹

Wither, profesor národních bezpečnostních studií, dodává, že spojenectví s USA bylo považováno ze strany UK jako národní zájem. Protože právě díky USA byla UK schopné čelit nacistickému Německu a později i komunistickému SSSR a mohlo se tak stále považovat za důležitou mocnost. Na druhou stranu pro USA představovalo UK, i přes nějaké neshody, nejuvěrnějšího spojence.¹⁹⁰

Po válce byly vztahy UK a USA i nadále udržovány, ale přítomnost zvláštního vztahu jakoby se pomalu vytrácela. USA se stávaly čím dál silnějším světovým hráčem a vztah s UK slábnul. I když se UK odvolávalo na společnou minulost, zároveň se snažilo vztahy s USA udržet. Spolupráce mezi oběma zeměmi byla v začátcích studené války pro USA výhodná, neboť UK stále disponovalo rozsáhlým impériem, které poskytovalo výhodu v podobě zásahu proti rozšiřujícímu se SSSR.¹⁹¹

---

¹⁸⁷ BAYLIS, John, MARSH, Steve. The Anglo-American “Special Relationship”: The Lazarus of International Relations. *Diplomacy & Statecraft*, 2006, Vol. 17, No. 1, p. 181 - 184.

¹⁸⁸ REYNOLDS, David. From World War to Cold War. Churchill, Roosevelt, and the International History of the 1940s. Oxford University Press, 2006. s. 312 – 313.

¹⁸⁹ WALLACE, William. The Foreign Policy Process in Britain. *Foreign Affairs*, 1975, Vol. 55, No. 1, p. 119, 217.

¹⁹⁰ BAYLIS, John, MARSH, Steve. The Anglo-American “Special Relationship”: The Lazarus of International Relations. *Diplomacy & Statecraft*, 2006, Vol. 17, No. 1, p. 181 - 184.

¹⁹¹ DANCHEV, Alex. The Cold War “Special Relationship” Revisited. *Diplomacy & Statecraft*, 2006, Vol. 17, No. 3, p. 585 - 591.

Mnohé aspekty tzv. zvláštního vztahu mezi UK a USA byly po nástupu Trumana narušeny a některé skončily, jako byl např. anglo-americký státní aparát fungující za války. Přerušeno bylo i válečné partnerství na výrobě atomové bomby. Z tohoto důvodu muselo UK spustit svůj vlastní jaderný program, což se stalo v lednu 1947.¹⁹²

Jak již bylo řečeno, válka měla na britskou ekonomiku značný dopad a díky ní se politická a vojenská síla přesunula do USA, což způsobilo hrdému UK, které bylo zvyklé mít pod kontrolou různé části světa, silný šok. V UK se rodily protiamerické nálady, které byly ještě později umocněny morálním znepokojením nad svržením atomových bomb na Japonsko. Současně se však UK bálo Sovětské agrese a bylo si vědomé, že k odrazení útoku bude potřebovat americkou pomoc. V srpnu 1948 zaslal americký ambasador zprávu do Washingtonu: „objevuje se zde tendence anti-amerikanismu, a to jak ve vládě, tak i mimo ni.“¹⁹³ Raymond ve své studii píše, že ani anti-amerikanistická nálada nezabránila UK ve spolupráci se USA, jež později vedla k Marshallovu plánu nebo založení NATO.¹⁹⁴ Dle Raymonda se obě země měly vždy na pozoru před rozpínavostí evropského kontinentu, takže určité partnerství tu vždy bylo a s příchodem druhé světové války a s hlubší spoluprací mezi oběma zeměmi pokračující i po válce byl tento vztah ještě více zakořeněn.¹⁹⁵

4.6.2. Kritika a hodnocení „zvláštního vztahu“

Kriticky se ke zvláštnímu vztahu staví Alexandr Danchev, akademik University of Nottingham, který tvrdí, že tzv. zvláštní vztah byl vytvořen za určitým cílem a poté byl dle okolností znovu obnovován. Pro obě strany byl důležitý v případě společného zájmu, tedy zničení nepřítele, resp. poražení nacistického Německa. Danchev tvrdí, že jeho existence je spojena s čistě pragmatickými důvody. Nicméně během let byl tento pojem mytizován a v současné době je těžké jeho váhu zpochybňovat. Na druhou stranu však Danchev spatřuje zvláštní vztah mezi oběma státy v oblasti vojenských technologií a výzvedných služeb. Základem spolupráce

---

¹⁹² DEDMAN, J. Martin. *The origins and development of the european union 1945-2008. A History of European integration.* Taylor & Francic Books, 2010. s. 30-31.

¹⁹³ RAYMOND, Ray. The U.S. – UK Special relationship in historical kontekst: lessons of the past. *Current Politics & Economics of Europe*, 2010, Vol. 21, No. 2/3, p. 260.

¹⁹⁴ Tamtéž ...

¹⁹⁵ RAYMOND, Ray. The U.S. – UK Special relationship in historical kontekst: lessons of the past. *Current Politics & Economics of Europe*, 2010, Vol. 21, No. 2/3, p. 270.

po válce se stala atomová bomba a její testování. Ovšem na tomto poli vládí poněkud asymetrický vztah, neboť jej vedly USA.¹⁹⁶

Jak tedy hodnotit onen „zvláštní vztah“ mezi UK a USA? A jedná se opravdu o zvláštní vztah postavený na přátelství amerického prezidenta s britským premiérem nebo se jedná o prázdnou frázi používanou státníky v případech, kdy jim onen pojem hraje do karet? Rasmussen a McCormick, akademici z Iowa State University, ve své studii upozorňují, že pouze přátelský vztah mezi vrcholnými představiteli obou zemí nestačí k tomu, aby bylo toto spojení označeno za „zvláštní“. Zejména proto, že se vrcholní představitelé často mění. Vazby mezi národy musí být trvalé. Je tedy potřeba určitých dlouhodobých znaků, jako je spolupráce vládních úředníků, sdílení hodnot, pocit sounáležitosti obou národů atd.¹⁹⁷

Dle Jerome Élie druhá světová válka jen zvýraznila blížící se úpadek UK, ke kterému se od konce devatenáctého století UK blížilo. Na rozdíl od UK, status USA i přes politiku izolacionismu rostl a již v roce 1940 byli Američané schopni Brity nahradit na pozici světového lídra. V návaznosti na tyto skutečnosti dospělo postupně UK k názoru, že pouze pevné pouto s dominantní mocností jakou byly USA, může pomoci UK k udržení jeho pozice ve světě. Dle Élie tak lze na zvláštní vztah nahlížet jako na britský koncept vytvořený s úmyslem udržení světové pozice. Dle britských diplomatů „zvláštní vztah“ zajišťoval určitý stupeň kontroly nad americkou politikou, která by odrážela britské zájmy. Na druhou stranu spousta kritiků argumentuje, že tato strategie nikdy nefungovala. Avšak jen málokdo mohl popřít, že se UK v průběhu studené války těšilo privilegovanému postavení.¹⁹⁸

Reynolds tvrdí, že koncept anglo-amerického „zvláštního vztahu“ byl z velké části britským vynálezem, neboť mu z americké strany nebyla přikládána taková přidaná hodnota jak z pohledu veřejnosti, tak z pohledu vlády, jako tomu bylo v UK. Na druhou stranu však Reynolds popisuje válečné anglo-americké spojení jako nejpozoruhodnější spojení moderních dějin. Jejich spolupráce pomohla

---

¹⁹⁶ DANCHEV, Alex. The Cold War “Special Relationship” Revisited. *Diplomacy & Statecraft*, 2006, Vol. 17, No. 3, p. 579 - 591.

¹⁹⁷ McCORMICK, M. James, RASMUSSEN, Jorgen. British Mass Perceptions of the Anglo-American Special Relationship. *Political Science Quarterly*, 1993, Vol. 108, No. 3, p. 518

¹⁹⁸ JÉRÔME, B. Élie. Many times doomed but still alive: an attempt to understand the continuity of the special relationship. *Journal of Transatlantic Studies* (Edinburgh University Press), 2005, Vol. 3, p. 66.

přetvořit mezinárodní pořádek. Ovšem jejich válečný vztah byl výjimečný tím, že tyto země již znovu tak úzce nespolupracovaly.¹⁹⁹

I přes výše zmíněné argumenty lze snad s jistotou tvrdit, že „zvláštní vztah“ nebyl cílem sám o sobě, jako spíše nástrojem britské zahraniční politiky sloužící k dosažení prioritních cílů, tj. udržení britského statusu velmoci na světovém poli. K tomuto argumentu se staví i David Reynolds a John Baylis, kteří se přikláněli k názoru, že „zvláštní vztah“ byl nástrojem UK sloužícím k dosahování politických cílů.²⁰⁰

Nicméně USA nedávaly „zvláštnímu vztahu“ takovou váhu jako UK. To však neznamená, že by UK nebylo pro USA důstojným partnerem. „USA byly důležitější pro UK než UK pro USA, a UK bylo více závislé na USA než USA na UK.“²⁰¹

I když síla vztahu mezi USA a UK kolísala, nic se nemění na tom, že UK bylo nejspolehlivějším spojencem a zároveň i hlavním příjemcem americké pomoci. Dean Acheson, ministr zahraničí USA od roku 1949 do 1953, jednou řekl, že: „UK přišlo o své impérium a dosud nenašlo své nové poslání.“²⁰² Otázkou tak pouze zůstávalo, jakou roli si sama Británie zvolí.

4.7. Pozice Velké Británie od roku 1949

V roce 1949 přišla hospodářská krize v USA, což z velké části postihlo i UK, které bylo s ekonomikou USA silně provázané. Naopak západní Evropa zažívala exportní boom a západní německé hospodářství se obnovovalo. Britský export stagnoval nejen díky krizi v USA, ale i díky svému geografickému rozložení, které ignorovalo rychle rostoucí evropský trh a namísto něj se zaměřovalo na pomalu rostoucí trhy Commonwealthu a Jižní Afriky. UK se tak v podstatě samo vyloučilo z čerpání výhod kontinentálního obchodu. To dokládají i čísla, neboť mezi rokem 1948 až 1950 se britský export zvýšil o 38 %, ovšem export mezi šesti zeměmi západní Evropy se navzájem zvýšil o 90 %. Tento fakt již určil slabost britské pozice pro její budoucí vyjednávání v letech 1950 a 1960.²⁰³

---

¹⁹⁹ REYNOLDS, David. *From World War to Cold War. Churchill, Roosevelt, and the International History of the 1940s.* Oxford University Press, 2006. s. 70.

²⁰⁰ Tamtéž ...

²⁰¹ JÉRÔME, B. Élie. Many times doomed but still alive: an attempt to understand the continuity of the special relationship. *Journal of Transatlantic Studies* (Edinburgh University Press), 2005, Vol. 3, p. 70 - 71.

²⁰² SIMPSON, O. William. *Changing horizon.* Britain 1914-80. Nelson Thornes Ltd., 1986. s. 420.

²⁰³ DEDMAN, J. Martin. *The origins and development of the european union 1945-2008. A History of European integration.* Taylor & Francic Books, 2010. s. 36 - 37.

Jak již bylo řečeno, v roce 1949 bylo založeno NATO a UK se stalo jeho členem. Členství v NATO však ovlivnilo britskou zahraniční politiku. Britské ozbrojené síly byly k dispozici a britská diplomacie byla vedena s ohledem na názory svých aliančních partnerů. USA, jakožto nejsilnější člen aliance, měly logicky největší vliv. Lze tedy konstatovat, že až do roku 1949 byl vliv USA na UK a jeho nezávislou úlohu v mezinárodních vztazích, diskutabilní. Nicméně od roku 1949 byla jeho politika s určitými výjimkami v souladu s politikou USA. Další argument je, že v roce 1945 USA pohlížely na politiku SSSR optimističtěji než UK. A bylo to právě UK, které se snažilo zatáhnout USA do boje proti Sovětské expanzi. Nicméně po roce 1949 se tyto role obrátily a UK tak pomáhalo hájit a šířit Trumanovu politiku po celém světě. I když UK následovalo USA, každá země ke svým krokům přistupovala rozdílně. UK bylo v opozici vůči SSSR na základě pragmatických důvodů, kdežto USA z důvodů ideologických.²⁰⁴

---

²⁰⁴ SIMPSON, O. William. *Changing horizons*. Britain 1914-80. Nelson Thornes Ltd., 1986. s. 434.

5. Analytická část

Cílem této části práce je potvrdit či vyvrátit v úvodu stanovené hypotézy. Pro jejich ověření bude tato část práce vycházet zejména z dobových materiálů, tj. především z oficiálních dokumentů vlády USA a UK, dále z memorand vlád či dobových novinových článků, jež jsou volně přístupné na internetu.

Nejprve je nutno vymezit kritéria. Kritérium první, tj. porovnání diplomatických kontaktů, nám ukáže, jak intenzivní byly zahraniční návštěvy na úrovni hlav států, jakož i na ministerské úrovni ve zkoumaném období. Zkoumáno bude období od roku 1940 – 1949 s dobou první světové války a krátce po ní, tj. 1914 – 1923.²⁰⁵ Zároveň bude bádání rozšířeno o další evropské státy, tj. FR, IT, BE, LU, NL²⁰⁶, aby byly posouzeny rozdíly v intenzitě vztahů mezi USA a zkoumanými evropskými zeměmi.

Výše zmíněné kritérium bude doplněno a podpořeno kritériem druhým, jež se zabývá počtem vzájemně uzavřených smluv ve zkoumaném období s jednotlivými státy, tedy opět mezi USA – UK, FR, IT, LU, NL, BE, přičemž zde bude brán v úvahu pohled na důležitost jednotlivých smluv, které se budou odvíjet od toho, zda se jedná o smlouvy hospodářského či bezpečnostního rázu, či naopak o smlouvy týkající se např. školství.

Dalším kritériem zkoumání budou vztahy mezi USA a Evropou, resp. FR a vztahy mezi UK a FR, jakož i v menší rovině vztahy mezi USA a UK, které se budou zaměřovat pouze na společné či odlišné názory v zahraniční politice, neboť jim byl věnován široký prostor v předchozí části práce. Cílem zkoumání těchto vztahů je najít styčné body v zahraniční politice těchto států. Porovnávána tedy bude možná shoda v zahraniční politice, v bezpečnostní politice, postoj k Evropě, jakož i postoj k dekolonizaci. Na místě je ještě dodat, že toto kritérium bude zkoumáno v období od konce druhé světové války, a to z toho důvodu, že UK bojovalo proti nacistickému Německu samo, FR se stala okupovanou zemí a vládla zde kolaborantní vláda maršála Pétaina a USA opustily politiku izolacionismu až v roce 1942.

---

²⁰⁵ Do první světové války se rovněž zapojily USA, přičemž po jejím ukončení se stáhly a opět uplatňovaly politiku izolacionismu. Z tohoto důvodu je toto období vybráno pro porovnání vzájemných vztahů mezi zeměmi, neboť po druhé světové válce USA již politiku izolacionismu neuplatňovaly. Časové ohraničení zkoumání je vymezeno na 9 let pro obě porovnávaná období.

²⁰⁶ Tedy státy zakládající pozdější evropské společenství. Vyjmuta je Německo, neboť bylo po válce pod správou spojenců a nejednalo se tak o samostatný stát.

5.1. Kritérium 1. Porovnání diplomatických kontaktů

V této části práce budou porovnávány diplomatické kontakty mezi zeměmi navzájem, přičemž budou pro lepší přehlednost rozděleny do několika tabulek, a to dle jednotlivých zemí, jakož i dle příslušných státníků.

1. Návštěva Velké Británie a Commonwealthu prezidenty Spojených států amerických			
ROK	PREZIDENT	ČINNOST	MÍSTO SETKÁNÍ
1918	Woodrow Wilson	Setkání s premiérem Lloydem Georgem a králem Georgem V.	Londýn, Manchester
1920	Warren G. Harding	Setkání s nově zvoleným prezidentem	Kingston (Jamajka)
1940	Franklin D. Roosevelt	Návštěva britských základů pro jejich případné využití USA	Jamajka
1940	Franklin D. Roosevelt	Návštěva britských základů pro jejich případné využití USA	Svatá Lucie
1940	Franklin D. Roosevelt	Návštěva britských základů pro jejich případné využití USA	Antigua
1940	Franklin D. Roosevelt	Návštěva britských základů pro jejich případné využití USA	Bahamy
1941	Franklin D. Roosevelt	Konference s W. Churchillem	Newfoundland
1943	Franklin D. Roosevelt	Jednodenní zastávka na cestě do a zpět z Casablanky	Trinidad
1943	Franklin D. Roosevelt	Jednodenní zastávka na cestě do a zpět z Casablanky	Gambia
1945	Franklin D. Roosevelt	Konference s W. Churchillem	Malta
1945	Harry S. Truman	Neformální setkání s králem Georgem VI.	Plymouth
1946	Harry S. Truman	Neformální návštěva	Bermudy

Zdroj: autor²⁰⁷

2. Návštěva Beneluxu prezidenty Spojených států amerických			
ROK	PREZIDENT	ČINNOST	MÍSTO SETKÁNÍ
1919	Woodrow Wilson	Setkání s králem Albertem	Brusel, Charleroi, Louvain
1945	Harry S. Truman	Zastávka na cestě do Potsdamu	Antwerpy, Brusel

Zdroj: autor²⁰⁸

²⁰⁷ Vytvořeno na základě dostupných dat. OFFICE OF THE HISTORIAN. Travels. Travelsofthe President. *United Kingdom* [online]. history.state.gov, n. d. [cit. 25. listopadu 2014]. Dostupné na <<https://history.state.gov/departmenthistory/travels/president/united-kingdom>>.

²⁰⁸ Vytvořeno na základě dostupných dat. OFFICE OF THE HISTORIAN. Travels. Travelsofthe President. *Belgium* [online]. history.state.gov, n. d. [cit. 25. listopadu 2014]. Dostupné na <<https://history.state.gov/departmenthistory/travels/president/belgium>>.

3. Návštěva Francie prezidenty Spojených států amerických			
ROK	PREZIDENT	ČINNOST	MÍSTO SETKÁNÍ
1918	Woodrow Wilson	Návštěva ohledně konání mírové konference	Paříž
1919	Woodrow Wilson	Zastávka na cestě do IT	Paříž
1919	Woodrow Wilson	Pařížská mírová konference	Paříž
1940	Franklin D. Roosevelt	Setkání s americkými úředníky	Martinik
1943	Franklin D. Roosevelt	Zastávka na cestě do Káhiry	Oran (Algeria)
1945	Franklin D. Roosevelt	Sdělení informací ohledně Jaltské konference spolu s UK, FR a IT	Algiers (Algeria)

Zdroj: autor²⁰⁹

4. Návštěva Itálie prezidenty Spojených států amerických			
ROK	PREZIDENT	ČINNOST	MÍSTO SETKÁNÍ
1919	Woodrow Wilson	Setkání s králem Viktorem Emanuele III., premiérem Orlandem	Řím, Milán, Turín

Zdroj: autor²¹⁰

Z výše uvedených tabulek vztahujících se k návštěvám prezidentů USA do evropských zemí v datovém rozmezí od roku 1914 – 1923 s porovnávaným obdobím 1940 – 1949 je patrné, že intenzita vzájemných návštěv hlav států je nejvyšší mezi USA a UK, o čemž svědčí 10 návštěv ve druhém zkoumaném období. První období návštěv hlavy státu UK je vyčísleno pouze na dvě, což lze přičítat politice izolacionalismu, jež USA v daném období uplatňovala. Návštěvy BE, LU, NL a IT jsou vcelku zanedbatelné, nicméně za povšimnutí stojí kontakty hlav států USA a FR, jež se v obou porovnávaných obdobích nezměnily, avšak svou početností přesto zaostávají za UK.

Z uvedeného rovněž vyplývá, že v roce 1940 USA několikrát navštívily britské základny pro jejich případné využití ze strany USA.²¹¹ Z tohoto faktu lze usuzovat, že se jedná o významný vztah mezi UK a USA z hlediska společné obrany a zahraniční politiky ve vztahu k okolnímu světu.

Za další lze porovnat i intenzitu návštěv ostatními státníky. Z evropských státníků se nejčastěji jedná o hlavy států, přičemž ze strany USA jde zejména o ministry zahraničních věcí.

²⁰⁹ Vytvořeno na základě dostupných dat. OFFICE OF THE HISTORIAN. Travels. Travelsofthe President. *France* [online]. history.state.gov, n. d. [cit. 25. listopadu 2014]. Dostupné na <<https://history.state.gov/departmenthistory/travels/president/france>>.

²¹⁰ Vytvořeno na základě dostupných dat. OFFICE OF THE HISTORIAN. Travels. Travelsofthe President. *Italy* [online]. history.state.gov, n. d. [cit. 25. listopadu 2014]. Dostupné na <<https://history.state.gov/departmenthistory/travels/president/italy>>.

²¹¹ Dané návštěvy jsou v tabulce tučně označeny.

5. Návštěva Spojených států amerických evropskými státníky		
ROK	ZEMĚ	STÁTNÍK
1919	Belgie	král Albert
1948	Belgie	princ Charles
1948	Belgie	premiér Spaak
1921	Francie	premiér Briand
1945	Francie	prezident de Gaule
1947	Itálie	premiér de Gasperi
1940	Lucemburk	velkovévodkyně Charlotte
1941	Lucemburk	velkovévodkyně Charlotte
1942	Lucemburk	velkovévodkyně Charlotte
1942	Nizozemí	královna Wilhelmina
1942	Velká Británie	premiér W. Churchill (2x)
1943	Velká Británie	premiér W. Churchill (3x)
1944	Velká Británie	premiér W. Churchill
1945	Velká Británie	premiér C. Attlee

Zdroj: autor²¹²

6. Návštěva Evropy státníky Spojených států amerických		
ROK	NAVŠTÍVENÁ ZEMĚ	STÁTNÍK
1945	Belgie	James Francis Byrnes
1919	Francie	Robert Lansing
1943	Francie	Cordell Hull
1946	Francie	James Francis Byrnes (3x)
1947	Francie	George C. Marshall
1948	Francie	George C. Marshall (3x)
1949	Francie	Dean G. Acheson (2x)
1945	Itálie	Edward R. Stettinius
1948	Itálie	George C. Marshall
1920	Velká Británie	Bainbridge Colby
1921	Velká Británie	Bainbridge Colby
1922	Velká Británie	Charles E. Hughes
1945	Velká Británie	Edward R. Stettinius
1945	Velká Británie	James F. Byrnes
1946	Velká Británie	James F. Byrnes
1947	Velká Británie	George C. Marshall
1948	Velká Británie	George C. Marshall

Zdroj: autor²¹³

Z výše uvedené tabulky č. 5 je zřejmé, že z evropských zemí to bylo opět UK, jehož státníci, resp. premiéři v daném období USA navštívili nejvíce, přičemž nejčastěji se jednalo o návštěvy v letech 1942 – 1943 ze strany Winstona Churchilla, což lze přičítat událostem, kdy v daném období vstoupily USA do války.

²¹² Vytvořeno na základě dostupných dat. OFFICE OF THE HISTORIAN. Department History. *Visits by Foreign Leaders* [online]. history.state.gov, n. d. [cit. 24. listopadu 2014]. Dostupné na <<https://history.state.gov/departmenthistory/travels/secretary>>.

²¹³ Tamtéž ...

Na druhou stranu se však tabulka č. 6 zdá poněkud zajímavější, neboť se zde návštěvy tentokrát ze strany USA vůči FR a UK téměř vyrovnávají. Největší intenzitu návštěv FR lze spatřovat v letech 1946 -1949. Na druhou stranu se v letech 1946 – 1947 konala v Paříži mírová konference, což návštěvnost dané země nejen ze státníků USA bezpochyby zvedlo.

5.2. Kritérium 2. Porovnání vzájemně uzavřených dohod

V této části práce budou porovnávány uzavřené dohody mezi zeměmi navzájem, přičemž budou pro lepší přehlednost dohody opět rozděleny do několika tabulek, a to dle jednotlivých zemí a příslušných roků. Současně budou příslušné dohody pro snazší porozumění přeloženy do českého jazyka, přičemž jejich originální název bude možné nalézt v příloze na konci této práce. Prostřednictvím porovnání jednotlivých let a zemí a posléze i důležitosti bude možné posoudit intenzitu vzájemných vztahů z pohledu vzájemně uzavřených dohod.

Dohody uzavřené se Spojenými státy v roce 1940	
UK	Dohoda o vytvoření strategické rezervy australské vlny v USA

Zdroj: autor²¹⁴

Dohody uzavřené se Spojenými státy v roce 1941	
UK	<i>Dohoda o zřízení USA námořních a leteckých základen na území UK</i>
	Dohoda o výměně nót mezi USA a UK
	<i>Dohoda o půjčce a pronájmu</i>
NL	<i>Dohoda o půjčce a pronájmu</i>

Zdroj: autor²¹⁵

Dohody uzavřené se Spojenými státy v roce 1943	
UK	Dohoda mezi USA, UK a CAN týkající se průmyslových diamantů
	<i>Dohoda o spolupráci v oblasti atomové energie, výzkumu a vývoje</i>
FR	<i>Dohoda o vzájemné pomoci ve francouzské severní a západní Africe</i>
BE	Dohoda o jurisdikci trestných činů spáchaných ozbrojenými silami USA v Kongu

Zdroj: autor²¹⁶

²¹⁴ Vytvořeno na základě dostupných dat, resp. dohod, které lze najít v ročenkách USA, jež jsou online k dispozici. DIGICOLL.LIBRARY. *Foreign Relations of the United States diplomatic papers* [online]. digicoll.library, n. d. [cit. 22. listopadu 2014]. Dostupné na <<http://uwdc.library.wisc.edu/collections/FRUS>>.

²¹⁵ Tamtéž ...

²¹⁶ Tamtéž ...

Dohody uzavřené se Spojenými státy v roce 1944	
UK	<i>Dohoda mezi USA, UK a BE týkající se získávání a řízení uranu</i>
	Dohoda o využívání a prodeji znovunabytých plavidel
	Dohoda o vytvoření demarše na neutrálním území, v případě rozmístění lodí a letadel, jež hledají útočiště v těchto zemích
BE	<i>Dohoda mezi USA, UK a BE týkající se získávání a řízení uranu</i>
	Dohoda o respektování opatření pro civilní správu a jurisdikci na BE území osvobozeném spojeneckými expedičními silami
LU	Dohoda o respektování opatření pro civilní správu a jurisdikci na LU území osvobozeném spojeneckými expedičními silami
NL	Dohoda o respektování opatření pro civilní správu a jurisdikci na NL území osvobozeném spojeneckými expedičními silami

Zdroj: autor²¹⁷

Dohody uzavřené se Spojenými státy v roce 1945	
UK	Dohoda o využívání a prodeji znovunabytých plavidel
	Dohoda o telekomunikaci mezi USA, UK, CAN, AUS, NZ, Uníí Jižní Afriky, Indií a Rhodesií
	<i>Smlouva o zamezení dvojího zdanění nemovitostí</i>
	<i>Smlouva o zamezení dvojího zdanění příjmů</i>
FR	<i>Dohoda týkající se půjčky a pronájmu</i>
NL	<i>Dohody týkající se vzájemné pomoci</i>

Zdroj: autor²¹⁸

Dohody uzavřené se Spojenými státy v roce 1946	
UK	Dohoda o leteckých službách mezi zeměmi
	<i>Dohody týkající se vzájemné pomoci</i>
	Dohoda týkající se námořní dopravy a soudních sporů, ovlivněných výměnou nót
	<i>Dohoda týkající se předcházení zneužití celních výsad v určitých pronajatých námořních a leteckých základen</i>
FR	Dohoda o leteckých službách mezi zeměmi
	<i>Smlouva o zamezení dvojího zdanění</i>
	Dohoda o nákupu přírodního kaučuku
	<i>Dohoda týkající se pasových poplatků</i>
	Dohoda o leteckých službách a zařízení na francouzském území
BE	Dohoda o leteckých službách mezi zeměmi
	Dohoda o vzájemném vypořádání poskytnuté pomoci
LU	Dohoda o vzájemném vypořádání poskytnuté pomoci
NL	Dohoda o nákupu přírodního kaučuku
	<i>Dohoda týkající se obchodní politiky, uskutečněnou výměnou nót</i>
IT	Dohoda o vzájemném používání článku I. Úmluvy o extradici
	Dohoda týkající se ohledu amerických mrtvých v IT za druhé světové války

Zdroj: autor²¹⁹

²¹⁷ Tamtéž ...

²¹⁸ Tamtéž ...

²¹⁹ Tamtéž ...

Dohody uzavřené se Spojenými státy v roce 1947	
UK	Dohoda týkající se respektování služeb v letecké dopravě
	<i>Dohoda respektující pronajatou základnu USA v Argentíně</i>
	<i>Dohoda a ujednání o opatřeních ke zlepšení hospodářské spolupráce a koordinace v bizonální oblasti UK a USA v Německu</i>
	Dohoda o respektování nároků na náhradu škody vyplývající z činů civilních příslušníků ozbrojených sil
	Dohoda o respektování mezinárodních prohlášení
	Dohoda o respektování námořní dopravy a soudních sporů
	Dohoda o respektování služeb letecké dopravy z a nazpět FIJI
	Dohoda respektující standardizaci zařízení měřící vzdálenost pro telekomunikaci
	<i>Dohoda týkající se podmínek obchodu a doplnění podmínek Všeobecné dohody o clech a obchodu</i>
	<i>Dohoda respektující vojenskou pomoc Řecku</i>
FR	Dohoda o leteckých službách a příslušném zařízení na FR území
	<i>Dohoda doplňující podmínky Všeobecné dohody o clech a obchodu</i>
	Dohoda týkající se ohledu amerických mrtvých ve FR za druhé světové války
	Dohoda týkající se obnovení některých práv průmyslového vlastnictví dotčených druhou světovou válkou
BE	<i>Dohoda doplňující podmínky Všeobecné dohody o clech a obchodu</i>
	Dohoda týkající se ohledu amerických mrtvých v BE za druhé světové války
NL	<i>Dohoda doplňující podmínky Všeobecné dohody o clech a obchodu</i>
	Dohoda o vzájemném vypořádání poskytnuté pomoci
	Dohoda týkající se ohledu amerických mrtvých v NL za druhé světové války

Zdroj: autor²²⁰

Dohody uzavřené se Spojenými státy v roce 1948	
UK	Dohoda o respektování vypořádání smlouvy o půjčce a pronájmu v zájmu budoucího prodeje na Blízkém východě
	Dohoda o respektování práv USA aerolinek na Cejlonu
	<i>Dohoda o respektování společných zařízení na Blízkém východě</i>
	Dohoda o respektování vypořádání smlouvy o půjčce a pronájmu a vzájemném účetnictví a mezinárodních pohledávek
	<i>Dohoda respektující hospodářskou spolupráci dle veřejného práva č. 472-80TH schválené Kongresem</i>
	Dohoda respektující doložky nejvyšších výhod v oblasti povolání a řízení
	Dohoda respektující vzdělávací systém USA v UK
	Dohoda respektující přidělení železného šrotu pro export
	<i>Dohoda respektující bezcelní vstup a náklady na dopravu týkající se podpory dodávek do UK</i>
	<i>Dohoda respektující pasové vízové poplatky</i>
FR	Dohoda respektující americkou pomoc FR lidem dle veřejného práva č. 389-80TH schválené Kongresem

²²⁰ Tamtéž ...

	Dohoda respektující branné povinnosti některých osob, které mají dvojitá státní občanství
	Dohoda respektující vyrovnání vzájemné pomoci
	<i>Dohoda respektující hospodářskou spolupráci dle veřejného práva č. 472-80TH schválené Kongresem</i>
	Dohoda respektující žádosti upřednostňované zacházení dle povolání nebo řízení
	Dohoda respektující distribuci a výstavu amerických kinematografických filmů ve francouzské unii
	Dohoda respektující vzdělávací systém USA ve FR
	<i>Úmluva a dodatkový protokol k respektování dvojího zdanění</i>
BE	<i>Dohoda respektující hospodářskou spolupráci dle veřejného práva č. 472-80TH schválené Kongresem</i>
	Dohoda respektující žádosti upřednostňované zacházení v obchodních vztazích k oblastem, jež byly za války okupované nebo pod kontrolou
	Dohoda respektující USA vzdělávací nadace v BE
	<i>Dohoda respektující pasová víza</i>
LU	<i>Dohoda respektující hospodářskou spolupráci dle veřejného práva č. 472-80TH schválené Kongresem</i>
	Dohoda respektující žádosti upřednostňované zacházení v obchodních vztazích k oblastem, jež byly za války okupované nebo pod kontrolou
NL	<i>Dohoda respektující hospodářskou spolupráci dle veřejného práva č. 472-80TH schválené Kongresem</i>
	Dohoda respektující žádosti upřednostňované zacházení v obchodních vztazích k oblastem, jež byly za války okupované nebo pod kontrolou
	<i>Smlouva respektující dvojí zdanění</i>

Zdroj: autor²²¹

Dohody uzavřené se Spojenými státy v roce 1949	
UK	Dohoda o respektování železného šrotu
	<i>Dohoda respektující fúze amerických a britských okupačních zón</i>
	<i>Dohoda respektující pronajaté námořní a letecké základny</i>
	Dohoda respektující vízové poplatky a jejich uplatnění na Maltě
	Multilaterální dohoda o telekomunikaci mezi USA a zástupce vlád britského Commonwealthu
FR	Dohoda o respektování námořní dopravy a soudních sporů
	Dohoda respektující vypořádání některých finančních pohledávek a účtů
BE	Dohoda respektující americké padlé za druhé světové války
	Dohoda respektující majetkové vypořádání
NL	Dohoda o respektování podpory dodávek a balíčků do NL
	Dohoda respektující vzdělávací systém USA v NL

Zdroj: autor²²²

Z výše uvedených tabulek je tedy zřejmé, že z pohledu četnosti uzavřených smluv s USA je jich nejvíce uzavřeno s UK. Lze si povšimnout, že s UK byla alespoň jedna dohoda uzavřena každý rok ve zkoumaném období, přičemž počet dohod

²²¹ Tamtéž ...

²²² Tamtéž ...

po válce vzrostl. Z evropských států stojí za povšimnutí i pozice FR, se kterou USA uzavřely spoustu dohod, ovšem na většinu z nich došlo až po válce, tj. od roku 1946. Porovnáme-li četnost uzavřených dohod od roku 1946 – 1949 mezi UK a FR, tak v roce 1946 bylo podepsáno 4:5, v roce 1947 zase 10:4, v roce 1948 to bylo 10:8 a v roce 1949 naopak 5:2. Rok 1946 s rokem 1948 lze považovat za vyrovnaný, nicméně v roce 1947 a 1949 počet smluv s UK opět převažuje.

Počet dohod uzavřených s IT lze považovat za zanedbatelné číslo. Co se týče Beneluxu, širší spolupráci lze spatřovat u Belgie, ovšem s porovnáním uzavřených dohod s UK či FR je toto číslo stále malé.

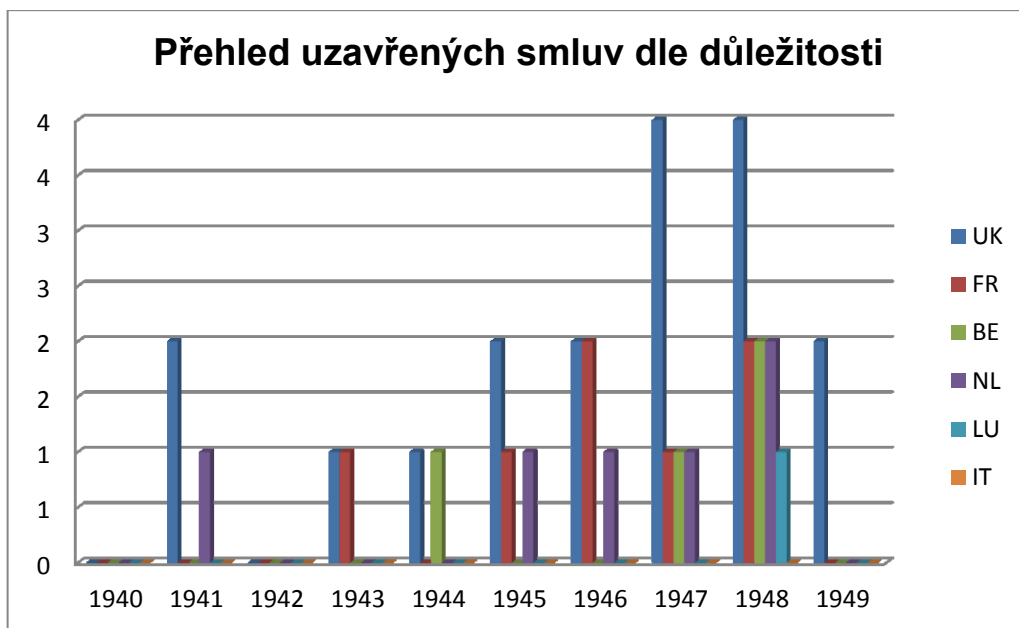
Dalším kritériem, dle kterého by šlo podle výše zmíněných smluv posuzovat daný vztah, je jejich důležitost. Nabízí se však otázka, dle čeho lze tuto důležitost měřit či na ni nahlížet? Pro účely této práce je možné vycházet z myšlenek Stanlyho Hoffmana, což byl kritik neofunkcionalismu, tedy přístupu objasňující evropský integrační proces. Hoffmann byl zastáncem realistického intergovernmentalismu a zabýval se národním státem a jeho rolí v mezinárodních organizacích a především pak vlivu de Gaulla na integrační proces. Nicméně Hoffmann ve své práci přistupoval k evropské integraci z pohledu realistického vnímání teorie mezinárodních vztahů, přičemž rozeznával tzv. vysokou a nízkou politiku. Dle Hoffmana představuje vysoká politika států jejich „životní zájem“, u kterého je v případě rozdílných národních zájmů velice obtížné nalézt společné postoj. Na druhou stranu v případě nízké politiky se jedná o zájmy, jež pro stát nepředstavují „životní zájem“ a z tohoto důvodu jejich uzavření neprovázejí větší problémy.²²³

Pro účely této práce lze tedy vycházet z toho, že do vysoké politiky bude řazena zahraniční politika státu, otázka obrany a hospodářská politika, přičemž do politiky nízké lze zařadit ostatní zájmy státu. Ze stanoveného kritéria, lze tedy sestavit graf informující o důležitých vzájemně uzavřených dohodách, jež jsou ve výše uvedených tabulkách označeny kurzívou.

---

²²³ FIALA, Vlastimil a kol. *Teoretické a metodologické problémy evropské integrace*. Olomouc: Periplus, 2007. s. 97 – 100.

Zdroj: autor

Z výše uvedeného grafu lze vyčíst, že v počtu uzavřených dohod, jež byly vybrány dle kritéria důležitosti, opět převládá počet dohod uzavřených s UK. Na druhou stranu nás může zaujmout i počet dohod uzavřených s FR, který také není nijak malý. Ovšem FR ani v jednom roce nepřevyšuje počet dohod uzavřených s UK.

Dále stojí za zmínku i to, že v případě FR a dalších zemí, vyjma UK, se jedná zejména o dohody ekonomického charakteru, přičemž v případě UK se uzavíraly i dohody spojené s bezpečností a obranou obou států, o čemž svědčí dohoda z roku 1941²²⁴, 1943²²⁵, 1947²²⁶, 1948²²⁷ a 1949²²⁸. Čili z výše uvedeného lze vzájemné vztahy mezi oběma zeměmi považovat za nadstandardní právě v oblasti obrany a zahraniční politiky, jelikož takovéto typy smluv u ostatních zemí nenajdeme.

Dle počtu ale i významu smluv uzavřených v daném období mezi USA a evropskými zeměmi, zejména tedy s UK či FR, lze opřít a vysvětlit teorii transakcionalismu, jehož podstatou je transakce mezi jednotlivými státy, tj. obchodní výměna, vojenská spolupráce a bezpečnostní spolupráce, ale i migrace či výměna informací, které vedou k míru a spolupráci. Přívrženci transakcionalistů razili hlavní myšlenku tohoto směru, která spočívala v tom, že čím větší rozsah

²²⁴ Dohoda o zřízení USA námořních a leteckých základen na území UK.

²²⁵ Dohoda o spolupráci v oblasti atomové energie, výzkumu a vývoje.

²²⁶ Dohoda respektující pronajatou základnu USA v Argentině.

²²⁷ Dohoda o respektování společných zařízení na Blízkém východě.

²²⁸ Dohoda respektující pronajaté námořní a letecké základny.

transakcí proběhne, tím vyšší bude materiální závislost zemí, která povede k rozvoji ekonomické i politické integrace. Mezi hlavní transakcionalisty patří Karl W. Deutch, který zastával názor, že „komunikace je klíčovým mechanismem sociální mobilizace společenství, zatímco sociální mobilizace je naopak odpovědná za historický proces národního vývoje.“²²⁹

5.3. Kritérium 3. Porovnání vztahů USA vs. UK vs. Evropa (FR)

5.3.1. Postoj k dekolonizaci

USA byly tradičně proti kolonizaci a mezinárodní klima po roce 1945 znamenalo ještě silnější motivaci k hledání nových možností, jež by znamenaly partnerství a bezplatnou spolupráci, než nadvládu a vykořisťování. Pro Attleeho administrativu představoval Commonwealth a jeho diplomatická podpora v dominiích, jakož i nárok na jejich zastupování v mezinárodních záležitostech, nezbytnou složku britského vlivu ve světě.²³⁰

I když UK čelilo tlakům za nezávislost již po roce 1920, vláda byla toho názoru, že stále existuje prostor proto, aby bylo impérium udrženo a britský vliv byl tak zachován, záleželo už jen na jeho pojetí. Američané se stavěli i proti programu koloniální reformy, jímž se UK zabývalo. Možná i z toho důvodu, že USA neznaly poměry v koloniích a byly přesvědčeny o tom, že tam kde není svoboda, existuje zneužívání.²³¹

Po druhé světové válce došlo k poklesu evropských mocností mj. i UK a FR. I navzdory faktu, že UK nebyla na rozdíl od FR okupovanou zemí, se obě země musely začít vyrovnávat s rostoucí otázkou nezávislosti ve svých koloniích. Nejprve vypukly nepokoje v Alžírsku, poté Madagaskaru, Indii, Vietnamu a Indonésii.²³²

Attlee ve svém projevu ve Sněmovně z března 1946 zdůrazňoval, že je třeba, aby Indie získala nezávislost, současně však hovořil o problémech s tím spojených. „Indie se musí sama rozhodnout, zda se stane nezávislou nebo zůstane součástí

---

²²⁹ FIALA, Vlastimil a kol. *Teoretické a metodologické problémy evropské integrace*. Olomouc: Periplum, 2007. s. 70 -72 .

²³⁰ HENLEIN, Frank. *British Government Policy and Decolonisation, 1945 – 63: Scrutinising the Official Mind*. Routledge, 2013. s. 65.

²³¹ GRATTAN, C. Hartley. *The Aims of British Foreign Policy: Remodeling an Empire While Building Socialism* [online]. commentary magazine.com, n. d. [cit. 11. listopadu 2014]. Dostupné na <<http://www.commentarymagazine.com/article/the-aims-of-british-foreign-policy-remodeling-an-empire-while-building-socialism/>>

²³² CVCE. *The decline of the European powers* [online]. cvce.eu, 17. září 2012 [cit. 10. listopadu 2014]. Dostupné na <<http://www.cvce.eu/en/obj/the-decline-of-the-european-powers-en-c403da64-92bf-4022-aaed-5083a06ad44b.html>>

britského společenství.“ V projevu Attlee řekl, že to bylo právě UK, které Indii sjednotilo a dalo jí pocit příslušnosti a naučilo zemi principům demokracie a spravedlnosti. Nicméně i tak se později Indie osamostatnila.²³³

Dekolonizace se po válce stala často skloňovaným pojmem. Např. v San Franciscu byla přijata Listina týkající se koloniální politiky, ve které se koloniální mocnosti zavazovaly umožnit svým koloniím samosprávu. Dle francouzského deníku Le Monde z 28. června 1945 se psalo, že ze strany amerického tisku docházelo k opakovaným a dobře organizovaným útokům zvláště na francouzský koloniální systém. Důvody proti byly různé, ať už se jednalo o politické, ekonomické či čistě anti-koloniální citění. Představeny byly pouze dvě možné varianty řešení, tj. mezinárodní využití kolonií, jež navrhlo UK, nebo poskytnutí bezprostřední nezávislosti. FR tedy stála v názorové opozici, přičemž se na její stranu na konferenci v San Franciscu připojilo jen minimum států.²³⁴

Postoj k dekolonizaci		
USA	UK	FR
Jednoznačně PRO	KOMPROMIS , po válce: samostatnost ano, ale součást Commonwealthu	PROTI , konflikty v Indočíně a Alžírsku

Zdroj: autor

Z výše uvedené tabulky lze vyčíst jasná stanoviska příslušných zemí k dekolonizaci. Je zcela zřejmé, že USA byly zásadně proti kolonizaci. U FR a UK však tento postoj nebyl zcela patrný. Obě země po válce spoléhaly na to, že k obnově jejich postavení jim pomohou právě jejich koloniální impéria, ovšem mezinárodní situace již kolonizaci nepřála. Ve FR byly v roce 1945 u vlády komunisté a socialisté, kteří tvrdě zakročili proti jakýmkoliv projevům nezávislosti.²³⁵ FR tedy byla proti dekolonizaci. Co se týče UK, dá se říci, že razilo tzv. zlatou střední cestu, jelikož se snažilo přijít s nějakým kompromisním řešením, což představoval

²³³ CVCE. *Address given by Clement Attlee to the House of Commons (15 March 1946)*[online]. cvce.eu, 23. října 2012 [cit. 10. listopadu 2014]. Dostupné na <<http://www.cvce.eu/en/obj/address-given-by-clement-attlee-to-the-house-of-commons-15-march-1946-en-1c712462-349f-4319-9b3b-fadf8e198aad.html>>

²³⁴ ROC, Pierre. *The elimination of colonialism*[online]. Le Monde, 28. July 1945. [cit. 10. listopadu 2014]. Dostupné na <<http://www.cvce.eu/en/obj/the-elimination-of-colonialism-from-le-monde-en-51774329-f329-4570-8462-1eb01e775255.html>>

²³⁵ DUBY, Georges. *Dějiny Francie: od počátků až po současnost*. Praha: Karolinum, 2003. s. 735 – 743.

Commonwealth,²³⁶ jehož součástí se stala většina bývalých britských kolonií. Dá se tedy konstatovat, že se Commonwealth stal následovníkem britského impéria.²³⁷ Lze shrnout, že americký přístup se s francouzským přístupem k dekolonizaci jednoznačně liší. V podobném světle lze nahlížet i srovnáme-li postoj UK a FR. Naproti tomu lze podobnost v názorech spatřovat u USA a UK, ovšem nelze jej považovat za stoprocentní shodu, protože USA byly pro absolutní nezávislost kolonií, kdežto UK bylo pro samostatnost, zároveň si však chtělo v daných zemích zachovat určitý vliv.

5.3.2. Postoj k Evropě

Evropa byla po druhé světové válce v troskách a ztratila pozici světového leadera, o kterého se nyní dělily USA se SSSR. Idea sjednocené Evropy se tak jevila jako jediný možný prostředek obnovy a udržení míru. Cesta k integraci Evropy nebyla vůbec jednoduchá. Překážky spočívaly ve vlivu mezinárodní situace a stejně tak i ve střetu různých pojetí uspořádání Evropy. Propuknutí studené války a následná iniciativa ze strany USA tlačily západ ke sjednocení. USA spatřovaly jediné řešení jak zajistit mír a současně čelit sovětskému tlaku ve sjednocení Evropy. Evropské vlády však mnohem více zajímala obnova a rekonstrukce válkou zničené Evropy než otázka jejího sjednocení, na kterou stejně vlády pohlížely různými způsoby. Americká představa byla v této oblasti celkem jednoduchá a spočívala ve sjednocení Evropy, která by byla natolik výkonná, že by nebyla odkázána na vojenskou pomoc zvenčí a současně by představovala protiváhu SSSR.²³⁸ K prioritám zahraniční politiky USA tedy od konce druhé světové války patřilo vybudovat úzké hospodářské vazby se zeměmi západní Evropy. Vytvoření ekonomicky sjednocené a prosperující Evropy by otevřelo obchodní a investiční příležitosti pro USA.²³⁹

Podle ministra zahraničních věcí USA Deana Achesona se USA považovala za přívržence těsnější evropské spolupráce v ekonomické i politické oblasti, přičemž měla za to, že právě takovéto sjednocení Evropy by zvýšilo spolupráci

---

²³⁶ Commonwealth byl založen již v roce 1931.

²³⁷ ROYAL.GOV. The official website of the British Monarchy. About the Commonwealth. royal.gov.uk, n. d. [cit. 13. listopadu 2014]. Dostupné na <http://www.royal.gov.uk/MonarchAndCommonwealth/TheCommonwealth/OriginsoftheCommonwealth.aspx>

²³⁸ GERBET, Pierre. *Budování Evropy*. Univerzita Karlova v Praze: Nakladatelství Karolinum, 2004. s. 41-49.

²³⁹ COOPER, H. William. EU – U. S. Economic ties: Framework, scope, and magnitude. *Current Politics and Economic of Europe*, 2011, Vol. 22, No. 3, p. 411.

při obnově a obraně Evropy. USA byly dále toho názoru, že Evropa nezbytně potřebuje nový cíl a jednotu, aby se vzpamatovala z války. Sám Acheson v roce 1949 řekl, že vidina Spojených států evropských je předčasná, nicméně vyslovil znepokojení vůči váhání UK týkající se upevňování Evropy.²⁴⁰

Z dokumentu, jenž mapuje setkání vysokých úředníků ministerstva zahraničí ze srpna 1945, Bevin nastínil dlouhodobou politiku UK, jež měla navázat úzké vztahy mezi zeměmi Středomoří a Atlantiku, ale také se zeměmi Evropy, a to především s IT, GR, FR, BE, NL a Skandinávií. Bližší vztah s těmito zeměmi měl být vystavěn na obchodních a hospodářských záležitostech, ale i na politické úrovni. Cílem bylo zlepšit vztahy s FR, jakmile to bude možné. Avšak FR se stavěla rezervovaně k vytvoření nějakého francouzsko-britského spojení před tím, než posoudí možné ruské reakce.²⁴¹ Nicméně později přece jen došlo k uzavření smlouvy z Dunkirk mezi UK a FR, a to dne 4. března 1947.

Z Bevinova prohlášení k britskému parlamentu z 22. ledna 1948 plyne, že Bevin nezpochybňoval myšlenku evropské jednoty jako takové. Otázkou bylo, zda takováto jednoty mohlo být dosaženo bez nadvlády a kontroly jedné mocnosti. Bevin ve své řeči zdůraznil, že britská politika vůči Evropě stojí na třech pilířích. Zaprvé žádný národ neměl dominovat Evropě. Zadruhé měla být staromódní koncepce rovnováhy moci změněna, pokud by to bylo možné. A zatřetí měla být poskytnuta pomoc všem státům Evropy, aby se mohly samy svobodně vyvíjet. V prohlášení Bevin argumentoval co nejširším pojetím Evropy zahrnujícím i Rusko. Bevin se rovněž vyjadřoval ke vztahu k FR, přičemž tvrdil, že i přes neshody mezi oběma zeměmi v minulosti došlo právě tehdy k dosud největší otevřenosti, dobré vůli a respektu mezi oběma národy, což stvrzovala i spolupráce na základě Smlouvy z Dunkirk. Další spolupráce byla prováděna i prostřednictvím anglo-francouzského hospodářského výboru. Bevin zdůrazňoval, že UK nenavrhuje politickou unii s FR, nicméně měl zájem o těsnější vztahy mezi oběma národy. Současně dodal, že nastal čas k rozvoji vztahů se zeměmi Beneluxu, a to ve shodě s FR.²⁴²

---

²⁴⁰ OBSCINST. NATO: pohled do zákulisí. *Záznam rozhovoru z Bílého domu ze dne 3. dubna 1949*. Obcinst.cz, 1. prosince 1997 [cit. 12. listopadu 2014]. Dostupné na <http://www.obcinst.cz/nato-pohled-do-zakulisi/>

²⁴¹ PELLY, Margaret, YASAMEE, Heather, BENNETT, Gillian. *Britain and Europe Since 1945*. Document 2. Bevin and Europe. Routledge, 2014. s. 98.

²⁴² CVCE. *Address given by Ernest Bevin to the House of Commons (22 January 1948)* [online]. cvce.eu, 2. prosince 2013 [cit. 10. listopadu 2014]. Dostupné na http://www.cvce.eu/en/obj/address_given_by_ernest_bevin_to_the_house_of_commons_22_january_1948-en-7bc0ecbd-c50e-4035-8e36-ed70bfbfd204c.html

Projev Bevina následně zkritizoval britský deník Daily Mail s tím, že po dvou a půl letech jeho vlády byla zahraniční politika v troskách. Ta byla založena na koncepci jednoho světa, jež byl dosažen v rámci OSN a spolupráce mezi čtyřmi velmocemi. Daily Mail byl k politice Bevina kritický a zdůraznil, že jeho slova k Evropě byla příliš vágní a bylo by potřeba si stanovit, kam vlastně samo UK patří.²⁴³

V říjnu roku 1948 vyšla ve francouzském časopise *Fédération* britská pozice vůči plánu na federální Evropu. I když Churchill vyzval Attleeho k převzetí iniciativy na formování Spojených států evropských, Attlee jej odmítl s tím, že nenadešel na takový krok správný čas. Dle Raymonda Silva, autora článku, byli Britové automaticky nepřátelští vůči všemu, co nebylo „vyrobeno v Británii“, přičemž se zdráhali propojit svůj osud s kontinentální Evropou, neboť její politika byla nestabilní a převládala zde obava, že by možná federální Evropa neplnila tradiční model arbitra. Mimoto byli pevně spjati s Commonwealthem, přičemž již sami udávali kurz světové politiky.²⁴⁴

V prosinci 1949 publikoval francouzský deník *Le Monde* stanovisko Anthonyho Edena, bývalého ministra zahraniční, ve věci sjednocené Evropy, kde Eden vyjadřoval důležitost UK v obnově Evropy, přičemž si byl vědom, že ne všichni francouzský lid sdílel názor vyjádřený generálem de Gaullem, že evropské sjednocení by mělo být postaveno na dohodě mezi FR a Německem. Dle Francouzů byla britská přítomnost pro rekonstrukci Evropy nezbytná. Eden viděl spolupráci v Evropě zejména v ekonomické oblasti. UK však nemůže přijmout takové rozhodnutí, které by mohlo ohrozit jeho vazby na Commonwealth. Eden zdůrazňoval, že se jednalo o podmínku, kterou FR musí akceptovat.²⁴⁵

---

²⁴³ DAILY MAIL. *Waiting for a lead*[online]. Daily Mail, 23. ledna 1948 [cit. 10. listopadu 2014]. Dostupné na <http://www.cvce.eu/en/obj/waiting_for_a_lead_from_the_daily_mail_23_january_1948-en-1689733a-e401-4a66-a0a2-d8934c0ce5ed.html>

²⁴⁴ SILVA, Raymond. *Do we really want to build a united Europe?*[online]. *Fédération*, October 1948 [cit. 10. listopadu 2014]. Dostupné na <http://www.cvce.eu/en/obj/do_we_really_want_to_build_a_united_europe_from_federation_october_1948-en-8d37859e-2a41-4e45-9001-9801c46eddaa.html>

²⁴⁵ EDEN, Anthony. *Great Britain, Europe and the Commonwealth*[online]. *Le Monde*, 24 December 1949 [cit. 10. listopadu 2014]. Dostupné na <http://www.cvce.eu/en/obj/great_britain_europe_and_the_commonwealth_from_le_monde_24_december_1949-en-e5fa7b17-c99f-4b80-957d-fc00673dbce8.html>

Postoj k Evropě (1945 - 1949)			
	Sjednocení Evropy	Způsob sjednocení	Poznámka
USA	ANO	nezáleží na přístupu	za Trumana: důležité je samotné sjednocení = cíl zahraniční politiky ²⁴⁶
UK	ANO	Mezivládní přístup	prioritní vazby na Commonwealth, soustředí se na domácí politiku
FR	ANO	Federální přístup	úsilí o zachování velmocenského postavení, od 1947 pro evropskou integraci

Zdroj: autor

Z tabulky a z výše uvedeného textu je zřejmé, že UK bylo ochotné převzít vedoucí úlohu, ovšem jen v čistě mezivládní organizaci, což se později projevilo v založení Organizace pro evropskou hospodářskou spolupráci, Rady Evropy či Bruselského paktu a následně v NATO. Nicméně ani labouristia ani konzervativci nejevili zájem o nadnárodní organizaci a upřednostňovali domácí politiku a vazby na Commonwealth. Z tabulky také jasně plyne stanovisko FR vůči Evropě. FR sice na jedné straně usilovala o zachování svého velmocenského postavení, avšak na straně druhé si byla vědoma nutnosti sjednocené Evropy, což výrazněji začala prosazovat od roku 1947, a to i z důvodu jejího oslabeného postavení ve světě po druhé světové válce. Co se týče USA, již z výše uvedeného textu vyplývá, že Roosevelt neměl jasnou představu o evropské integraci, nicméně Trumanova administrativa byla jednoznačně pro sjednocení Evropy, neboť v něm viděla silného hospodářského partnera, jakož i spojence vůči SSSR.

5.3.3. Vztahy USA vs. FR vs. UK po válce

Z veřejně dostupných dokumentů, resp. telegramů mezi USA a FR po válce, lze shrnout, že vztahy byly na obou stranách díky válce vzájemně narušené. FR kupříkladu podezřívala USA z tajného podporování Pétainovy vlády, že se USA snaží dohodnout příměří s Vatikánem i přes výhrady Stalina a Churchilla atd. Dle telegramu z ledna 1945 se de Gaulle vyjádřil s tím, že pokud si USA myslí, že vztahy mezi USA a FR by se měly zlepšit, proč s tím tedy nic USA nedělá. Což byla reakce de Gaulla na skutečnost, že se FR nedostala žádná odpověď s možnou účastí na Jaltské konferenci. De Gaulle doslova prohlásil, že USA „pro nás udělaly obrovské množství užitečných věcí. Vyzbrojily a vybavily francouzská vojska a pomohly FR s materiálním vybavením země, ale vždy se tak

²⁴⁶ Roosevelt sjednocené Evropě příliš nepřál a upřednostňoval spíše dohodu se Stalinem. Viz předchozí text.

pravděpodobně dělo pod tlakem a nechutí. Možná je vaše politika správná a moje nikoliv. Možná máte pravdu, že FR není schopna opět povstat a stát na vlastních nohou a obnovit tak své místo mezi velkými národy. Ovšem můžete se i mýlit a FR si opět vydobyde své místo mezi velkými národy.“²⁴⁷

Na druhou stranu postupně docházelo ke vzájemné důvěře a k pokrokům, což plyne i z telegramu z května 1945. Generál de Gaulle se domníval, že po válce budou ve světě pouze dvě reálné síly, a to USA a SSSR, přičemž doslovně poznamenal, že by byl „mnohem raději spolupracoval s USA, než s kteroukoliv jinou zemí.“ Po nástupu Trumana se vstřícná vůle vůči FR nezměnila, naopak. Cílem USA bylo, aby se FR postavila znovu na vlastní nohy a stala se tak nezávislou, silnou a prosperující zemí. USA chtěly prosperující FR z různých důvodů, mj. i z touhy vyvážet své zboží do FR.²⁴⁸

Vztahy USA s UK byly naopak během války utužovány, o čemž svědčí i korespondence mezi W. Churchillem a F. Rooseveltem, která v průběhu války čítala na tisíce zpráv, přičemž se vzájemně osmkrát setkali. Postupně se tak mezi oběma hlavami státy vytvořilo opravdové přátelství a v návaznosti na jejich setkání v podstatě vznikly dnešní summity, na něž byl v dané době zván i Stalin. Na druhou stranu nebyly vztahy mezi Churchillem a Rooseveltem vždy bezkonfliktní, neboť oba se snažili prosadit své národní zájmy a rozcházel se v postoji vůči otevření západní fronty či hospodářství.²⁴⁹

Hlavním partnerem USA po válce bylo i nadále UK, které USA považovaly za serióznější zemi, než FR, jež těsně po válce prosazovala protiněmeckou politiku.²⁵⁰ UK a USA pokračovaly v neformálních rozhovorech týkajících se poválečné hospodářské politiky, dále jednaly v oblasti poskytnutí úvěru UK, jakož i o možné liberalizaci světového obchodu.

---

²⁴⁷ DIGICOLL.LIBRARY. Foreign relations of the United States. *Foreign relations of the United States: diplomatic papers, 1945. Europe. France.* [online]. digicoll.library.wisc.edu, n. d. [cit. 25. listopadu 2014]. Dostupné na <<http://digicoll.library.wisc.edu/cgi-bin/FRUS/FRUS-idx?type=header&id=FRUS.FRUS1945v04&size=M>>

²⁴⁸ DIGICOLL.LIBRARY. Foreign relations of the United States. *Foreign relations of the United States: diplomatic papers, 1945. Europe. France.* [online]. digicoll.library.wisc.edu, n. d. [cit. 25. listopadu 2014]. Dostupné na <<http://digicoll.library.wisc.edu/cgi-bin/FRUS/FRUS-idx?type=header&id=FRUS.FRUS1945v04&size=M>>

²⁴⁹ RAUS, Daniel. Velká Británie a Evropa. Britsko-americká osa spolupráce. *Mezinárodní politika*, 2005, roč. XXIX, č. 7, s. 8.

²⁵⁰ Reynolds David. *From World War to Cold War: Churchill, Roosevelt, and the international history of the 1940s*. New York: Oxford University Press, 2006. S. 318 -319.

5.3.4. Otázka jaderné bezpečnosti

Na konferenci, která se konala v Quebecu v roce 1943 USA UK přislíbily sdílení informací ve vztahu k jaderné energii. Roosevelt s Churchillem se 18. září 1944 dohodli na plné spolupráci mezi USA a UK na vývoji atomové energie²⁵¹ pro vojenské a komerční účely. Tato spolupráce měla pokračovat i po porážce Japonska, resp., do doby dokud se obě země nedohodnou jinak. Dle oficiálních dokumentů FR²⁵² sdělila, že by se na takovémto vývoji také ráda podílela, nicméně ani USA ani UK nebyly nakloněny jakémukoliv sdílení informací. Z přístupných dokumentů také vyplývá, že se obě vlády bez větších obtíží shodly na použití jaderné zbraně proti Japonsku.²⁵³

Z dokumentů lze také zjistit, že USA si byly vědomy síly jaderné energie a obávaly se scénáře, ve kterém by se tato mocná zbraň dostala do nesprávných rukou. USA se obávaly toho, že čím více zemí bude disponovat bombou, tím větší riziko to pro svět bude znamenat. V memorandech lze nalézt informace o tom, že UK žádalo veškeré informace týkající se jaderné energie a chtělo se účastnit jaderných zkoušek. Mimoto si země navzájem nedůvěřovaly ve sdílených informacích, neboť USA byly přesvědčeny, že předávají více informací UK než naopak a současně u UK převládal názor, že to jsou USA, kdo s UK nesdílí veškeré detaily týkající se výzkumu. Nicméně vše vyřešil Kongres, když přijal v roce 1946 MacMahonův zákon, který zakazoval jakoukoliv výměnu informací týkající se atomové energie s jakoukoliv jinou zemí, a to včetně UK. Harry Truman ve svém dopisu Clementu Attleemu z prosince 1946 napsal, že „výměna komunikace mezi oběma zeměmi od začátku roku odhalila značné rozdíly v chápání účelu a smyslu memoranda z roku 1945²⁵⁴, přičemž byla složitost daného problému zvýšena

---

²⁵¹ Projekt pod názvem Tube Alloys

²⁵² Francie vyvíjela snahy v oblasti jaderného výzkumu také během války. De Gaulle později rozhodl o zřízení Komisarátu pro atomovou energii.

²⁵³ DIGICOLL.LIBRARY. Foreign relations of the United States. Acquisition of materials for use in the development of the atomic bomb; Efforts to establish a system of international control of atomic energy. [online]. digicoll.library.wisc.edu, n. d. [cit. 15. listopadu 2014]. Dostupné na <<http://digicoll.library.wisc.edu/cgi-bin/FRUS/FRUS-id?type=turn&entity=FRUS.FRUS1945v02.p0011&id=FRUS.FRUS1945v02&isize=M>>

²⁵⁴ V němž se USA, UK a Kanada zavázali k účinné a plné spolupráci v oblasti atomové energie.

nedávno přijatými právními předpisy.²⁵⁵ To však nic nezměnilo v úsilí UK, které konečné rozhodnutí o zahájení samostatného vývoje zbraně přijalo v roce 1947.²⁵⁶

Otázka jaderné bezpečnosti		
	Během války	Po válce
USA	spolupráce s UK	ukončení spolupráce, disponují atomovou bombou
UK	spolupráce s USA	ukončení spolupráce, zahájení samostatného výzkumu
FR	zájem o spolupráci	samostatný výzkum

Zdroj: autor

Z výše uvedené tabulky je patrné, že během války spolu UK a USA spolupracovaly na jaderném výzkumu. Roosevelt schvaloval spolupráci s UK, nicméně Truman tuto spolupráci nepodporoval a po skončení druhé světové války tuto spolupráci definitivně ukončil MacMahonův zákon z roku 1946. Ovšem UK zahájilo svůj vlastní program, jednalo o prestiž, ale i obavy o pozici klíčového ochránce západní Evropy před SSSR. FR samozřejmě měla také zájem na vývoji atomové zbraně, ovšem jak je z tabulky patrné, USA ani UK o spolupráci s FR nejevily zájem, a tudíž se FR musela spolehnout pouze na vlastní jaderný výzkum.

5.3.5. Postoj k bezpečnostním otázkám

Po druhé světové válce státy řešily bezpečnostní otázky, tj. jak zabezpečit mír. Důležitým aktérem v zajištění bezpečnosti se pro západní Evropu staly USA. Na druhou stranu USA nejprve požadovaly, aby se samy evropské státy pokusily v oblasti obrany spolupracovat. V návaznosti na to se Bevin s Bidaultem, francouzským ministrem zahraničí, shodli, že učiní ve světle smlouvy z Dunkirk návrh zemím Beneluxu, jenž bude namířen proti hrozbě možné budoucí německé agrese. Následně Bevin toto oznámil britskému parlamentu a v březnu 1948 byla západní Evropou podepsána Bruselská smlouva – BE, NL, LU, FR a UK.²⁵⁷ Jak se později ukázalo, Německo nebylo tou největší hrozbou. Nadále rostly obavy, že těchto pět

²⁵⁵ DIGICOLL.LIBRARY. Foreign relations of the United States. *Foreign policy aspects of United States development of atomic energy*. [online]. digicoll.library.wisc.edu, n. d. [cit. 15. listopadu 2014]. Dostupné na <<http://digicoll.library.wisc.edu/cgi-bin/FRUS/FRUS-idx?type=article&did=FRUS.FRUS1946v01.i0015&id=FRUS.FRUS1946v01&isize=M>>

²⁵⁶ CHILDS, David. *Britain since 1939*. Progress and decline. Macmillan press Ltd., 1995. s. 87.

²⁵⁷ DIGICOLL.LIBRARY. Foreign relations of the United States. *United States encouragement of a western european union* [online]. digicoll.library.wisc.edu, n. d. [cit. 15. listopadu 2014]. Dostupné na <<http://images.library.wisc.edu/FRUS/EFacs/1948v03/reference/frus.frus1948v03.i0006.pdf>>

států nedokáže čelit sovětské invazi a v důsledku toho požadovala Bevinova vláda²⁵⁸ zapojení USA do bezpečnosti Evropy.²⁵⁹ Nicméně i tak bylo podepsání paktu důležitým mezníkem, který stmelil těchto pět zemí do vojensko-politického bloku.

Organizace Severoatlantické aliance byla založena 4. dubna 1949 a navazovala na Bruselský pakt, ovšem s tou změnou, že namísto UK převzaly vůdčí postavení USA. Vyjednávání byla zahájena již v březnu 1948 mezi USA, UK a CAN ve Washingtonu. O měsíc později bylo započato jednání s americkým ministrem zahraničí Georgem Marshalllem a se senátory Arthurem Vandenbergem a Tomem Connalym, jejichž návrh spočívající v začlenění USA do obranných svazků se západoevropskými zeměmi byl v červnu 1948 senátem schválen.²⁶⁰

V předvečer podpisu smlouvy o založení Severoatlantické aliance se na neformální schůzce sešli ve Washingtonu prezident USA, ministr zahraničních věcí USA, UK, FR, IT, NL, BE a NOR. Zde Truman přítomným sdělil, že právě Atlantický pakt je symbol všeobecného zájmu o překonání vojenské síly SSSR. Ministr zahraničních věcí USA Dean Acheson dodal, že by mělo být Německo a Japonsko, jakožto bývalá mocenská centra, ochráněno před možnou sovětizací a začleněním do sféry vlivu SSSR. V zájmu USA tedy bylo, aby západní Evropa přijala společnou politiku, která by byla nápomocna k hospodářské obnově a demokratizaci Německa a jeho zapojení do sjednocující se Evropy. Zdráhavě se k tomuto návrhu postavil Schuman, který se vyslovil pro trvalou neutralizaci a decentralizaci Německa. Bevin se označil za přívržence realistické politiky vůči Německu, ovšem nepodporoval jeho plnou hospodářskou obnovu, neboť by ohrozila britský exportní trh.²⁶¹

Postoj k bezpečnostním otázkám		
	Západní unie	Severoatlantická aliance
USA	podpora	pro
UK	pro	pro
FR	pro	pro

Zdroj: autor

²⁵⁸ Důvod byl prostý, jakmile by byla vyřešena otázka evropské bezpečnosti a získán závazek ze strany Spojených států, mohla by se Británie věnovat vlastní politice ve světě.

²⁵⁹ CHILDS, David. *Britainsince 1939*. Progress and decline. Macmillanpress Ltd., 1995. s. 86.

²⁶⁰ NATOAKTUAL. *Chronologie Severoatlantické aliance*. natoaktual.cz, n. d. [cit. 10. listopadu 2014]. Dostupné na <http://www.natoaktual.cz/na_zpravy.aspx?y=na_summit/historienato.htm>

²⁶¹ OBSCINST. NATO: pohled do zákulisí. *Záznam rozhovoru z Bílého domu ze dne 3. dubna 1949*. Obcinst.cz, 1. prosince 1997 [cit. 12. listopadu 2014]. Dostupné na <<http://www.obcinst.cz/nato-pohled-do-zakulisi/>>

Z výše uvedené tabulky lze jednoznačně konstatovat, že všechny tři země sdílely stejný názor v oblasti bezpečnosti. FR a UK měly zájem, aby USA setrvaly v Evropě a zajistily jejich obranu. Cílem evropské politiky USA byla zase stabilizace západní Evropy, jakož i její integrace. Uvedené země se tak shodovaly na obraně Evropy, přičemž jejich cílem bylo zamezit možné sovětské agresi vůči západní Evropě a stejně tak i zabránit další válce na evropském kontinentu.

Závěr

V úvodu práce byly stanoveny dvě výzkumné otázky a k nim pojící se dvě hypotézy. Před samotným zodpovězením daných otázek a hypotéz bylo nezbytné k účelu bádání vtělit do práce její teoretické zakotvení, přičemž byly vysvětleny základní pojmy a instituty teorie mezinárodních vztahů a prostor byl věnován teorii realismu a neorealismu.

Jelikož práce nese název Velká Británie a počátky evropské integrace v období 1940 – 1949, práce se zabývá i pokusy o integraci Evropy ze strany UK. Jako příklad lze uvést francouzsko-britskou unii, kterou lze považovat za vstřícný krok UK vůči Evropě, resp. FR. Na druhou stranu na ni lze pohlížet jako na důsledek války, jež byl vyvolán bojem proti nacistickému Německu. Mnohem důležitější se UK však jevilo spojení s USA, které v roce 1942 vstoupily do války a mezi Rooseveltem a Churchillem se spojení rozvinulo v přátelství. V průběhu války mocnosti jednaly i o budoucí podobě světa, resp. Evropy. Churchill už za války vyzýval ke vzniku Evropské rady a k určité formě organizace Evropy. Ovšem odezva nebyla příliš velká, neboť Roosevelt upřednostňoval dohodu se Stalinem. Ke změně došlo až po Rooseveltově smrti, kdy se do čela USA staví Harry Truman, který považoval integrační snahy v Evropě za jeden z cílů americké zahraniční politiky. S příchodem Trumana se tedy změnila zahraniční politika USA, přičemž již nepřicházelo v úvahu, aby se USA vrátily ke své politice izolacionismu tak, jak učinily po konci první světové války. Důvod byl jednoduchý. Rovnováha sil ve světě byla po druhé světové válce ochromena a na mezinárodní scéně se objevili dva silní aktéři ovšem s odlišnou ideologií – USA a SSSR.

Změna nastala i ve vedení UK, neboť ve volbách zvítězili labouristé, místo Churchilla zaujal Clement Attlee a novým ministrem zahraničních věcí se stal Ernest Bevin. Nová vláda se musela vyrovnat s těžkými následky války, protože i když země dosáhla prestiže, neboť se nevzdala a bojovala proti Hitlerovi, zároveň jí tato válka přinesla obrovské dluhy, a země čelila ekonomickým problémům, se kterými bylo nutné se vyrovnat. I přesto UK věřilo, že bude vedle USA a SSSR zastávat pozici třetí velmoci ve světě, neboť doufalo, že se s pozůstatky války v krátkodobém horizontu vyrovná. K prioritám UK patřil vztah s Commonwealthem a s USA, se kterými, jak UK věřilo, je pojil tzv. zvláštní vztah. Právě onomu zvláštnímu vztahu je v práci rovněž vymezen určitý prostor a je na čtenáři, aby si o něm sám udělal úsudek. Po zhodnocení se autor přiklání k Reynoldsovi s tím, že onen „zvláštní

vztah“ existoval zejména v období války, ale i po jeho skončení, tedy od roku 1940 do 1950.

UK na evropské sjednocení pohlíželo s určitou skepsí a nedůvěrou. Je těžké najít přesné a vyčerpávající vysvětlení politického postoje UK vůči Evropě. UK bezpochyby ovlivnila špatná zkušenost z války, kdy se UK stalo jedinou evropskou zemí bojující za demokracii. Ovšem vysvětlení lze nalézt i v politickém vedení země, které i po své výměně navazovalo na zahraniční politiku předchozí vlády, která sice projevila zájem o sjednocení Evropy z pohledu bezpečnostního a hospodářského, ale na užší spolupráci či na vytvoření nějaké supranacionální organizace se nechtělo podílet. K národním zájmům UK patřila bezpečnost země a jejich zámořských území, pokračující finanční, ekonomická a politická nezávislost, stejně jako práva občanů na volný obchod s ostatními zeměmi světa, přičemž právě v zahraničním obchodu převažovaly kontakty se zámořím než s Evropou.

Zahraniční politika UK tedy stála na třech pilířích, a to na vztazích s Commonwealthem, USA a Evropou. UK však upřednostňovalo spolupráci s prvními dvěma jmenovanými. UK a USA spolu během války vzájemně spolupracovaly, a to nejen v oblasti vojenské, ale i diplomatické, hospodářské či v oblasti vědeckého výzkumu. Zájemem UK bylo po válce v této spolupráci pokračovat a současně i dychtilo po privilegovaných vztazích s USA. UK se necítilo být součástí Evropy, přálo si zůstat imperiální velmocí, které by vedle USA udávalo světový kurz. Pro UK byly vazby na USA důležité, zejména z důvodu spolupráce na evropské hospodářské obnově, ale také UK považovalo USA za silného partnera vůči možné sovětské agresi.

Důležitým mezníkem ve vývoji vztahů se stala léta 1946 - 1947, kdy USA začaly přehodnocovat svou zahraniční politiku, která se v konečném výsledku projevila ve vyhlášení Trumanovy doktríny, jež spočívala v politice zadržování komunismu, a v Marshallově plánu, který měl pomoci s hospodářskou obnovou Evropy. V úvodu práce byly stanoveny výzkumné otázky, a to zda se promítla či měla americká zahraniční politika vliv na UK. Dle autora práce tomu tak bylo, ovšem jen částečně, resp. do určité doby. Jinými slovy lze při bližším zkoumání vztahů mezi oběma zeměmi usoudit, že po válce až do roku 1947 to bylo právě UK, které se snažilo ovlivňovat směřování USA, o čemž svědčí i názor jiných autorů, kteří se domnívají, že ukončení britské pomoci Řecku bylo úmyslně načasované tak, aby USA učinily příslušné kroky. Přičemž dle některých zdrojů to byla právě labouristická vláda,

kteřá v roce 1945 zastávala tvrdší politiku vůči SSSR než samotné USA, které v tu dobu upřednostňovaly spíše kompromisy. Bylo to právě UK, které se snažilo zatáhnout USA do boje proti sovětské expanzi. Změna tak přišla v roce 1947, kdy se politika USA začala projevovat. Samozřejmě existuje mnoho autorů, kteří by mohli tvrdit, že změna zahraniční politiky USA byla pouhou otázkou času, a že k ní USA špěly. Nicméně nelze zpochybnit, že určitou roli v tomto procesu sehrálo právě UK. Z výše uvedeného autor tedy souhlasí a potvrzuje hypotézu, že *Změna americké zahraniční politiky po roce 1940 se zásadně nepromítla do evropsko-britské politiky.*

Stěžejní částí práce je kapitola pátá. Jedná se o analytickou část práce. Při výzkumu bylo stanoveno několik kritérií, dle nichž by bylo možné dané hypotézy ověřit. První kritérium spočívalo v porovnání intenzity diplomatických kontaktů, tedy zahraničních návštěv státníků mezi USA a UK, FR, BE, NL, LU a IT. Ze zkoumaného období jasně vyplynulo, že intenzita vzájemných návštěv na úrovni hlav států je nejvyšší mezi USA a UK, což je navíc umocněno i účelem setkání týkající se společné obrany vůči okolnímu světu, což se u ostatních návštěv hlav států neobjevilo. Současně byla porovnávána i četnost návštěv se státníky nejčastěji na úrovni ministrů zahraničních věcí či premiérů rovněž s výše uvedenými zeměmi. I v tomto případě se prokázalo největší kvantum návštěv mezi USA a UK.

Jako další kritérium bylo stanoveno porovnání vzájemně uzavřených dohod mezi USA a evropskými zeměmi. Opět lze konstatovat, že z hlediska četnosti uzavřených dohod ve zkoumaném období vítězí UK. Nicméně stojí za povšimnutí i to, že byly ve větší míře uzavírány dohody i s FR, ovšem jejich množství se s počtem uzavřených dohod s UK nevyrovnalo. Toto kritérium bylo ještě využito s tím, že byla znovu posouzena četnost uzavřených dohod, ovšem z hlediska jejich důležitosti. Není překvapením, že i v tomto modifikovaném kritériu znovu UK zaujala první pozici oproti ostatním evropským státům. Pro posílení argumentace bylo dále zvoleno třetí kritérium, jež spočívá v porovnání vztahů mezi USA, UK a Evropou, resp. FR. Nejprve byl zkoumán postoj zemí k dekolonizaci, přičemž byl vyhodnocen s tím, že názorově nejbliže k sobě mají USA s UK. Ovšem nejedná se o stoprocentní shodu, neboť USA byly jednoznačně pro dekolonizaci, kdežto UK razilo cestu kompromisu, jež spočívala sice v samostatnosti dominií, ale v jejich součásti Commonwealthu. Zatímco francouzská politika stála proti dekolonizaci a chtěla si tak svůj vliv na daných územích zachovat.

Za další byl porovnáván postoj k Evropě, na nějž UK i FR pohlížely rozdílně, a to z hlediska jejich národních zájmů. Opět se tyto země neshodly. Pro FR bylo prioritní vyřešení německé otázky, zatímco UK upřednostňovalo hospodářské zájmy země. FR sice usilovala o zachování svého velmocenského postavení, ovšem později začala chápat nutnost evropského sjednocení a byla připravena stát v jeho čele. Naopak UK upřednostňovalo vazby na Commonwealth, přičemž se soustředilo zejména na domácí politiku. V tomto bodě lze vidět určitý rozpor mezi USA a UK, protože politika USA podporovala integraci Evropy a představovala si, že v jejím čele ustane právě UK. V tomto ohledu se tedy názory USA a UK do jisté míry lišily.

Zkoumání byly podrobeny i vztahy mezi zeměmi navzájem. Z hlediska dostupných zdrojů a vládních dokumentů lze konstatovat, že vztahy mezi USA a UK byly již od počátku války vřelé a přátelské, naopak vztahy mezi USA a FR byly válkou narušeny, avšak k jejich napravení po válce postupně docházelo. V podobném duchu se nesly i vztahy mezi UK a FR, které byly formovány společnou historií, avšak po válce se značně zlepšily a země spolu začaly spolupracovat např. v oblasti obrany a bezpečnosti, o čemž svědčí i podpis smlouvy z Dunkirk a založení Bruselského paktu společně se zeměmi Beneluxu. Postoj k bezpečnostním otázkám byl rovněž cílem zkoumání. V návaznosti na vyvinutou aktivitu ze strany evropských států byly USA ochotné se podílet na bezpečnosti Evropy. V roce 1949 byla založena Severoatlantická aliance. Do čela NATO se postavily USA, jakožto nejsilnější člen aliance, a nahradily tak vůdčí postavení UK, které až doposud vévodilo Bruselskému paktu, o jehož vznik se do velké míry zasloužilo. Nicméně USA, jakožto nejsilnější člen aliance, měly logicky největší vliv, což ovlivnilo i politiku UK. Ze zkoumaného období lze dále vyvodit, že až do roku 1949 byl vliv USA na UK diskutabilní, ovšem po roce 1949 byly obě politiky téměř v souladu. Nic však nemění fakt, že jak USA, tak UK i FR sdílely společný zájem na vytvoření bezpečnostního bloku, jenž by chránil Evropu před možnou expanzí SSSR. V této oblasti lze tedy chápat jednoznačnou shodu napříč velmocemi.

Další zkoumaná část se v porovnávání vztahů mezi zeměmi týkala postoje k jaderné bezpečnosti. I přes snahu FR pracovat na výzkumu společně s USA a UK, která byla ze strany obou států shodně odmítnuta, byla FR nucena zahájit svůj samostatný výzkum. Shodu mezi USA a UK lze najít v období války, kdy obě země na výzkumu atomové energie spolupracovaly, ovšem po válce byla tato spolupráce ze strany USA ukončena a UK byla nucena zahájit svůj samostatný výzkum.

Společný zájem obou zemí lze tedy vysledovat pouze v období války, jelikož po ní se priority USA s nakládáním jaderných know-how vůči okolnímu světu změnily.

Z výše uvedeného lze považovat vztahy mezi USA a UK za nadstandardní. O tom svědčí nejenom počet, ale i význam vzájemně uzavřených smluv v oblasti obrany a zahraniční politiky, neboť takovéto typy smluv nebyly s ostatními státy uzavřeny. Nadstandardnost je dále umocněna většinovou shodou mezi oběma zeměmi vůči zkoumaným oblastem, jež lze najít v analytické části práce. Z výše uvedených důvodů proto nelze souhlasit s hypotézou, že *Společný zahraniční zájem Velké Británie a Spojených států amerických během a po II. světové válce není důkazem existence zvláštních vztahů mezi oběma zeměmi.*

Účelem diplomové práce bylo podat komplexní analýzu zahraničních zájmů UK v letech 1940 - 1949 v komparaci se zahraniční politikou USA, což bylo v analytické části rozšířeno o další evropské země, tedy zejména FR, ale i Benelux a IT. Zároveň došlo k ověření v úvodu stanovených hypotéz, z nichž jedna byla potvrzena a jedna vyvrácena. Bylo ověřeno, že vztahy mezi USA a UK jsou ve zkoumaném období na vyšší úrovni ve srovnání s jinými státy. Tím lze konstatovat, že jejich spolupráce v zahraniční politice a v obraně svědčí o tom, že tyto země si jsou názorově velmi blízké, resp. bližší v komparaci s jinými evropskými zeměmi, což potvrdila i analytická část této práce. Je pravda, že v některých otázkách se dané země názorově lišily, což ovšem nemělo zásadní vliv na formování a vývoj jejich vztahů.

V úvodu bylo také poukázáno na to, že UK je jen „zprostředkovatelem amerických zájmů v Evropě“. Na základě zkoumání se však autor domnívá, že tato premisa se zkoumaným obdobím rozhodně nekoresponduje. Na druhou stranu by mohlo být zajímavé tuto myšlenku aplikovat i na pozdější období, rozvinout a podrobit ji dalšímu zkoumání. Mohlo by tak být navázáno na rok 1949, přičemž by byl zkoumán vývoj vztahů mezi UK, které se později stalo součástí Evropského společenství, resp. Evropské unie, stejně jako vliv na jeho politiku a postoje ze strany USA.

Abstrakt a klíčová slova

Práce se zabývá zahraniční politikou Velké Británie v letech 1940-1949 a zkoumá záměry britské zahraniční politiky v době války, ale i po ní, kdy se začal formovat bipolární svět a kdy její mezinárodní politická moc slábla. Velká Británie tak stála na rozcestí, kde se rozhodovala, jakým směrem se vydá. Nakonec byla upřednostněna spolupráce se Spojenými státy americkými před evropskou integrací. Práce ukazuje postoj Velké Británie vůči Evropě, přičemž je hlavní důraz kladen na britskou zahraniční politiku, která je konfrontována s americkou zahraniční politikou.

Klíčová slova: anglo-americké spojení, Bevin Ernest, Clement Attlee, evropská integrace, druhá světová válka, Churchill Winston, Marshallův plán, Roosevelt D. Franklin, Sovětský svaz, Spojené státy americké, studená válka, Trumanova doktrína, Truman Harry, Velká Británie, zahraniční politika, zvláštní vztah

Abstract and key words

The thesis focus on the foreign policy of Great Britain between years 1940-1949 and explores intentions of British foreign policy during the war, but also after it, when the bipolar world had begun to shape and the international political power faded. Great Britain stood at a crossroads, where it was deciding which direction to choose. Finally, priority, to cooperate with the US, was given the United States before formation of European integration. The work shows the attitude of Great Britain towards Europe, with the main emphasis on British foreign policy, which is confronted with U. S. foreign policy.

Key words: Anglo-American alliance, Bevin Ernest, Clement Attlee, European integration, foreign policy, Churchill Winston, Roosevelt D. Franklin, the Cold War, the Marshall Plan, the Truman Doctrine, the United Kingdom, the United States, Truman Harry, Soviet Union, special relationship, World War II.

Seznam použitých zdrojů

Elektronické zdroje

CVCE. *Address given by Clement Attlee to the House of Commons (15 March 1946)* [online]. cvce.eu, 23. října 2012 [cit. 10. listopadu 2014]. Dostupné na [http://www.cvce.eu/en/obj/address given by clement attlee to the house of commons 15 march 1946-en-1c712462-349f-4319-9b3b-fadf8e198aad.html](http://www.cvce.eu/en/obj/address%20given%20by%20clement%20attlee%20to%20the%20house%20of%20commons%2015%20march%201946-en-1c712462-349f-4319-9b3b-fadf8e198aad.html)>

CVCE. *Address given by Ernest Bevin to the House of Commons (22 January 1948)* [online]. cvce.eu, 2. prosince 2013 [cit. 10. listopadu 2014]. Dostupné na [http://www.cvce.eu/en/obj/address given by ernest bevin to the house of commons 22 january 1948-en-7bc0ecbd-c50e-4035-8e36-ed70bfbd204c.html](http://www.cvce.eu/en/obj/address%20given%20by%20ernest%20bevin%20to%20the%20house%20of%20commons%2022%20january%201948-en-7bc0ecbd-c50e-4035-8e36-ed70bfbd204c.html)>

CVCE. *Historical events in the European integration process (1945 – 2009). The Marshall Plan and the establishment of the OEEC* [online]. cvce.eu, n. d., [cit. 3. listopadu 2014]. Dostupné na <http://www.cvce.eu/en/recherche/unit-content/-/unit/02bb76df-d066-4c08-a58a-d4686a3e68ff/84c940fe-a82b-4fe8-ad53-63144bfe30b1>>

CVCE. *The decline of the European powers* [online]. cvce.eu, 17. září 2012 [cit. 10. listopadu 2014]. Dostupné na [http://www.cvce.eu/en/obj/the decline of the european powers-en-c403da64-92bf-4022-aaed-5083a06ad44b.html](http://www.cvce.eu/en/obj/the%20decline%20of%20the%20european%20powers-en-c403da64-92bf-4022-aaed-5083a06ad44b.html)>

DAILY MAIL. *Waiting for a lead* [online]. Daily Mail, 23. ledna 1948 [cit. 10. listopadu 2014]. Dostupné na [http://www.cvce.eu/en/obj/waiting for a lead from the daily mail 23 january 1948-en-1689733a-e401-4a66-a0a2-d8934c0ce5ed.html](http://www.cvce.eu/en/obj/waiting%20for%20a%20lead%20from%20the%20daily%20mail%2023%20january%201948-en-1689733a-e401-4a66-a0a2-d8934c0ce5ed.html)>

DIGICOLL.LIBRARY. *Foreign Relations of the United States diplomatic papers* [online]. digicoll.library, n. d. [cit. 22. listopadu 2014]. Dostupné na <http://uwdc.library.wisc.edu/collections/FRUS>>.

DIGICOLL.LIBRARY. Foreign relations of the United States. *Foreign relations of the United States: diplomatic papers, 1945. Europe. France.* [online]. digicoll.library.wisc.edu, n. d. [cit. 25. listopadu 2014]. Dostupné na <http://digicoll.library.wisc.edu/cgi-bin/FRUS/FRUS-idx?type=header&id=FRUS.FRUS1945v04&isize=M>>

DIGICOLL.LIBRARY. Foreign relations of the United States. Acquisition of materials for use in the development of the atomic bomb; Efforts to establish a system of international control of atomic energy. [online]. digicoll.library.wisc.edu, n. d. [cit. 15. listopadu 2014]. Dostupné na <http://digicoll.library.wisc.edu/cgi-bin/FRUS/FRUSidx?type=turn&entity=FRUS.FRUS1945v02.p0011&id=FRUS.FRUS1945v02&isize=M>>

DIGICOLL.LIBRARY. Foreign relations of the United States. *Foreign policy aspects of United States development of atomic energy.* [online]. digicoll.library.wisc.edu, n. d. [cit. 15. listopadu 2014]. Dostupné na <http://digicoll.library.wisc.edu/cgi-bin/FRUS/FRUSidx?type=article&did=FRUS.FRUS1946v01.i0015&id=FRUS.FRUS1946v01&isize=M>>

DIGICOLL.LIBRARY. Foreign relations of the United States. *United States encouragement of a western european union* [online]. digicoll.library.wisc.edu, n. d. [cit. 15. listopadu 2014]. Dostupné na <http://images.library.wisc.edu/FRUS/EFacs/1948v03/reference/frus.frus1948v03.i0006.pdf>>

EDEN, Anthony. *Great Britain, Europe and the Commonwealth* [online]. Le Monde, 24 December 1949 [cit. 10. listopadu 2014]. Dostupné na http://www.cvce.eu/en/obj/great_britain_europe_and_the_commonwealth_from_le_monde_24_december_1949-en-e5fa7b17-c99f-4b80-957d-fc00673dbce8.html>

GRATTAN, C. Hartley. *The Aims of British Foreign Policy: Remodelina an Empire While Building Socialism* [online]. commentarymagazine.com, n. d. [cit. 11. listopadu 2014]. Dostupné na <http://www.commentarymagazine.com/article/the-aims-of-british-foreign-policyremodeling-an-empire-while-building-socialism/>>

KEYLOR, R. William. *The Legacy of World War Two: Decline, Rise and Recovery* [online]. bbc.co.uk, 17. únor 2011 [cit. 3. listopadu 2014]. Dostupné na http://www.bbc.co.uk/history/worldwars/wwtwo/legacy_01.shtml

MOONCHILD. *Winston Churchill chtěl atomový útok na Kreml* [online]. freeglobe.parlamentnilisty.cz, 16. listopadu 2014. 1941 [cit. 22. listopadu 2014]. Dostupné na <http://freeglobe.parlamentnilisty.cz/Articles/14390-winston-churchill-chtel-atomovy-utok-na-kreml.aspx>.

NATO. *The Atlantic Charter* [online]. The Atlantic Treaty Organization, 1941 [cit. 23. října 2014]. Dostupné na http://www.nato.int/cps/en/natolive/official_texts_16912.htm.

NATOAKTUAL. *Chronologie Severoatlantické aliance*. natoaktual.cz, n. d. [cit. 10. listopadu 2014]. Dostupné na http://www.natoaktual.cz/na_zpravy.aspx?y=na_summit/historienato.htm

OBSCINST. NATO: pohled do zákulisí. *Záznam rozhovoru z Bílého domu ze dne 3. dubna 1949*. Obcinst.cz, 1. prosince 1997 [cit. 12. listopadu 2014]. Dostupné na <http://www.obcinst.cz/nato-pohled-do-zakulisi/>

OFFICE OF THE HISTORIAN. Travels. Travels of the President. *Belgium* [online]. history.state.gov, n. d. [cit. 25. listopadu 2014]. Dostupné na <https://history.state.gov/departmenthistory/travels/president/belgium>.

OFFICE OF THE HISTORIAN. Travels. Travels of the President. *France* [online]. history.state.gov, n. d. [cit. 25. listopadu 2014]. Dostupné na <https://history.state.gov/departmenthistory/travels/president/france>.

OFFICE OF THE HISTORIAN. Travels. Travels of the President. *Italy* [online]. history.state.gov, n. d. [cit. 25. listopadu 2014]. Dostupné na <https://history.state.gov/departmenthistory/travels/president/italy>.

OFFICE OF THE HISTORIAN. Travels. Travels of the President. *United Kingdom* [online]. history.state.gov, n. d. [cit. 25. listopadu 2014]. Dostupné na <https://history.state.gov/departmenthistory/travels/president/united-kingdom>.

OFFICE OF THE HISTORIAN. Department History. *Visits by Foreign Leaders* [online]. history.state.gov, n. d. [cit. 24. listopadu 2014]. Dostupné na <https://history.state.gov/departmenthistory/travels/secretary>.

ROC, Pierre. *The elimination of colonialism* [online]. Le Monde, 28. July 1945. [cit. 10. listopadu 2014]. Dostupné na http://www.cvce.eu/en/obj/the_elimination_of_colonialism_from_le_monde-en-51774329-f329-4570-8462-1eb01e775255.html

ROYAL.GOV. The official website of the British Monarchy. About the Commonwealth. royal.gov.uk, n. d. [cit. 13. listopadu 2014]. Dostupné na <http://www.royal.gov.uk/MonarchAndCommonwealth/TheCommonwealth/OriginsoftheCommonwealth.aspx>

SILVA, Raymond. *Do we really want to build a united Europe?* [online]. Fédération, October 1948 [cit. 10. listopadu 2014]. Dostupné na http://www.cvce.eu/en/obj/do_we_really_want_to_build_a_united_europe_from_federation_october_1948-en-8d37859e-2a41-4e45-9001-9801c46eddaa.html

VAŠEVĚC.CZ. *Churchill chtěl na Kreml svrhnout atomovku* [online]. vasevec.parlamentnilisty.cz, 11. listopadu 2014. [cit. 23. listopadu 2014]. Dostupné na <http://vasevec.parlamentnilisty.cz/churchill-chtel-na-kreml-svrhnout-atomovou-bombu>.

Ostatní zdroje

BAYLIS, John, MARSH, Steve. The Anglo-American “Special Relationship“: The Lazarus of International Relations. *Diplomacy & Statecraft*, 2006, Vol. 17, No. 1, p. 173-211.

BIDELEUX, Robert, TAYLOR, Richar. *European Integration and Disintegration*. East and West. Routledge, 1996. 312 s.

BLACK, Jeremy. *Modern British History since 1900*. Macmillan Publishers, 2000. 378 s.

BOOKER, Christopher, NORTH, Richard. *Skryté dějiny evropské integrace: od roku 1918 do současnosti*. Barrister & Principal, 2006. 623 s.

BOOTH, Ken, SMITH, Steve. *Současné teorie mezinárodních vztahů*. Brno: Barrister & Principal, 2001. 209 s.

BULL, Hedley. *The Anarchical Society: A Study of Order in World Politics*. London:Macmillan, 1977. 335 s.

BURCHILL, S. a kol. *Theories of International Relations*. London: Palgrave, 2001. 336 s.

CARR, H. Edward. *The Twenty Years' Crisis. 1919 – 1939*. London: Macmillan and Co., 1962. 244 s.

CONLIN, R. Joseph. *The American past. A Brief History*. San Diego: Harcourt Brace Jovanovich, 1991. 655 s.

COOPER, H. William. EU – U. S. Economic ties: Framework, scope, and magnitude. *Current Politics and Economics of Europe*, 2011, Vol. 22, No. 3, p. 411.

COXALL, Bill, ROBIN, Lynton. *British politics since the war*. St. Martin's press, inc., 1998. 322 s.

DALLEK, Robert. *The American Style of Foreign Policy*. Cultural Politics and Foreign Affairs. Oxford University Press, 1983. 317 s.

DANCHEV, Alex. The Cold War "Special Relationship" Revisited. *Diplomacy & Statecraft*, 2006, Vol. 17, No. 3, p. 579 – 595.

DEDMAN, J. Martin. *The origins and development of the european union 1945-2008*. A History of European integration. Taylor & Francic Books, 2010. 204 s.

DRULÁK, Petr. *Teorie mezinárodních vztahů*. Praha: Portál, 2003. 224 s.

DRULÁKOVÁ, Radka a kol. *Mezinárodní vztahy I. Úvod do studia*. Nakladatelství Oeconomica, 2010. 99 s.

DUBY, Georges. *Dějiny Francie: od počátků až po současnost*. Praha: Karolinum, 2003. 954 s.

EVANS, G., NEWNHAM, J. *Dictionary of International Relations*. London: Penguin, 1998. 48 s.

GADDIS, L. John. Was the Truman doctrine a real turning point? *Foreign Affairs*, 1974, Vol. 52, No. 2, p. 386-402.

GERBET, Pierre. *Budování Evropy*. Univerzita Karlova v Praze: Nakladatelství Karolinum, 2004. 450 s.

GILPIN, R. *War and Change in World Politics*. Cambridge: Cambridge University Press, 1981. 272 s

FERRELL, H. Robert. *American Diplomacy. A History*. 3rd edition. W. W. Norton & Company, 1975. 855 s.

FIALA, Petr, PITROVÁ, Markéta. *Evropská unie*. 2. doplněné a aktualizované vydání. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2009. 768 s.

FOLLY, H. Martin. „The impression is growing ... that the United States is hard when dealing with us“: Ernest Bevin and Anglo-American relations at the dawn of the cold war. *Journal of Transatlantic Studies* (Routledge), 2012, Vol. 10, No. 2., p. 150 – 166.

HEARDEN, J. Patrick. Early American Views Regarding European Unification. *Cambridge Review of International Affairs*, 2006, Vol. 19, No. 1, p. 67-78.

HEINEMAN, A. Robert a kol. *American Government*. 2nd Edition. New York: McGraw-Hill, 1995. 401 s.

HENIG, Stanley. *The Uniting of Europe*. From consolidation to enlargement. Routledge, 2002. 137 s.

HENLEIN, Frank. *British Government Policy and Decolonisation, 1945 – 63: Scrutinising the Official Mind*. Routledge, 2013. s. 65.

CHILDS, David. *Britain since 1939*. Progress and decline. Macmillan press Ltd., 1995. 432 s.

CHILDS, David. *Britain since 1945*. A Political History. 7. vydání. Routledge, 2012. 512 s.

CHURCHILL, Winston. *Druhá světová válka*. Jejich nejskvělejší hodina, II. díl. Lidové noviny, 1993. 618 s.

CHURCHILL, Winston. *Druhá světová válka*. Velká Aliance, III. díl. Lidové noviny, 1993. 724 s.

CHURCHILL, Winston. *Druhá světová válka*. Karta se obrací, IV. díl. Lidové noviny, 1994. 861 s.

CHURCHILL, Winston. *Druhá světová válka*. Kruh se uzavírá, V. díl. Lidové noviny, 1995. 641 s.

CHURCHILL, Winston. *Druhá světová válka*. Triumf a tragédie, VI. díl. Lidové noviny, 1995. 688 s.

JÉRÔME, B. Élie. Many times doomed but still alive: an attempt to understand the continuity of the special relationship. *Journal of Transatlantic Studies* (Edinburgh University Press), 2005, Vol. 3, p. 63-83.

JONES, M. Joseph. *The Fifteen Weeks (February 21 – June 5, 1947)*. An Inside Account of the Genesis of the Marshall Plan. A Harvest/HBJ Book, 1955. 296 s.

JONES, W. S., ROSEN, S. J. *The Logic of International Relations*. Boston, Toronto: Little, Brown, and Co., 1982. s. 287.

KENNAN, F. George. The Sources of Soviet Condu. *Foreign Affairs*, 1987, Vol. 65, No. 4, p. 852 – 868. (publikováno pod pseudonymem „X“)

KISSINGER, Henry. *Umění diplomacie*. Od Richelieua k pádu Berlínské zdi. Prostor, 1994. 945 s.

KREJČÍ, Oskar. *Mezinárodní politika*. Ekopress, 2001. 711 s

LAFEBER, Walter. *America, Russia, and the Cold War 1945-1990*. 6th edition. McGraw-Hill, 1991. 370 s.

LIPPMANN, Walter. *Zahraniční politika a válečné cíle Spojených států*. Praha: Družstevní práce, 1946. 288 s.

LITERA, Bohuslav. *Studená válka*. Mezinárodní vztahy 1945 – 1963. Nakladatelství a vydavatelství H&H, 1993. 72 s.

McCORMIC, M. James, RASMUSSEN, Jorgen. British Mass Perceptions of the Anglo-American Special Relationship. *Political Science Quarterly*, 1993, Vol. 108, No. 3, p. 515-541.

MELISSEN, Jan, ZEEMAN, Bert. Britain and Western Europe, 1945-51: opportunities lost? *International Affairs*, 1986/1987, Vol. 63, No. 1, p. 81-95.

MORGENTHAU, Hans. *Politics Among Nations: The Struggle for Power and Peace*. Revised by K. W. Thompson. New York: Knopf, 1985. 688 s.

NOVOTNÝ, Adolf. *Teorie a praxe mezinárodních vztahů*. Bratislava: Eurokódex, 2011. 480 s.

PATERSON, G. Thomas. *Major problems in American Foreign Policy*. Documents and Essays. Volume II: Since 1914. D. C. Heath and Company, 1978. 525 s.

PLECHANOVÁ, Běla, FIDLER, Jiří. *Kapitoly z dějin mezinárodních vztahů 1941-1995*. Institut pro středoevropskou kulturu a politiku, 1997. 235 s.

PEARCE, Robert. Ernest Bevin. *History Review*, 2002, Vol. 44, p. 19-24.

PEARCE, Robert. *Attlee's labour governments 1945-51*. London: Routledge, 1994. 83 s.

PELLY, Margaret, YASAMEE, Heather, BENNETT, Gillian. *Britain and Europe Since 1945*. Document 2. Bevin and Europe. Routledge, 2014. s. 98.

PŠEJA, Pavel a kol. *Přehled teorií mezinárodních vztahů*. Masarykova univerzita v Brně, 2005. 160 s.

RAYMOND, Ray. The U.S. – UK Special relationship in historical context: lessons of the past. *Current Politics & Economics of Europe*, 2010, Vol. 21, No. 2/3, p. 259-270.

RAUS, Daniel. Velká Británie a Evropa. Britsko-americká osa spolupráce. *Mezinárodní politika*, 2005, roč. XXIX, č. 7, s. 8.

REYNOLDS, David. *From World War to Cold War*. Churchill, Roosevelt, and the International History of the 1940s. Oxford University Press, 2006. 363 s.

SIMPSON, O. William. *Changing horizons. Britain 1914-80*. Nelson Thornes Ltd., 1986. 528 s.

URWIN, D. William. *Western Europe since 1945. A Short Political History*. 3rd edition. Longman Group Limited, 1982. 365 s.

VEBER, Václav. *Dějiny sjednocené Evropy*. Lidové noviny, 2012. s. 785.

VIOTTI, R. Paul, KAUPPI, V. Mark. *International Relations Theory: Realism, Pluralism, Globalism. and Beyond*. New York: Macmillan, 1987. 613 s.

WAISOVÁ, Šárka. *Úvod do studia mezinárodních vztahů*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2004. 174 s.

WALLACE, William. The Foreign Policy Process in Britain. *Foreign Affairs*, 1975, Vol. 55, No. 1, p. 119, 217.

WALTZ, N. Kenneth. The Origins of War in Neorealist Theory. *Journal of Interdisciplinary History*, 1988, Vol. 18, No. 4., p. 615 – 628.

WALTZ, N. Kenneth. *Theory of International Politics*. Reading MA: Addison-Wesley Publishing Company, 1979. 251 s.

WITHER, James. An Endangered Partnership: The Anglo-American Defence Relationship in Early Twenty-first Century. *European Security*, 2006, Vol. 15, No. 1, p. 47-65.

YOUNG, W. John. Britain and european unity 1945-1999. Macmillan press Ltd., 2000. 232 s.

Příloha

Dohody uzavřené mezi USA a evropskými zeměmi v anglickém jazyce dle jednotlivých let²⁶²

1940
Agreement between US and UK concerning the establishment of a strategic reserve of Australian wool in the US

1941
Agreement implementing the declaration of September 2, 1940, for the establishment by the US of naval and air bases in areas leased from the UK
Agreement and exchanges of notes between the US and UK and protocol between the US, the UK, and CAN concerning the defense of Newfoundland

1943
Agreement between the US, CAN, and the UK regarding industrial diamonds
Agreement between the US and the UK governing collaboration in atomic energy research and development
Agreement between the US and the French Committee of National Liberation regarding reciprocal aid in French North and West Africa
Agreement between US and BE regarding jurisdiction over criminal offenses committed by the Armed Forces of the US in the Belgian Congo

1944
Agreements between the US and the UK and BE regarding the acquisition and control of uranium
Agreement between the US and the UK regarding the use and disposition of recaptured vessels
Agreement between the US and the UK on making a démarche to the neutral nations regarding disposition of German vessels and aircraft seeking refuge in those countries
Agreement between the US and BE respecting the arrangements for civil administration and jurisdiction in BE territory liberated by an Allied expeditionary force
Agreement between the US and LU respecting the arrangements for civil administration and jurisdiction in LU territory liberated by an Allied expeditionary force
Agreement between the US and the NL respecting the arrangements for civil administration and jurisdiction in NL territory liberated by an Allied expeditionary force

²⁶² Vytvořeno na základě dostupných dat, resp. dohod, které lze najít v ročenkách USA, jež jsou online k dispozici. DIGICOLL.LIBRARY. *Foreign Relations of the United States diplomatic papers* [online]. digicoll.library, n. d. [cit. 21. listopadu 2014]. Dostupné na <<http://uwdc.library.wisc.edu/collections/FRUS>>.

1945
Agreement between the US and the UK on the use and disposition of recaptured vessels
Telecommunications agreement between the US, the UK, CAN, AUS, NZ, the UNION OF South Africa, India, and Souther Rhodesia
Convention between the US and UK for the avoidance of double taxation on estates
Convention between the US and the UK for the avoidance of double taxation of income
Agreements between the US and FR regarding Lend Lease
Agreements between the US and the NL regarding mutual aid

1946
Agreement between the US and the UK relating to air services between their respective territories
Agreements between the US and the UK relating to mutual aid
Agreement between the US and the UK relating to marine transportation and litigation, effected by exchange of notes
Agreement between the US and the UK regarding prevention of abuses of customs privileges at certain leased naval and air bases
Agreement between the US and FR relating to air services between their respective territories
Convention between the US and FR for the avoidance of double taxation
Agreement between the US and FR for the purchase of natural rubber
Agreement between the US and FR relating to passport fees
Agreement between the US and FR relating to air service facilities in French territory
Agreement between the US and BE relating to air services between their respective territories
Agreement between the US and BE relating to mutual aid settlement
Agreement between the US and LU regarding mutual aid settlement, effected by exchange of memorandum
Agreement between the US and the NL regarding the purchase of natural rubber
Agreement between the US and the NL regarding commercial policy, effected by exchange of notes
Agreement between the US and IT on reciprocal application of Article I of the Extradition Convention
Agreement between the US and IT with respect to the disposition of the American dead in Italy in World War II

1947
Agreements between the US and the UK respecting air transport services concerning gander airport
Agreement between the US and the UK respecting the US leased base at Argentina
Agreements and arrangements between the US and the UK concerning measures to improve economic cooperation and coordination in the United States-United Kingdom bizonal area of Germany
Agreement between the US and the UK respecting claims for damages resulting from acts of members or civilian employees of armed forces
Agreement between the US and the UK respecting intergovernmental claims

Agreement between the US and the UK respecting marine transportation and litigation
Agreement between the US and the UK respecting air transport services routes to and from FIJI Island
Agreement between the US and the UK respecting standardization of distance measuring equipment for telecommunications
Agreement between the US and the UK supplementing the general agreement on tariffs and trade
Arrangement between the US and the UK respecting military aid to Greece
Agreement between the US and the French Republic relating to air service facilities in french territory
Agreement between the US and the French Republic supplementary to the general agreement on tariffs and trade
Agreement between the US and the French Republic with respect to American dead in World War II.
Agreement between the US and the French Republic concerning the restoration of certain industrial property rights affected by World War II.
Agreement between the US and Belgium supplementary to the general agreement on tariffs and trade
Agreement between the US and BE concerning american dead in World War II
Agreement between the US and the NL supplementary to the general agreement on tariffs and trade
Agreement between the US and the NL respecting mutual aid settlement
Agreement between the US and the NL relating to american dead in World War II

1948
Agreement between the US and the UK respecting settlement of Lend-Lease interest in Future sales of surplus stores in the Middle East
Agreement between the US and the UK respecting rights of US airlines in Ceylon
Agreement between the US and the UK respecting disposal of joint installations in the Middle East
Agreement between the US and the UK respecting settlement of Lend-Lease and Reciprocal aid accounts and Intergovernmental claims
Agreement between the US and the UK respecting economic cooperation under Public Law 472-80TH Congress
Agreement between the US and the UK respecting application of most-favored-nation treatment to areas under occupation or control
Agreement between the US and the UK respecting a United States educational commission in the UK
Agreement between the US and the UK respecting allocations of ferrous scrap for export
Agreement between the US and the UK respecting duty-free entry and payment of transportation charges on relief supplies and packages of the UK
Agreement between the US and the UK respecting passport Visa fees
Agreement between the US and FR respecting assistance to the people of FR under public law 389-80TH Congress
Agreement between the US and FR respecting military obligations of certain persons having dual nationality

Agreement between the US and FR respecting a mutual aid settlement
Agreement between the US and FR respecting economic cooperation under public law 472-80TH Congress
Agreement between the US and FR respecting application of most-favored-nation treatment to areas under occupation or control
Agreement between the US and FR respecting distribution and exhibition of American motion picture films in the French Union
Agreement between the US and the FR respecting a US educational commission in FR
Convention and supplementary protocol between the US and FR respecting double taxation
Agreement between the US and BE respecting economic cooperation under public law 472-80TH congress
Agreement between the US and BE respecting application of most-favored-nation treatment in trade relations to areas under occupation or control
Agreement between the US and BE and LU respecting a US educational foundation in BE
Agreement between the US and BE respecting passport visas
Agreement between the US and LU respecting application of most-favored-nation threatment to areas under occupation or control
Agreement between the US and the NL respecting economic cooperation under Public Law 472-80TH Congress
Agreement between the US and the NL respecting application of Most-favored-nation treatment to areas under occupation or control
Convention between the US and the NL respecting double taxation

1949
Agreement between the US and the UK respecting ferrous scrap
Agreement between the US and the UK respecting fusion of american and british zones of occupation
Agreement between the US and the UK respecting leased naval and air bases
Arrangement between the US and the UK respecting passport visa fees as applied to Malta
Multilateral agreement on telecommunication between the US and representatives of the British Commonwealth govornments
Agreement between the US and FR respecting maritime claims and litigation
Agreement between the US and FR respecting settlement of certain financial claims and accounts
Agreement between the US and BE respecting american dead in World War II.
Agreement between the US and BE respecting surplus property settlement
Agreement between the US and the NL respecting relief supplies and packages for the NL
Agreement and exchange of notes between the US and the NL respecting a US educational foundation in the NL